

Št. 24
19. junija 1986
Leto XXIV

Zvezni mladinski kongres

Dvanajsti kongres ZSMJ, ki je potekal konec prejšnjega tedna v Beogradu, se je v marsičem razlikoval od dosedanjih zborovanj mladih, pa tudi sicer od drugih družbenopolitičnih organizacij. Čeprav se je sicer vse odvijalo po ustaljenih kongresnih postopkih, so številni predlogi, pobude in pripombe h kongresnim listi-

nje k temeljnim načelom in vrednotam socialistične družbe ter boj proti naraščajočemu malomesčanstvu, kar je – zanimivo – prevladovalo tudi na 10. kongresu ZZB NOV.

Vendar so mladi dodali še nekatere teme, ki so jih kot teze za razpravo »navrgli«¹ slovenski delegati. Tu gre v glavnem za že znane

njegovih komisij, je razumljivo, da so dali kongresnemu poteku svojevrsten pečat. Na srečo pa se kongres ni zasakal zgolj v razpravi o teh temah, ki so sicer povzročile največ vroče krvi. Žal pa je izza govorniškega odra prišlo do obtoževanja slovenskih delegatov, kot da zahtevajo nekaj povsem svojega. Vendar je tudi glede

čemer je menila, da je lahko mladina v teh kriznih časih uspešna le, če bo sama sodelovala v reševanju vseh družbenih težav, ne pa dopuščala, da rešuje mladinske težave širša družbena skupnost.

Sedanji gospodarski položaj z velikimi dolgovi, inflacijo in slabo storilnostjo pomeni potuho špekulantom, prekupčevalcem, manipulantom z lastnino in denarjem, kar vse vodi v spreobrnjanje moralnih vrednot na glavo, kajti »tisti, ki želijo doseči družbeni ugled in dohodek z delom in znanjem, veljajo za naivneže, naši Ostapi Benderji pa postajajo model uspešnega poslovnega človeka.«

Ostro je obsodila vse oblike državnih birokratizmov, ki so povzročili naše sedanje težave, njihovi nosilci pa jih hočejo prevaliti na ramena samoupravnega socialističnega sistema. Prav zato, je dejala govornica mladinska organizacija ne sme postati organizacija vodstev, ki se bojujejo za drobtinice vpliva in za položaje za mizami monopolnih centrov moči.

*gibanj med vojno na podlagi po-
enostavljenih podob iz tu in tam
prelahkih filmov o revoluciji...«*

Po uvodni besedi predsednice Silvine Žugić-Rijavec je kongres pozdravil v imenu CK ZKJ Dimče Belovski, sledilo pa je delo v komisijah, ki se je nadaljevalo tudi drugi dan pozno v noč in celo zadnji dan kongresa pozno v sobotno popoldne.

Kot že rečeno, so se v teh razpravah lomila kopja. Predloga o ukinitvi štafete in praznovanja dneva mladosti pristojna komisija ni sprejela: »... To je načelno sprejeto v programskih temeljih, po široki javni razpravi...«

V zvezi s civilnim sluzenjem vojaškega roka: »O teh vprašanjih razpravljajo v pristojnih družbenih in družbenopolitičnih telesih, ki jih bodo preučila in skupaj z aktivnim sodelovanjem ZSMJ poiskala primerno rešitev.«

Večina delegatov mladinskega kongresa je glasovala tudi proti predlogu pobude za uvedbo zbora združenega dela v skupščini Jugoslavije.

Še bolj odločno – z resolucijo – pa se je mladina opredelila proti gradnji jedrskih elektrarn. Pri tem je bila še zlasti učinkovita in po svoje značilna za ta kongres prisrčna in hkrati jedka gesta delegata Žarka Jokanovića iz Titovega Užica, ki je gostom v prvi vrsti (vključno z Vidojem Žarkovićem) podaril nekaj značk z napisom: »JE? Ne, hvala!«

Morda je to svojevrsten dokaz o generaciji, ki zmore sama trezno misliti in se za svoje ideale, kot se je generacija pred njo, tudi zavestno boriti?

Kongres različno ocenjujejo: skeptiki menijo, da je kongres ponoven dokaz o neenotnosti, zmerneži zamahujoč z roko menijo, da je kongresno dogajanje pač odraz mladostne nezrelosti, optimisti, menijo, da odrasča generacija, ki zna misliti – in to tudi ustvarjalno počne. V duhu tega nekaj več ali nekaj manj glasov »za« ali »proti« nekemu predlogu še zdaleč ne pomeni neenotnosti, kvečjemu obratno: dokazuje enotnost o njeni razmišljanja, pameti, razuma, treznosti in strpnosti.

Vlado Krejač

Na Ljubelju, ob spomeniku, na kraju trpljenja v letih vojne so se v soboto, 14. junija, tako kot vsako leto, znova zbrali nekdanji interniranci in ob njih mladina in borci in delegacije slovenskega zamejstva na Tržaškem in na Koroškem ter iz Milana in iz daljne Francije. Priklonili so se spomenu vseh tistih, ki jih ni več, ter lastnemu, večno živemu spomenu, prisluhnili so izjemno lepo zastavljenemu kulturnemu programu, ki so ga izvedli mladi kulturniki iz škofjeloške občine in se – upravičeno – globoko zamislili nad mislimi, ujetimi v besede glavnega govornika, nekdanjega ljubeljskega interniranca Svetka Kobala.

»Zopet smo se zbrali na tem delu slovenske zemlje, ki ga je narava obdarila s tolikimi lepotami, usoda pa obremenila s težkimi spomini.

Zbrali smo se iz vseh delov širne Evrope, tako tisti, ki smo preživeli strahote zadnje vojne in taborišč, kakor tudi tisti dobromisleči vseh starosti, ki ne žele, da bi se kaj takega zopet ponovilo. Zlasti je spodbudno, da je med nami številna mladina, ki je zaskrbljena za svojo prihodnost in pripravljeni, da

se bori za mir in sožitje med narodi.

Danes se nismo zbrali samo zato, da bi počastili spomin na žrtve koncentracijskih taborišč, temveč tudi zato, da bi z obujanjem zgodovine ponovno prispevali svoj delež k ozaveščenju. Kdor se iz zgodovine ničesar ne nauči, bo ponovno plačal davek svoje nevednosti.

Ob koncu druge svetovne vojne in ukinitvi koncentracijskih taborišč, ko smo se nepopisno veselili svobode, smo kot dolgi do ogromnih,

žrtev zaprisegli, da bomo storili vse, da se Ljubelji, Mauthausni, Dachau, Gornarsi in podobni ne bodo

nikdar ponovili. Bili smo prepričani, da je človeška zavest ob tolikih žrtvah iz življenja za vedno izločila so-

vraštvo med narodi, preziranje tujega in drugačnega, željo po dominaciji in zatiranju, reševanje sporov z vojnami ter da je spodrezala kofenine vsaki ideologiji, ki vzgaja ljudi v poslušne stroje, ki so po pripravljeni storiti vse, kar se jim ukaže.

Nismo verjeli, da bo čas kratkih štirideset let načel vrednote, ki jih je demokracija človeštvo doseglo v nadčloveškimi naporih v borbi proti nazadnjaškim in temnim silam, ki so bile v letih vojne vojaško in politično poražene.

Žal moramo ugotoviti, da današnje srečanje poteka v vzdušju poslabšanja mednarodnih odnosov in njihovega zaostrovanja. Iz leta v leto beležimo vse večje pritiske nazadnjaških sil v svetu, ki teže k nasilnemu reševanju svojih interesov; z ekonomskimi in vojaškimi pritiskmi težijo k vzpostavitvi mednarodnih odnosov, v katerih bi vladala sila močnejšega. Mednarodna gospodarska ureditev ohranja monopol razvitega dela sveta, ki ne izbira sredstev za preprečevanje nujnih sprememb, ki jih

zahteva večina človeštva. Neslutena in nemiselna oboroževalna tekma ter vojni spopadi izžerpavajo in človeštvi onemogočajo reševanje nakopičenih ljudskih potreb, zlasti v nerazvitih in neuvrščenih deželah, kjer so v obrambi svoje svobode in neodvisnosti prisiljeni žrtvovati dragocena sredstva. Atomska nevarnost ni več le nekaj oddaljenega, temveč živi neposredno med nami, kršijo pa se še tisti mednarodni dogovori, ki so vsaj deloma prispevali h krotitvi oboroževalne tekme, kot je odpoved SALT-2.

Tudi v naši neposredni soseščini zaskrbnjujejo nekatere dogodki, kajti tam živi del našega narodnega telesa, ki mu je obstoj zagotovljen le v demokratični mednarodni klimi in sožitju med narodi.

Z žalostjo lahko ugotavljamo, da se na Koroškem stopnjuje raznarodovalni pritisk na slovenski živelj, ki naj bi živel v nekakšni enklavi in ločeno od drugih narodnosti v Avstriji. Množijo se publicistična dela, ki partizansko

(nadaljevanje na 3. strani)

Rečani, na svidenje čez dve leti!

Srečanje pobratenih mest Reke in Ljubljane je že postalo tradicionalno. Minulo soboto je bilo že šestnajsto po vrsti, gostitelji pa so bili tokrat Rečani. Medse so sprejeli nekaj manj kot tisoč Ljubljančanov, med njimi tudi predstavnike mestne skupščine in organov ter njenih družbenopolitičnih organizacij, predstavnike tridesetih krajevnih skupnosti, predstavnike samoupravnih interesnih skupnosti, društev in sedemintrideset delovnih organizacij.

O tem, kakšno bo sobotno srečanje, so se vnaprej dogovorile obe posebni delegaciji. Temeljni cilj teh sečanj je poglobljanje dosedanjega sodelovanja na področju gospodarskih in družbenopolitičnih izmenjav, ki se dopolnjujejo tudi v družbenem delu. Šestnajstletno srečanje pobratenih in prijateljskih mest je rezultat številnih in koristnih izmenjav delovnih ljudi in občanov – posameznikov. Kot je znano, so ta srečanja vsako drugo leto, izmenoma v Reki in Ljubljani.

Že v posebnem vlaku, ki je vozil Ljubljančane proti Reki, so bile skrbne priprave

ska godba na pihala, v kateri je skoraj polovica glasbenic, je strumno igrala, brhke domače mažoretke pa so pokazale, kaj znajo. Spet stiski rok in objemi, solze v očeh mnogih prijateljev, ki so se znova srečali. Tu so bili tudi pionirji, mladina in občani Reke, čeprav je za mnoge bila delovna sobota. Zares pristrčen sprejem, kakršnega smo sicer vajeni ob takšni priložnosti, spomini s sprejema v Ljubljani.

Takoj po prihodu na reško železniško postajo je sledila priložnostna slovesnost. »To niso le srečanja prijateljev, to je tudi odraz našega skup-

mestne konference SZDL Ljubljana Tone Florjančič pa je poudaril, da živimo v času, ko so taka srečanja zelo pomembna. V znak priznanja je Rečanom izročil listino prijateljstva, z darili pa so nas pričakali tudi Rečani.

Teme pogovorov na mestni ravni so bile: ekologija, delegatska praksa, sistemi financiranja in druge za posamezna okolja značilne teme. Skoraj 90 delegacij se je z gostitelji odpravilo na različne konce mesta.

Delegacija tamkajšnje ZRVS je ljubljansko delegacijo mestne konference te zveze z vodjem Alojzjem Hre-

obšli letošnjega julijskega zveznega srečanja rezervnih starešin in septembrskega medregijskega tekmovanja, ko bodo Rečani prišli v Ljubljano.

Precej pestro je bilo tudi za delegacije zvez in društev

boljšanju gmotnega položaja le-teh. Športniki – invalidi pa so se tudi pomerili s svojimi vrstniki v streljanju in balinanju. Na družabnem srečanju v Domu delavcev UNZ »13. maj« pa so sklenili, da bodo dogovorjeno skušali čimprej tudi uresničiti.

Delegacije sindikata obeh mest so se pogovarjale med drugim tudi o drobnem gospodarstvu in možnostih zaposlovanja na tem področju, pri čemer so Rečani menili, da so ljubljanske in slovenske izkušnje na tem področju dobre. Reški mladinci z ljubljanskimi radi in dobro sodelujejo, primer je vsakoletni mladinski pohod iz Reke do Ljubljane.

Nekdanji borci NOV so se odločili za tri teme: ohranjanje in razvijanje revolucionarnih izročil, prenašanje le-teh na mlajše rodove, varstvo borcev in njihovo delovanje v družbenopolitičnih organizacijah. Marsikje, kjer še tega nimajo, so se dogovorili tudi za sodelovanje med srečanj. Izmenjava izkušenj pa je bila prav gotovo koristna za oboje. Pozabili niso niti

na družabnost. Nekateri so se odločili za športna tekmovanja, drugi pa za prijetne izlete v okolico Reke. Tudi upokojeanci obeh mest so se imeli o čem pogovarjati. Tako kot invalide vseh kategorij tudi njih tarejo vsakodneвне težave. »Lažje jih bomo premagovali«, pravijo, »če se bomo pravilno dogovarjali, zato so ta srečanja za nas velikega pomena«.

Jože Čurin

delegacij. V Pivki so nas pričakali mladinci in mladinke, ki so nam z nageljski žazeleli dobrodošlico, čeprav nas je do končnega cilja ločila še dobra ura vožnje. Reška železniška postaja. Železničar-

nega vztrajanja, da gradimo naše socialistične in samoupravne odnose, je v pozdravnem nagovoru dejal predsednik občinske konference SZDL Reka Vladimir Tomljanović. Predsednik

nom najprej odpeljala na pogovore v svoj klub, v družabnem delu srečanja pa na Učko. Pogovarjali so se predvsem o problematiki v organiziranju ter usposabljanju svojih članov. Seveda niso

invalidov. V prostorih ladjedelnice 3. maj so se pogovarjali predvsem o problematiki delovnih invalidov. Izmenjali so številne izkušnje na področju prekvalifikacije invalidov, usposabljanju in iz-

Ne piši o malih ljudeh

Dobila sva se v krčmi.

Sam sedi pri mizi, prekrižanih nog, upognjen nad mizo si z levico podpira brado, v desnici nepogrešljiva cigareta, pred njim komaj načeta steklenica piva.

Gleda, posluša. Ali se vrača z dela? Najbrž. RUDI VRHOVSKI dela pri podjetju Nivo Celje, v skladiščni enoti Gotovlje.

Lepo število let se poznavava. Pogosto sem ga opazoval, kako bistroumno zna obrabčati karte. Pravi mojster.

Na hitro bi človek pomislil, da Rudi nima prijateljev. Ima jih in to precej. Zelo znan je po zidanju s kamnom. Dela počasi, toda izredno natančno.

– Rudi, od kod si doma, ga nekoč vprašam, ko prisluhnem naglasu nekaterih besed.

Iz Hrvatskega Zagorja. Da, čistokrtni Zagorec. Prigorje, občina Krapina. Tudi Kumrovec ni daleč od mojega rojstnega kraja. In na to sem ponosen. Ne verjameš? Temno-rjave oči se zaiskrijo, z levico si skuša poravnati na kratko postrizeno pravo konjsko grivo, kot pravimo.

Telo ni obliko z mastjo, tudi roke niso šapaste, vse skupaj je ena sama mišica. Na noge se jezi. Revma, prekleto revma. Ne more in ne more se je znebiti.

– Tovariš, Nivo je povezan z vodo. Saj sem rad zidal

škarpe. Nimalokrat tudi v dežju, pa v zimah brez snega. Leta in leta sem s sodelavci vstavljal lomljeno kamenje, včasih kar cele skale. Lenuh pa nisem bil nikoli, mojdus, nikoli. Zdaj že nekaj let, kar me je revma načela, delam v skladišču, kar blizu doma. In sem zadovoljen. S sodelavci se razumemo, delamo, ne zabušavamo. To mi je všeč in rad hodim na »siht«.

Nekaj požirkov piva in nova cigareta.

O, Rudi je simpatičen možak, marljiv delavec, ki rad sočloveku pomaga. Poleg trdega dela ima tudi dar opazovanja. In tako mu še tako zahtevno zidarsko delo ne dela težav, pa čeprav je samouk.

– Ja, brez dela ni jela. Zame ne. Adaptiral sem staro hišo, za njo postavil novo.

No, pomagala je žena, pa tudi otroci, posebno sin. Vest mi ni dala mira. Vedno sem se bal, da bi mi otroci na starost očitali: saj nisi ničesar pripravil. Pridna ženka Fanka mi jih je rodila kar pet: Zlatka, Silvo, Marino, Cveto, Renato. Vsi imajo poklice, vsi so pridni, delavni.

Malo se zamisli, nato ostro pogleda, nekam karajoče.

– Pa zakaj vse to? Lepo te prosim, ne piši o malih ljudeh, ki živimo iz dneva v dan. Piši o milijarderjih. Madona, rastejo kot gobe po dežju. Sprašujem se, od kod nekaterim toliko denarja. Od tegale ne, pokaže dlani, trdi kot podplat. To je pečat fizičnega dela, ki ima vedno manj veljave. Žalostno in vendar še kako resnično.

Vrneva se v Prigorje, v vasico v Hrvatskem Zagorju. V valovit in na oko romantični svet, ki ne pozna industrijskih objektov.

– Moja mladost je bila ena sama revščina. Imeli smo gruntec, v hlevu eno kravo,

dva prašiča, nekaj kokoši, kakšno gos, raco, vse skupaj je dalo pičel dohodek. Sestro, bila je nekaj starejša, sva imela en par čevljev, ki sva jih menjaje nosila. Kljub temu smo bili nekako vesela družina. Po očetovi smrti smo se znašli v še hujši stiski. Vsa skrb je bila na ramednih dobre mame. S sestro sva pletla košare in koše...

Spet nekaj požirkov, spet cigareta, na čelu nastale gube pa pomenijo, da 53-letni Rudi nekaj razmišlja, nekaj, kar bi najraje zamolčal.

– Prekleto vojna. Našo družino sicer ni ne vem kako hudo prizadela, strah pa nam je zlezal v kosti. Sedem let mi je bilo, ko se je začel ta krvavi »ringelšpil«. Najbolj smo se bali ustašev. Treznih sem malo videl. Nevarni so bili ti hudiči, prekleto nevarni. Domobranci s bili nekakšna redna vojska. Ne spominjam se nikakršne njihove posebne grobsti. Pa še nemški gestapo. Seveda, kar preko Sotle so gospodarili Nemci. Naši sorodniki so bili v partizanih, jaz pa kurirček. Nimalokrat sem v zmrzali s pošto brezel Sotlo, tako rekoč bos tekal po snegu do bližnje javke. Bržkone sem se že takrat nalezal te vražje revme.

Rudi govori kar uglašeno slovenščino, le tu in tam doda kakšno hrvaško besedo. Ko se nasmeje, pokaže dve vrsti belih zob. Ne državnih, svojih.

– Eh, to naše Hrvaško Zagorje, dahne. Pri naši hiši so imeli partizani bunker. Za veliko skladovnico polen je bila nekakšna jama, ki so jo štirje partizani preuredili v kar prijetno bivališče. Notri je bila radio stanica. Štirje fantje, krepki korenjaki, so bili naši stalni gostje. Nad »šparhertom« so sušili baterije, za hrano, pranje, šivanje je skrbela naša dobra mama.

Zgodilo se je, da so se ustaši pojavili kot strela z jasne ga. Bil sem na straži in partizane pravočasno obvestil, da so z baterijami poskakali v bunker. Dve sta padli na tla. Ustaši vstopijo, ne spomnim se ali so bili trije ali štirje, vem pa, da je bil eden prekleto radoveden, od kot tisti bateriji. Bil sem sam doma, kam sta šli mati in sestra, ne vem...

Znova požirek dva, znova cigareta, gib čez bogate lase.

– Oni taki brdavsi, oboroženi z nemškimi brzostrelkami, revolverji, jaz pa tak smr-kavec. Hoteli so vedeti, kje sem dobil bateriji. Prehudo strah me najbrž ni bilo. Se pač nisem zavedal, kaj bi bilo, če bi odkrili bunker. Otrok je pač otrok. Zlagal sem se, da sem jih našel na poti v šolo, zdaj pa se z njimi igram. Ne vem, ali so verjeli ali ne; eden je brcnil v baterijo, da je zletela v kot, potem pa so odšli.

– Ja, še bi lahko kaj povedal. Na primer, kako sem prenašal baterije na javko, bos po globokem snegu, k simpatizerjem naših partizanov. Ena vojska gor, druga dol, jaz pa svojo pot naprej.

Na srečo naša družina res ni prehudo trpela, lahko pa bi. Enkrat so jo po celcu pri-mahali Nemci. Vse so premetali. Kaj so imeli na sumu, ne vem. So pač imeli svojo taktiko. Neki butelj je hotel podtakniti ogenj, komandat pa se je zadril: ne!

Tako smo z veliko mero sreče dočakali svobodo...

Tudi povojna leta so bila težka, toda živeli smo. Sestra je prva odšla od doma v Slovenijo, v Savinjsko dolino, Rudi pa je nekako s 16 leti prevzel skrb za domačijo. Prvi zaslužek je našel v Zagrebu, menjaval je delovna mesta. Ne samo on, mnogi so odšli po debelejši kos kruha.

– Končno sem se tudi jaz odločil za Slovenijo, misleč, da me bodo sprejeli z odprtimi rokami. Pa ni bilo tako. Ko bi imel kak pravi poklic, bi še šlo. Sprva nisem dobil stanovanja, ne dela, ni bilo denarja, ne hrane. Potikal sem se od kmeta do kmeta. Tudi bratranec je bil z menoj. Često sva spala v senu na kozolcih. Pozabil sem povedati, da imam še precej mlajšega brata. Predno sem odšel k vojakom, sem ga poslal k sestri v Titograd. Po vojski pa se je le odprlo. Oženil sem se in s Faniko sva v Drešnji vasi dobila prvo pošteno streho nad glavo. Zaposlil sem se pri podjetju Nivo, kjer sem še danes in bom ostal do upokojitve.

Premolkne, dolgo me gleda, kakor da hoče zavrtati v moje misli.

– Poslušaj, tovariš, zakaj te stvari vlečeš iz mene? Pa saj vendar veš, da sem mali človek in o malih ljudeh nikar ne piši. Če boš pa res kaj napisal, napiši, da sem Hrvat, ki se v Sloveniji dobro počuti.

Drago Kumer

Naj se nikdar več ne ponove Ljubelji

(nadaljevanje s 1. strani)

borbo na Koroškem označuje kot teroristično izdajalstvo dejavnost, čeprav je prav Avstrija tudi zaradi partizanskega odpora pridobila status žrtve Hitlerjeve agresije. Mi se ne želimo in se nikdar nismo vmešavali v notranje zadeve republike Avstrije. Avstrijci imajo vso pravico, da se sami odločijo, kdo bo na najodgovornejših položajih. Nismo pa pozabili, da so se leta 1938 z velikim navdušenjem odločili za Hitlerja in nacizem, nad čimer je bil tudi sam presenečen; vemo pa tudi, kdo je poleg avstrijskih demokratov plačal račun za tako odločitev.

Jugoslavija je z veliko širokogrudnostjo prispevala k zavezniški odločitvi, da se Avstrijo obravnava kot prvo žrtev agresije. Upamo, da bo ta tolerantnost poplačana zdoslednim izvajanjem državne pogodbe. Zgodovina pa bo ocenila, ali je bila taka širokogrudnost pravilna, kajti udeležba v pohodih nacizma in fašizma, kar vse države Evrope obsojajo, postaja

va v Avstriji vse bolj cenjena odlika. Avstrija svojega najodgovornejšega predstavnika žal ni izvolila predvsem zaradi njegovega uspešnega diplomatskega delovanja, temveč zato, ker je na svoj način objavil amnestijo vsem, ki so sodelovali v pohodih nemške vojske – s parolo, da so opravljali le svojo dolžnost. Ali bodo zopet opravljali le svoje dolžnosti, če bo kdo od njih to zahteval, pa čeprav na podlagi večinske odločitve?

Tudi manjšina v Italiji živi pod stalnim pritiskom različnih izgovorov, ki odlagajo sprejem Zakona o globalni zaščiti manjšin. Tudi tam so na delu sile, ki žele območja, kjer žive Slovenci kategorizirati glede na pravice in jih tako umetno ločiti od drugih državljanov. To pa lahko pripelje le do nacionalne nestrpnosti z znanimi posledicami. Vedno bolj se srečujemo s pojavi, da se poskušajo otopiti in zamenjati kriteriji, kdo je okupator, zločinec, izdajalec in kdo je žrtev in bo-

rec za svobodo, kar so sicer izčistile demokratične sile s svojo borbo med zadnjo vojno. Pogosto se tudi zločince želi pokazati kot žrtve v boju, v katerem so pač sodelovale različne strani. Vsi ti pojavi pomenijo rehabilitiranje zločina in izdajalstva, kar naj bi zlasti v mladih generacijah, ki niso doživele vseh strahot vojne, vzbudilo dvome v humani in človeški značaj odpora proti pravi agresiji in terorju.

Izkazovanju takih razlag smo tudi priče v bližnji preteklosti, ko so v Gorici maja letos odkrili spomenik zločincem in izdajalcem iz vrst fašistične vojske in zagrizenec, ki so bili zasluženo kaznovani ali pa bili pogrešani, med njimi pa celo takim, ki so umrli že pred vojno. Manifestacija organizirana ob tem odkritju škodi resničnemu dobrososedskemu sodelovanju Jugoslavije in Italije in globoko žali čustva jugoslovanskih in italijanskih protifašističnih borcev. Predstavlja pa nostalgичno hrepene-

nje po preteklosti in dokaz kako fašistična ideologija še zdaleč ni premagana. Mazaška akcija na spomeniku v Bazovici pred dnevi in pohodi fašističnih razgrajčev so samo dokaz temu. Tudi v Avstriji smo zadnje dni slišali izjave, da v zvezi s pokolom civilnega prebivalstva na Kozari »ni treba pozabiti, da je bil pokol z obeh strani, da so nastradali tudi nemški vojaki« in podobno.

Na pojave poskusa rehabilitacije sodelavcev okupatorja in izdajalcev naletimo žal tudi doma v različnih oblikah. Premalo smo na to pozorni in premalo se trudimo, da bi s svojo aktivnostjo prispevali k realnemu prikazovanju našega boja z vsem tistim, kar se v takem grozovitem spopadu na življenje in smrt vedno dogaja.

Interniranci koncentracijskih taborišč iz vse Evrope smo tudi v najtežjih trenutkih trdno verovali v zmago demokratičnih naprednih sil, kajti zgodovina nas uči, da na koncu vedno zmagajo napredne ideje. Zato tudi danes trdno verujemo v moč naprednih demokratičnih sil v svetu, ki se na najrazličnej-

še načine in z vedno večjo vnmemo borijo proti nasilju, vojnarnam in sovražtvom. Tudi mi smo del teh sil in tudi od nas je odvisno kakšna bo usoda človeštva in posameznih narodov v prihodnosti. Mi smo kot majhen narod še posebej izpostavljeni vsem nevarnostim in zato smo dolžni tudi nadpovprečno prispevati k ohranitvi miru in demokratičnih odnosov med narodi.

Zato je naša simbolična parola in zaobljuba ob koncu vojne »Nikdar več Ljubelji« danes še posebej aktualna in zahteva od nas, da vse sile, ki so še v nas, usmerimo v borbo za mir človeštva in napredek naše ožje domovine.

Nikakor ne smemo dovoliti, da nas potiskajo ob stran, kajti osnovna zahteva vsakega boja je, da v njem sodeluješ, ne pa, da ga opazuješ in komentiraš.

Dovolj možnosti imamo, da sodelujemo v tej borbi, tako preko delegatskega sistema kot preko naše organizacije, to je organizacije Zveze združenih borcev kot sestavne dela frontnih sil organiziranih v SZDL. Mi smo po statutu te organizacije del

enakopravnega in enako cenjenega aktivna ZB, ki predstavljamo ogromen potencial, ki v preteklosti ni bil dovolj izkoriščen. Nobenega razloga ni, da bi se interniranci ne počutili enakopravne z aktivnimi borci z orožjem, kajti tudi mi smo bili del celotnega borbenega odreda. Brez žrtve in trpljenja nas internirancev, ki so budile vest človeštva in razkrinkavale resnico o nacizmu in fašizmu, tudi ne bi bilo tako množičnega odhoda prostovoljcev med borce naših slavnih brigad in odredov. Zmago smo izbojevali skupaj kot enotna fronta naprednih sil in samo kot enotna fronta smo lahko zmagali. zato bodimo prisotni pri vseh prizadevanjih družbe, da najde pota izhoda iz sedanjega položaja. To je bila tudi naša zaobljuba vsem tovarišicam in tovarišem, ki so izgubili svoja življenja v strahotah nacifašističnih taborišč.

Zato kličem: storimo vse, da se nikdar več ne ponove Ljubelji, Mauthausni, Gornari, Auschwitzu in Dachau.

Svetko Kobal

O prednostih pisanja knjig z mikroračunalniki

Na predavanju z naslovom Uporaba mikroračunalnikov pri pisanju knjig, zlasti znanstvenih, ki ga je 22. maja letos priredilo Društvo piscev zgodovine NOB in revolucije (žal se ga je udeležilo komaj 17 poslušalcev), so predstavniki ISKRE DELTE med drugim povedali, da se pospešeno širi krog tiskarn, ki namesto prejšnjega strojnega stavljavanja uvajajo neposredni prenos besedil z računalniških disket v stavni sistem. Za Gorenjskim tiskom v Kranju je to novost nedavno uvedla tudi tiskarna Dela v Ljubljani, tam zdaj to že teče, tozadevne pogodbe z ISKRO DELTO pa so sklenile še nekatere druge tiskarne, npr. Tiskarna Slovenija in tiskarna Borbe. S tem se piscem zgodovinskih del iz NOB obetajo neposredne koristi v obliki prihrankov stroška za stavljenje besedil, da drugih prednosti (časovni prihranki, večja kakovost in doseganje čistosti besedil z mnogo manj truda) ne štejemo, vse to pa še v večji meri velja za časopisne in založniške hiše. Z drugimi besedami, zlasti novinarjem in pisateljem se poslej obetajo mnoge neslutene možnosti, ki jih v razvitem svetu že dolgo poznajo in se jih s pridom poslužujejo. Zato se nam zdi potrebno in koristno, da borčevski javnosti posredujemo nekatere izkušnje, ki si jih je o tem nabral Franci Strle, eden prvih, če že ne prvi, ki so se v Jugoslaviji lotili pisanja knjig z mikroračunalniki. Njegova obsežna knjiga TOMŠIČEVA BRIGADA – 1942-1943, ki bo izšla prav v teh dneh, je bila v celoti napisana s pomočjo mikroračunalnika.

Marsikateri tovariš, ki se ukvarja z zbiranjem gradiva o kateri izmed partizanskih enot ali odborov OF, zamahne z roko in pravi: »To me ne zanima. Sem prestar, da bi se učil dela z mikroračunalnikom...«

Človek pa ni nikoli prestar, če namerava kaj koristnega ali pomembnega. In z vsakim delom se nauči tudi kaj takega, kar prej ni znal, s tem pa se potrjuje ljudska modrost, ki pravi, da se človek uči vse do smrti.

Česa se je treba naučiti in ali se je treba sploh česa naučiti, da lahko uporabljamo mikroračunalnik?

Če ne znamo tipkati, je vsak oku zaman. S tem pa še ni rečeno, da mikroračunalniških storitev ne moremo s pridom uporabljati. Gotovo imamoakega človeka v sorodstvu ali v družini, recimo bistrega vnuka, ki se bo brž naučil delati z mikroračunalnikom: namesto da bi besedilo nosili tipkat kam drugam na pisalni stroj in za drage denarje, ga lahko narekujemo vnuku, ki ga bo tako rekoč za šalo odtipkal v mikroračunalnik oziroma na diskete. Razumljivo je, seveda, da si ob tem lahko pomagamo tudi z listki ali odlomki, na katerih poprej smiselno uredimo (koncipiramo) svoje misli, če se bojimo, da nam narek ne bo teklo gladko. Lahko pa te listke samo oštevilčimo in jih posredujemo tistemu, ki jih bo vsebinsko vnesel v mikroračunalnik.

Za tiste, ki znajo tipkati na pisalni stroj, pa učenje ne bo pretežko. Razvrstitev črk, števil, ločil ali drugih tipkovnih znakov na mikrora-

čunalniški tipkovnici (tastaturi) je popolnoma enaka kakor pri pisalnem stroju, to pa pomeni, da se tipkanju besedila ni treba na novo privajati. Res je sicer, da imamo na mikroračunalniški tipkovnici še nekatere druge tipke, ki pa so razvrščene na levi ali na desni strani splošno veljavne tipkovne sistema, tako značilnega za vse pisalne stroje. Te tipke so namenjene za posebne ukaze, s katerimi uravnavamo razna samodejna računalniška opravila ali procese, ki jih označujemo s pojmom operacijski sistem. Pri ISKRI DELTI zagotavljajo, da se je mogoče operacijskega sistema, kolikor ga potrebujemo za pisanje besedil, naučiti že v treh dneh. Za ustrezne tečaje ali inštruktaže običajno poskrbi prodajalec in so brezplačni.

Toda vrnimo se k vprašanju, kakšne so prednosti za pisanje knjig s pomočjo mikroračunalnikov?

Pri oblikovanju besedila z mikroračunalnikom tipkamo v računalniški spomin, ki se potem nalaga na disko ali disk. Nastajanje besedila spremljamo po zaslonu. Vse popravke ali spremembe v besedilu opravimo elektronsko, brez vsakršnega radiranja ali črtanja po papirju, to pa nam omogoča izdelavo zelo dognanega in prečiščene besedila ter znatne prihranke časa, truda in papirja. Prav bo, da te in še nekatere druge prednosti natančneje razčlenim.

1. Najprej so znatni oziroma veliki časovni prihranki. Le-ti izvirajo iz dejstva, da besedilo v bistvu pišemo samo enkrat. Vse popravke, spremembe in dopolnila vnašamo, ne da bi morali

preostalo besedilo kaj posebej spreminjati ali ga vnovič prepisovati, poleg tega pa jih opravimo elektronsko, kar poteka dokaj preprosto, predvsem pa hitro.

V primerjavi s tem nastajajo pri delu s pisalnim strojem velikanske izgube časa, pa tudi papirja. Naj jih nekaj opišem? Po navadi moramo tipkati v petih izvodih. Če se zmotimo tako, da udarimo samo eno napačno črko, traja radiranje najmanj pet minut, če napačno udarimo več črk ali kratko besedo, radiranje traja deset do petnajst minut, če pa narobe natipkamo daljšo besedo, ki je ni mogoče izbrisati, ali pa jo celo izpustimo, potem moramo vso stran stipkati od začetka, kar v povprečju traja 45 minut. Kako je zavoljo radiranja onesnažen pisalni stroj, je odveč dokazovati, drugi načini brisanja, na primer prekrivanje z lakom ali s kopirnimi listki aerotipe, se tudi ne obnesejo, časa ob tem pa ne izgubimo nič manj.

Vrhu tega moram opozoriti tudi na to, da pri našem delu preneka tero listino, pričevanja ali druge pomembne podatke odkrijemo šele potem, ko je poglavje že natipkano. Če gre za eno, dve ali tri vrstice, pri delu s pisalnim strojem skušamo te vrstice pridobiti s stiskanjem drugega besedila in jih vrivati, toda pri tem moramo pretipkati na novo več strani. Še huje je, če je snovi za pol strani ali več kakor eno polno stran: v takem primeru moramo poleg dodane vnovič pretipkati tudi po deset strani, da se besedilo lepo ujema. Kaj takega pa pri tipkanju na mikroračunalnik odpade, ker si prostor za vrine pridobimo tako, da prejšnje besedilo

preprosto elektronsko razmaknemo, in to ne le med odstavki, marveč celo sredi stavka.

Glede na vse naštet, vzeto eno z drugim in po svojih izkušnjah sodeč, je treba pri delu s pisalnim strojem vse besedilo za eno knjigo pretipkati vsaj trikrat, preden je popolnoma zrela za natis. Pri uporabi mikroračunalnika ves ta izgubljeni čas odpade. Na tej podlagi sem izračunal, da bi bil drugo knjigo o Tomšičevi brigadi s pisalnim strojem pisal dve leti in pol, kajti samo pripovednega dela je za 943 tipkanjih strani, medtem ko sem jo z mikroračunalnikom dokončal v 382-tih dneh ali komaj v dobrem letu, v številu v to tudi 20 dni počitnic ter po en do dva dni tedenskega počitka. Potemtakem sem prihranil skoraj poldrugo leto.

2. Nova pomembna prednost pri delu z mikroračunalnikom je izredna ličnost, čistost in vsebinska kakovost besedila. Le-to nam omogoča dejstvo, da popravke in dopolnitve lahko vnašamo neštetokrat ob razmeroma majhni izgubi časa, torej besedilo lahko pošteno spili-mo, saj se nam ni treba bati, da ga bomo morali vnovič prepisovati ali pa dati iz rok vsega sčrtanega, zlepljenega ali kako drugače nepreglednega. Vrh tega nam mikroračunalnik omogoča, da lahko hitro poenotimo geografska, lastna in druga imena, oziroma da kontroliramo, če so pravilno zapisana, saj se pogostoma zgodi, da so ista imena različno zapisana, to pa po navadi ugotovimo šele potem, ko smo knjigo že napisali.

3. Računalniško oblikovanje besedila nam omogoča tudi sprotno vpisovanje opomb pod črto, navedbe virov in druga spremljajoča besedila (npr. pod fotografijami), ki bodo v knjigi natisnjena v drobnejšem (petit ali nonpareille) ali drugačnem tisku (polkrepko, poševno in podobno). Ta dodatna besedila računalnik loči šele v končni fazi in jih opremi z ustreznimi znaki (zvezdica, številka) ter kontrolira in popravi njihovo zaporedje. Tisti, ki smo te reči delali s pisalnim strojem, predobro vemo, s kakšnimi pregledavicami smo se srečevali, ker smo

morali opombe pod črto, opombe o virih in druga taka besedila izpisovati ločeno od glavnega besedila. Pri tem se namreč kaj rado zgodi, da kako opombo izpustimo ali zamešamo, pa se potem besedila med seboj ne ujemajo. Ta nevarnost obstaja zlasti takrat, kadar vrivamo kak na novo odkriti podatek. Še pogostejše se to zgodi med tiskom. Da je blamaža ob izidu knjige popolna, te in take zamenjave pri korekturah prav radi spregledamo. Mikroračunalnik nam lahko sam izdelava še druga pomembna besedila, npr. izpis za kazalo ali druge pregledne izpise (za fotografije in skice), strani sam natančno oštevilči, jih hitro sešteje, sešteje tiskovne znake in podobno. Vse to naredi brez napake; napako izpiše le v primeru, če smo jo poprej zagrešili s tipkanjem, drugače ne.

4. Prednost je tudi v tem, da besedilo, ki ga dajemo v branje širšemu krogu ljudi, zaščitimo (zavarujemo) pred plagiatom (umstveno tatvino), in sicer tako, da pri izpisu s posebnim ukazom izločimo opombe o virih.

5. Obstaja možnost, seveda odvisno od programa, da nam mikroračunalnik ugotovi ali nakaže razne pravopisne napake, in sicer pri vseh besedah, ki imajo vsaj tri črke. To naredi popolnoma nesljivo, brez vsakršne nevarnosti, da bi katero spregledal, kar se pri človeku tako rado zgodi.

6. Nov prihranek časa in stroškov, zlasti pa doseganje dodatne kakovosti, nam omogoča neposredno prelitje besedila z disket v tiskarski stavek, na kar sem opozoril že v uvodu. Naj dodam, da je predstavitev oziroma presvetlitev besedil v tiskarski stavek, za katerega bi dober stavec potreboval več mesecev, končala že po nekaj urah oziroma v enem samem dnevu. Posebej moram opozoriti, da se po tej poti izogovemo vnovičnemu prepisovanju oziroma človeku, ki je kot stavec po navadi vir premnogih, včasih docela nerazumljivih napak, in to takih, ki jih v prvotnem besedilu sploh ni bilo ali pa smo jih že enkrat popravili.

Poleg tega se po tej poti ob korekturah izognemo časovnim stiskam in preutrujenosti, ki so navadno poglavitni vzrok za to, da mnogotere napake spregledamo.

7. Znaten časovni prihranek in novo stopnjo kakovosti nam mikroračunalnik omogoča pri izdelavi imenskega kazala, o čemer natančneje prihodnjič.

8. Nesluteni prihranki časa in truda se nam obetajo pri zbiranju arhivskih, bibliografskih, meteoroloških in drugih podatkov, seveda šele potem, ko bodo naši inštituti, arhivi, knjižnice in druge znanstvene ustanove opremljeni ter vsestransko urejeni z računalniki, in potem, ko se bomo lahko z njimi računalniško povezali prek telefonskega omrežja. Teh prednosti so za zdaj deležni le raziskovalci v razvitem svetu, mi pa moramo delati vse »peš«.

Našteti in opisani prednosti pri pisanju besedil ali knjig z mikroračunalniki je torej precej. Razumljivo je, da je za delo z njimi potrebnega tudi nekaj več znanja. Takih mikroračunalnikov, ki ne bi zahtevali nobenega znanja, ki bi kar sami prebirali naše misli, pa seveda še ni in jih gotovo nikoli ne bo. Toliko v brk nekaterim ljudem, ki hočejo biti razsodniki tudi o rečeh, o katerih nimajo pojma, ki zavzeto dokazujejo, da tistim, ki imajo mikroračunalnike, sploh ni treba skrbeti za tipkanje, oziroma da s to odvečno raboto nimajo prav nobenih stroškov! Kaj takega lahko mislijo samo tisti, ki so za vzor izbrali lenobo, svojega bližnjega pa zato, da bi delal namesto njih. Kakor ti ljudje, imajo tudi mikroračunalniki svoje muhe.

Med osebami, ki mikroračunalnike dobro poznajo, se je udomačilo malce šaljivo reklo, da je vsak računalnik butast. Seveda je butast, ko pa ima samo toliko pameti, kolikor mu jo je v obliki skrbno izdelanih programov vdihnili človek; to pa pomeni, da česa drugega, kar ni napisane v programih, sploh ne zna delati, nikar da bi za koga še mislil zraven. Pa vendar računalnik postori namesto človeka marsikaj takega, za kar so poprej novinarji in pisatelji izgubljali dragoceni čas, živce in ustvarjalne moči.

Prihodnjič o izdelavi imenskega kazala)
Franci Strle

Borci so rekli: »Z družbenega prizorišča odhaja slavna generacija borcev in revolucionarjev, ki je rasla, se razvijala in zmagovala s partijo in Titom. Svoj in naš čas so

Brez dlake na jeziku, prebrodili v delavskih stavkah, osvobodilnih vojnah in revolucijah. Generacijam, ki so rasle v svobodi in prevzele njihovo štafeto boja za osvoboditev dela in človeka,

Vplivnost borčevske besede

»Znano je, da je borčevska organizacija v Novem Beogradu številčno močna, saj šteje več kot 14.000 članov, kar pomeni 7 odstotkov prebivalstva te občine. Če pa upoštevamo še člane z njihovih družin, potlej šteje ta struktura kar 25 odstotkov od skupnega števila 230.000-ih prebivalcev. Ta podatek sam zase govori, da ima borčevska organizacija možnost in v resnici tudi dejansko močno vpliva na vse oblike aktivnosti v občini...« Tako je ocenil delovanje in odraz tega delovanja ZB NOV v glavnem mestu SFRJ Mića Stanković. Povedal je, da ni bilo ne lahko ne preprosto delo za uspešnejše delovanje delegatskega sistema in praktično realizacijo družbenega bistva tega sistema. Velik del prizadevanj in uspehov so na tem področju dosegli prav borci, kar jim priznavajo vse družbenopolitične strukture.

Seveda pa prej povedano še ne pomeni, je poudaril Stanković, da borci ne vidijo pri tem delu problemov in da jih ne znajo jasno opredeliti. Eden takšnih je gotovo dejstvo, da na odločanje še vse premočno vplivajo strokovne službe, da ni priprav-

ljenih alternativnih rešitev, med katerimi bi se lahko delegati odločali, zato pa so dnevi redi še kar naprej nepregledni in gradiva preobsežna. Kljub tem resnicam pa ni mogel reči, da se naša ustavna koncepcija ni uveljavila v praksi.

Potem ko je govornik opozoril na vprašanje upokojevanja še zaposlenih borcev (tisti, ki imajo vse pogoje za odhod v pokoj) in na prakso v Novem Beogradu, kjer takšni borci dosledno odstopajo delovna mesta mladim, se je dotaknil še ene »direktne« teme iz prakse. Gre za pojave malverzacij in kriminala z družbeno pomočjo, ki se pojavljajo ob raznih elementarnih nesrečah v prizadetih krajih. Tako je omenil vrsto dogajanj v Skopju (ob potresu), v Banja Luki, Ulcinju in drugod.

O poznavanju zgodovinskih dejstev in vzgoji mladih

Tradicije, intenzivno torišče delovanja borčevske organizacije, niso vase obrnjeno podoživljanje vojne in graditve, ampak želijo borci z njimi mlade pripraviti na njihovo samostojno delovno pot. »Kaj pravzaprav mladi vedo o letu 1948? Kaj vedo o preobratih, plenirih CK ZKJ v

letu 1953 in 1956? Fantje in dekleta, rojeni v tistem času, so danes odrasli ljudje, pa sploh ne vedo v kakšnem času in dogajanjih so odrasli. Enainštirideseto je več kot letnica, več kot zgolj zgodovina! In vse, kar se je dogajalo štiri težka, krvava leta do osvoboditve ne pomeni le nekaj let dogodkov tega časa. To je velik čas, epopeja, ki v šolskih knjigah ni obdelana, ampak je le razdeljena na ofenzive in na nekatere bitke. Kar pa je najslabše, je to, da k šolski mladini pristopamo bolj z izobraževalnega, manj pa z vzgojnega stališča, kar je nasprotno sodobni pedagogiki...«

O tradicijah:

Nadja Biser-Taso je govorila o vprašanjih izročil NOB in revolucije ter njihovi pravi vrednosti za vzgajanje mladih. Hkrati je kritično dejala, da v okolju, od koder prihaja (iz Bosne), v praksi nekako po tradiciji ostajajo ta vprašanja v krogu borčevske organizacije, da se jih borci lotevajo in jih usmerjajo v nekatere včasih bolj priložnostne kot trajne aktivnosti. Zato je bila borčevska aktivnost v zadnjem času tudi bolj kot prej usmerjena k podružbljanju te akcije ter

aktualiziranju oblik in vsebin izročil NOB, nadaljnji korak pa pomeni aktiviranje posebnih sekcij pri SZDL.

O socialnem položaju borcev

»V tem času težkega ekonomskega položaja pri nas se je razširilo mnenje, da je borcem lahko, da so rešili vse svoje probleme, da imajo urejena stanovanjska vprašanja, da imajo visoke pokojnine, otroke so zaposlili, so situirani. Takšnih splošnih mnenj in ocen ne moremo sprejeti za borce v celoti,« je dejal Jovan Grbić in dodal:

»Na podlagi izjem in majhnega števila ne moremo oblikovati splošne ocene iz sklepov o materialnem položaju borcev. Po oboroženi revoluciji so borci nadaljevali boj za izgradnjo države. Del jih je bilo na izpostavljenih, državnih in družbenopolitičnih, gospodarskih in drugih položajih ali pa z visokimi čini v Jugoslovanski ljudski armadi in so tako, s poštenim delom v delovnem razmerju, zasluženo pričakali pokojnino in uredili druga materialna vprašanja. Obstajajo pa tudi takšni, resda so maloštevilni, ki so na nepošten način prišli do ugodnejšega materialnega položaja, si privoščili ugodnosti, ki jim ne pripadajo na nobeni podlagi, ki kažejo lik borca.

Nočemo in ne smemo dopuščati ekscesnih, družbeno neupravičenih in socialistični morali neprimernih primerov materialnih in drugačnih blaginj. Nasprotno, moramo jih imenovati, onemogočiti, obsojati...«

Veliko število borcev in njihovih družin pa svojih socialnih vprašanj ni rešilo tako zadovoljivo. O tem nam govore tudi podatki o višini pokojnin, je nadaljeval Jovan Grbić. 274.623 ali 49,55 odstotkov borcev-upokojenec je v začetku tega leta prejelo pokojnino, ki so bile nižje od 30.000 dinarjev, devetdeset odstotkov vseh borčevskih upokojenec pa je prejelo pokojnino, nižje od 50.000 dinarjev. Pogosti so primeri, ki s pokojninami še komaj zmorejo plačevati stanarine in vse druge dajatve. Prav tako pa so v vse težjem položaju vojaški invalidi nižjih skupin invalidnosti in so že na meji socialnega minimuma.

O mednarodnih vprašanjih

Poleg uvodničarja je o mednarodnem sodelovanju spregovoril Muhidin Begić, ki je opozoril, da ob tem vprašanju ne moremo mimo ponavljanja o pomembnosti enotnosti socialističnih sil vseh narodov in narodnosti Jugoslavije kot pogoja naših zmag v NOB in socialistični revoluciji, saj borci ne smejo niti za trenutek pozabljati, da živimo v nemirnem svetu, polnem zaostrenih nasprotij, v katerem se brezglava tekma v oboroževanju nadaljuje z nezmanjšano močjo.

»ZZB NOV Jugoslavije ima legitimno pravico, da tudi na tem kongresu dvigne svoj glas proti destruktivnim silam, ki ogrožajo svobodo,

neodvisnost in pravico narodov do lastne poti političnega, družbenega in ekonomskega razvoja. Danes je bolj kot kdajkoli potrebno, da se mednarodna skupnost in vse demokratične ter miroljubne sile, naraščajoča mirovna in protijedrsko gibanja v svetu najodločneje uprejo izizvom najmračnejših sil sveta in širjenju vala nasilja ter brezzakonstva v mednarodnem življenju, saj le-to ogrožava svetovni mir in obstoj človeške civilizacije.

Menim, da bi morala tudi ZB NOVJ v tem smislu izražati še več pobud v državi in na mednarodnem prizorišču...« Govornik je menil, da je tu še dovolj prostora za

borčevsko odmevnejšo besedo, med drugim tudi na letošnjem dunajskem zboru borcev za mir z vsega sveta.

Etatizmi vseh vrst nas dušijo

Tako je v svojem malo daljšem prispevku dejal Zdenko Has in poudaril, da je položaj federacije bistvenega pomena za naše probleme; ta položaj ostaja v očeh nasprotnikov sprememb, v očeh čuvarjev birokratskih pozicij nespremenjen, kar z drugimi besedami pomeni, da mislijo, naj federacija kar ostaja nemočna, tiste, ki želijo spremembe v zvezni

Pogovor s članico komisije za vloge in pritožbe na 10. kongresu ZB NOVJ Dragico Rometovo

Izstopa birokratski odnos do problemov

Med delom borčevskega kongresa smo na kratek pogovor povabili Dragico Rometovo, članico kongresne komisije za vloge in pritožbe, ki nam je o kongresu in delu te komisije odgovorila na nekaj vprašanj.

Med pritožbami vojaških invalidov je precej takšnih, ki gredo na rovaš neustreznih ortopedskih pripomočkov, avtomobilov za invalide in podobno, medtem ko se nekateri kmetje-borci in kmetje-vojaški invalidi pritožujejo nad neustreznim obravnavanjem njihovih problemov. Nekaj pritožb in vlog so poslali tudi mladoletni udeleženci NOB, ki so menili, da njihovo vprašanje doslej ni bilo ustrezno urejeno.

Nenazadnje so bile med pritožbami tudi takšne, ki so zahtevale ponovno možnost za uveljavljanje pravice do partizanske spomenice, čeprav smo se že na prejšnjem kongresu dokončno dogovorili, da te pravice, po tolikih letih, odkar je bila končana vojna, ni več mogoče uveljavljati. Nekaj, ne veliko, pa je bilo vmes tudi stanovanjskih problemov.

Slišali smo, da ste tik pred koncem svojega dela v komisiji prejeli tudi vlogo tovarišice Jovanke Broz. Za kaj gre?

Res, tik pred koncem dela je drugega, zadnjega dne kongresa prejela komisija vlogo, ki jo je tovarišica Jovanke izročila dosedanjemu predsedniku ZO ZB NOVJ Mihailu Švabiću. Presodili smo, da ta vloga ni v naši neposredni pristojnosti, zato smo predlagali kongresu, naj se z njeno vsebino seznani novoizvoljeno predsedstvo ZO ZB NOVJ in jo preuči. Kaj odražajo vse prejete vloge in pritožbe, če jih pogledate v celoti?

Pravzaprav mnoge med njimi odražajo birokratski odnos do obravnavanja borčevskih problemov. Zato mislim, da smo zaradi nekaterih drugih problemov, ki nas v tem času vse skupaj težijo, na kongresu o tem premalo spregovorili.

V prihodnje bomo morali, tako sem prepričana, vse od osnovne borčevske organizacije v krajevni skupnosti do zveze, bolj pozorno prisluhniti tudi problemom posameznikov.

B. Ž. J.

Pogovor z delegatko na kongresu jugoslovanskih borcev Vukosavo Radovanović-Vuko

Danes imamo vsega, spoštovati pa ne znamo nič!

Nič nisva ovinkarili, ko sva med odmorom sedli za mizo. Vedela je, saj se ji je že dogajalo, da jo novinarji poiščejo, ker s svojo večno ruto na glavi nekako izstopa. Deseti borčevski kongres je bil v njenem življenju že četrti. Prvič je bila na drugem povojnem borčevskem, potem dvakrat na kongresu AFŽ in zdaj v Beogradu, na desetem kongresu ZB NOV.

Večina tistih, ki jo poznajo, ji pravi mati Vuka. Nič slovesnega, nič narejenega ni na njej. Poročila se je bila pri petnajstih, med drugo svetovno vojno, tako kot je bila v njenem kraju Koceljevo (med Šabcem in Valjevim) navada. Mati in oče sta se za poroko zmenila in določili so ji ženina. Sreča je bila, da sta se dobro ujela in se vse življenje dobro razumela...

Ej, to so bili neki drugi časi... Tega vi danes ne morete razumeti. Vsem moškim, ki so bili pri hiši sem morala umivati noge. Bi to danes počela katera od vas? Takrat pa je bilo drugače. Potem pa je prišla še vojna. Dva otroka sem rodila, naša hiša pa je postala tako rekoč dom našega okrajnega partijskega komiteja...

Roke so se ji spotile in nelažno ji je postalo, ker je v pripovedi začela podoživljati tiste težke dni: »Naši so bili v hiši, na dvorišče pa so prinoreli četniki. Vse polno jih je bilo, med ovce v ogradi so se pomešali. Borci sem zaprla v sobo, iz katere je bil izhod na podstrežje in četnikom začela streči s hrano, da bi jih premotila. Vse so pobrali. Otroka sta bila majhna in z borci sem se dogovorila, da bom malega natepla; ko bodo slišali otroški jok, naj to pomeni, da morajo imeti v sobici vse pospravljeno, ker lahko četniki vsak hip vstopijo...« Povzela je le enega od dogod-

kov, kajti takšnih je v njenih vojnih spominih do konca leta 1945 vse polno. Mati Vuka je bila nepismena, pisati se je naučila šele po končanem narodnoosvobodilnem boju. Ni je mikalo življenje v večjih mestih, ni rinila za neznanim. Zato pa jo je boj naučil, da je lahko koristna za to revolucijo tudi v svojem kraju, v Koceljevu. Pa tudi resnični ljubezni do zemlje se ni mogla nikoli odreči: »Nekaj časa po vojni sem delala v kmetijski zadrugi, pa v bližnji gostilni, nikoli pa nisem nehala ljubiti vonja po zemlji. Prisluzila sem si pokojnino. Nič se ne pritožujem, sedem starih milijonov dobivam, ampak po vrtu in njeni se vedno brkljam, čeprav mi ne bi bilo treba.«

Ves ta povojni čas je vzgajala svoje otroke v duhu revolucije, ki je vzgajala njo. »In če bi kateri od mojih otrok krenil na krivna pota in postal slab človek, sem jim povedala, da se jim odpovem! Pa so dobri, učili so se in postali ljudje. Tako zdaj že gledam kako moji vnuki hodijo v šole in se učijo. Vedno jim govorim in se trudim, da bi jim vsadila v srce: samo ne več vojne! Kajti to je

najhujše, kar človeka lahko doleti.«

Ko se tako spomni svoje preteklosti in poslušala kongresne besede, pravi, da se danes vsi skupaj premalo zavedamo, da smo vendarle bogati in da si mladi sploh ne morejo več predstavljati, kakšna revščina je bila nekoč, pred vojno.

»Če bi na tem kongresu prosila za besedo, bi hotela povedati tole: da je treba resnico pogledati z vseh strani in povedati tudi vse tisto, kar smo naredili dobrega v teh štiridesetih letih. Navsezadnje imamo vendarle danes vsega, le spoštovati ne znamo nič! Zato se jezim, kadar vidim, da so moji otroci nezadovoljni. Mislim, da je treba biti kdaj pa kdaj s tem, kar počneš, tudi zadovoljen. Pogledati je treba tudi dobre plati, saj sicer nimam več prave volje za naprej.

Sicer pa na tem kongresu nisem bila povsem zadovoljna, saj nismo rekli, da smo za marksizem tudi sami krivi. Zakaj? Zato, ker če vidim, da nekdo dela narobe in na to ne rečem nič, sem tudi sama kriva, mar ne?»

Sedeli sva v krogu novinarjev, vse več se jih je nabiralo okrog mame Vuke in vprašali smo jo, kaj misli, da je tisto, kar je po njenem prav in kako bi morali biti, da bi bilo prav. Kot »iz puške« je izstrelila, da je vedno prav tisto, kar je prav ljudstvu, narodu.

»V mojem kraju,« je rekla, »ljudje spoštujejo borce in njihovo besedo in mi smo še vedno aktivni, kolikor le moremo biti. Sicer pa gremo počasi h koncu z močmi in če naj vam, mlajšim pustim kakšno sporočilo, potem bi želela povedati, da ste zdaj vi na vrsti. Delajte, imejte radi to Jugoslavijo, saj je naša, skupna.«

B. Ž. J.

o vseh vprašanjih naše družbe

so pustili najdragocenejše: močno in enotno socialistično Jugoslavijo. Za to jim delavski razred, vsi naši narodi in narodnosti kot tudi nove generacije, ki nade-

ljujejo po njihovi poti, izražajo največje priznanje in spoštovanje. (Mihailo Švabić v uvodnem govoru na 10. kongresu ZZB NOVJ.)

skupščini, pa proglašajo za unitariste.

»Konsenz v sedanjem obsegu ni dobil zadovoljive ocene. Celo za protustavno rabo konsenza, če bi jo dali na dnevni red, bi morali postati vprašanje odgovornosti. Žal pa, če kdo omeni konsenz, je označen, da je proti avnojskim načelom. Po mnenju nasprotnikov sprememb oziroma po mnenju privrženec kozmetike sistema, se bomo lažje poenotili s sporazumevanjem republik in pokrajin, oziroma njihovih birokracij. Kajti, kot jaz razumem, naj bi delavski razred menda zastopal interese posameznih vej in dejavnosti.

Delavski razred je vedno, če ni imel slabih posrednikov, znal najti sintezo različnih interesov v enotnem interesu delavskega razreda. Vendar bi takšna sinteza, ki bi jo omogočila delavski razred in njegovo dogovarjanje, razlastilo birokracijo, ki je razkosala državo in ki na navideznih nacionalnih interesih gradi svojo preveliko moč in vse, kar iz tega sledi...«

Boj za samoupravljanje

V sredico vprašanja o samoupravljanju je segel **Vančo Burzević** ko je razmišljal o nedoslednostih, ki so reden pojav našega urejanja samoupravljanja: »... Pri tem smo zelo nenačelni in nedosledni. Če kdo od naših tovarišev pohodi načela socialističnega dela, ki smo jih sprejeli, smo prepričani, da mu kaže oprostiti, ker je naš človek. Če nek delovni kolektiv dela narobe, uničuje družbeno imovino, namesto da bi jo razvijal in sploh deluje proti navsezadnje maloštevilnim načelom socialističnega dela, ki smo jih sprejeli, smo mu pripravljeno oprostiti, ker je to naša delovna organizacija. Iz socialističnega sektorja, iz moje občine, iz moje republike, moje pokrajine... gre za velike izgube. To ne zajeda le akumulacije ampak tudi čisto preprosto reprodukcijo. Pripravljeno smo to prenašati in celo čakamo, da to nekdo »pokrije«. Toda, kako se bo to opravilo? Tako, da se bodo sredstva prelila iz drugih delov delavskega razreda, ki normalno delajo. Prenašamo vse to, čeprav nekateri delajo z velikimi izgubami; občina, pokrajina, republika očitno vendarle imajo nekakšno korist, tudi od tistih delovnih organizacij, ki delajo z izgubo. Menim, da je tukaj izvir naših težav. Sovražniku se ni treba posebej truditi.

Dovolj je že, da spodbuja te negativne pojave, proti katerim se ne borimo iz neke lažne solidarnosti. Mislim, da moramo to končno doumeti!«

Šola »Sutjeska«

V dolini herojev, na Tjentištu, v narodnem parku Sutjeske, je lani ob koncu leta začela delovati šola »Sutjeska«, ki je namenjena osmošolcem iz osemletk in srednješolcem v drugih letnikih. Že jeseni pa bo začela delovati tudi tako imenovana šola za študente, vojaše in teri-

torialce. **Stevan Roglić** je spregovoril o tej šoli, ki običajno traja pet dni; pojasnil je njen smoter: preučevanje revolucije in spoznavanje bojev na Sutjeski. To je, kot je dejal Roglić, druženje z zgodovino, ura resničnih pripovedi dedov. Tam ni klopi in ni šolskih tabel – to je še eden od neposrednih načinov približanja zgodovine NOB naši mladini. Do 15. maja letos je to šolo uspešno končalo 6.119 šolarjev iz vseh krajev naše države.

Še o svobodi umetniškega ustvarjanja

Danica Malinovič je v svojem prispevku usmerila razmišljanje k vprašanju svobode umetniškega ustvarjanja in rekla: »Svoboda umetni-

škega razreda opozoril tudi, da borci niti ne pomišljajo, da bi komurkoli dovolili nacejati vprašanje o lastnosti, vlogi in organizaciji naše armade. »... Naša armada mora ostati jugoslovanska in enotna, ker je le takšna lahko nujni in nepogrešljivi dejavnik ohranjanja in obstanka naše skupnosti; kot borci se moram vsi kot eden energično upreti vsem poskusom in podtikanjem, ki bi lahko razbijali enotnost Jugoslovanske ljudske armade...«

O ljudski obrambi

V nadaljevanju je o splošni ljudski obrambi govoril **Lado Kocijan**, ki je opozoril, da nas zgodovina uči, da je bilo skozi stoletja veliko uspešnih vstaj. Obdržale pa so se tiste, ki so se v sebi zavedale, da je dosti lažje izvesti

Pismo partijskemu kongresu

Borci so z desetega kongresa svoje organizacije poslali tudi pismo 13. kongresu ZK Jugoslavije. V njem so zapisali, da borci ocenjujejo stanje v naši družbi in našem družbenem gospodarstvu kritično. Prav zato pa tem odločneje zahtevajo ukinjanje vseh in vsakršnih dezintegrativnih procesov in pojavov. Kosovsko vprašanje je vprašanje vse Jugoslavije, zato ga moramo skupaj strpno in konstruktivno razreševati. Borci so za Titovo, samoupravno, socialistično Jugoslavijo.

škega ustvarjanja je dragoceno revolucionarno izročilo, vtkano v naše temeljne programske opredelitve. Toda prihaja občasno do nerazumevanja, nesporazumov in odstopanj v dejanskih odnosih. Po takšnih, kakršne so stvari sedaj, morda pa se le meni tako zdi, lahko sklepamo, da je prišlo do določenega razkoraka in nesporazuma glede pojmovanja svobode umetniškega ustvarjanja. Razprave o tem so že dalj časa prisotne v politični javnosti.

Nekateri književni in drugi ustvarjalci menijo, da se z določenimi ukrepi, intervencijami, ki jih označujejo za birokratske, omejuje svoboda ustvarjanja. Pri tem reagirajo na način, ki ne bi smel ostati zunaj kroga našega zanimanja – delujejo mimo obstoječih političnih dejavnikov. »Vzroke za takšno stanje«, je rekla Milanovičeva, »pa je treba iskati predvsem v pomanjkljivosti družbenih dejavnikov v idejnem boju. Na ta način pa je treba razumevati tudi vprašanje nesporazuma s sredstvi javnega obveščanja.«

O Kosovu

Delegat iz Zagreba, **Zlatko Havić**, se je poglobil v tisti del uvodnega referata Mihaila Švabića, ki se je posebej dotikal vprašanj Kosova in kosovskih problemov: »... Zavzeti se moramo, da na Kosovu kar najhitreje zagotovimo ustavnost in zakonitost in da hitro in energično ukrepamo proti nacionalni nestrpnosti, samovolji, zlasti družbenopolitičnih skupnosti, organov pravosodja in drugih. Najprej moramo zagotoviti pogoje, kot je to zapisano v govoru, da bodo narodi, živeči na Kosovu, spet dobili vero v naše organe oblasti, kar je zagotovilo za reševanje vseh drugih vprašanj...«

O naši armadi

Isti govornik je ob odločni zahtevi po enotnosti delav-

uspešno vstajo, kot pa jo ohranjati in braniti. V tem duhu je nadaljeval: »... V graditvi sistema splošnega ljudskega odpora in družbene samozaščite moramo zlasti kritično obravnavati dejstvo, da sile, ki sanjarijo o drugačni Jugoslaviji, vse bolj odkrito napadajo obrambnost, samozaščitni sistem od zlonamernega namesta konstruktivnega kritičnega pristopa k problemu, vse do odkritega napada na nekatere temeljne vrednote...« Kocijan je poudaril, da razvoj oboroženih sil sloni na znanstvenih temeljih, kar ni mogoče reči za graditev sistema zunaj oboroženih sil, kjer je še vse preveč voluntarizma.

O preveliki porabi

»... Ko smo si jemali dolarje iz mednarodnih denarnih institucij, nam je bilo udobno, spuščali smo luknjice v pasovih, porabljali smo in se navadili »trošiti«. In zdí se mi, da smo teh dolarjev, ne vem sicer zatrdno, tudi precej pojedli. Res je, velik del je bil vložen racionalno, vendar je del tega tudi sneden – očitno.

Navadili smo se na takšno obnašanje, pipe za pritekanje takšnih dolarjev pa so zaprte. Ni več. Kaj dela zdaj negospodarsko področje, takoiimenovana nadgradnja, ko se je že lepo navadila tako živeti? Od gospodarstva je začela dobesečno »cufati«, ga skubsti kot kokoš. Skubila je in skubila, dokler je nismo pripeljali v položaj, ko je postala nemočno razvajena. To je ena plat medalje.

Druga plat medalje pa je, da smo mi država s poudarjeno potrošniško družbo. Smo razsipneži. Pri nas strahovito veliko razsipamo, neracionalno porabljamo.

Poglejte le našo nadgradnjo, kakšna je! V njej se je namnožilo tolike institucij;

na našo nesrečo pa ni samo to, da jih je vse polno, ampak so ti organi tudi številčno obsežni: sekretariati, sveti, komiteji, sekcije... vse to smo tako zvrstili. In vsi ti organi delujejo na svoj način, eden od drugega jemljejo gradiva in jih prepisujejo...«

Bistvo krize

»Križa je splošna. Križa ni naša. To je socialistična križa, križa Marxa in Engelsa. S tem si moramo biti na jasnem. Stvar moramo zastaviti širše in trinajsti kongres mora odgovoriti na ta vprašanja,« je dejal **Ivan Šifter**, ko je to svojo uvodno misel ilustriral z dejstvi, da morajo socialistične države iz kapitalističnih držav uvažati hrano, inovacije in posojila. Pri tem je kapitalizem poslal svoj kapital v socialistične

države brez rizika, saj mi nismo našli ustreznih rešitev, s katerimi bi se vzbujali in tekmovali s kapitalizmom. Kljub številnim očitnim uspehom le-ti niso zadostni, kar nam potrjuje križa, v kateri smo se znašli. Deloma je to tudi zato, je dejal Šifter, ker smo se doslej primerjali sami s seboj in s staro Jugoslavijo, ne pa s svetom. Če namreč pogledamo naše današnje stanje in ga primerjamo s staro Jugoslavijo, so uspehi impozantni. Če pa pogledamo, kako je leta 1949 gospodarila Japonska (na prebivalca je imela 100 dolarjski letni dohodek, istočasno, ko je v Jugoslaviji na prebivalca pripadalo 140 dolarjev) in kako Japonci gospodarijo danes, ko je pri njih letni narodni dohodek 12.000 dolarjev, pri nas pa 2.500, je podoba čisto drugačna.

»Ekonomisti smo opozarjali, da stvari ne gredo tako. Padale so etikete. Nikoli nismo sedli za okroglo mizo s politiko, znanostjo, gospodarstvom in prakso, da bi razčistili te stvari. Največji problem nas, komunistov, je v tem trenutku naša nezmotljivost. Nikakor ne prepoznavamo napak. Vedno je kriv nekdo drug. Če pa krivca za naše napake ni, si ga znamo izmisliti. S takšno prakso je treba prenehati...«, je dejal **Ivan Šifter** in menil, da je naša država tako bogata, da lahko iz te krize kaj hitro splava, celo v dveh letih. Pri tem je uporabil podatek iz neke študije organizacije Združenih narodov, ki pravi, da bi Jugoslavija lahko prehranila celo 80 milijonov ljudi. Danes pa je tako, da Jugoslavija prehrani 17 milijonov državljanov, za 5 milijonov pa mora uvažati. Zato, je opozoril razpravljalec, moramo veliko več pozornosti posvečati kmetijstvu.

Borčevsko invalidsko varstvo

V razpravi o tem vprašanju je **Milan Kuvačić** dejal, da

so borci in vojaški invalidi sicer pripravljeni zategovati pasove, vendar morajo občutiti varčevalne ukrepe tudi vsi tisti, ki si prizadevajo varčevati pri borcih, sami pa hkrati ne nudijo nikakršnih receptov in omejitev za svoje osebne dohodke in svoje lastne interese. Če bomo s sedanjimi težnjami nadaljevali, bo v nevarnosti osnovna eksistenca in varnost dobršnega dela borcev NOV in vojaških invalidov. Bremena stabilizacije, je menil govorec, bi morali enakomerno nositi vsi državljani.

Borci smo gradili to družbo 40 let

Tako je dejal v razpravi **Ivan Maček**, ko je jasno spregovoril o ljubljanskih borcih. V letih, ko je večina že v pokoju, se borci bolj kot prej vračajo k nekaterim svojim problemom. Pri tem so marsikatera vprašanja, ki izvirajo iz borčevskih težav, rešili tudi na ravni občin in krajevnih skupnosti.

Poudaril je potrebo po dobrih medsebojnih odnosih med borci tudi, ko naneš beseda na naš sedanji ekonomski položaj. Navsezadnje so tudi borci gradili to našo družbo vseh 40 let, na vseh ravneh, in zato je zveza borcev še naprej odgovorna.

Poudarki iz sklepov 10. kongresa ZZB NOVJ

Borci so opozorili na socialno razlikovanje in zaslužke mimo rezultatov po delu, na potiskanje splošnih interesov ob stran, v korist parcialnih, na zanemarjanje interesov delavskega razreda SFRJ kot celote, na opiranje na lastne sile, na razvoj samoupravljanja, ki se mora nadaljevati ob hkratnem uničevanju negativnih spremljajočih pojavov.

Borčevska stalna naloga pa ostaja: razvijanje delegatskega sistema, zavzemanje za dosledno uresničevanje dolgoročne načrta ekonomske stabilizacije (z zmanjševanjem inflacije, z graditvijo enotnega jugoslovanskega trga, z radikalnim prenehanjem birokratske prakse...). Borci se bodo prav tako zavzemali za prodor sistemskih rešitev v ekonomskem, organizacijskem in kadrovskem položaju združenega dela, za množično ustvarjalnost, produktivnost in za zaposlovanje vsega, za delo sposobnega prebivalstva.

Enako se bodo zavzemali za varovanje družbene imovine, predvsem pa za uresničevanje strateških in neposrednih ciljev naše revolucije.

Borci so v svojih sklepih napovedali tudi odločen boj proti nacionalizmu, kjerkoli se že pojavlja – na Kosovu ali drugje.

Razčiščevati mora in povedati, kdo in kdaj je delal napak in kdo je za kaj kriv.

Tudi nasprotno sodobnim gibanjem v svetu

»... Dezintegracija gospodarstva in družbe, ki vodi v zapiranje v ozke okvire družbenopolitičnih skupnosti, je nasprotna tudi sodobnim tokom v svetu. Zato sta samoupravno povezovanje in integracija pri nas potrebna tudi za svobodno menjavo dela, za svobodno pretakanje delovne sile, blaga, denarja – na vsem območju Jugoslavije...« je rekel tovariš Marketić.

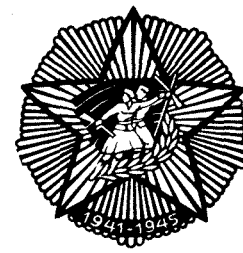
V razpravi je bilo vsega. **Krsto Miljanić** se je na primer spraševal, zakaj zamuja naša vlaka napredka. Z vlaka naj izstopijo tisti, ki jim ni všeč smer potovanja. **Milojica Pantelić** je pozval vse delegate, naj 13. partijski kongres dokaže svojo aktivnost in naj k odgovornosti pozove konkretno in z imeni. O mladih pa je dejal, da ne smejo pričakovati, da jih bo kdo vodil za roko v revolucijo – naj se izvolijo boriti, možnosta imajo. Delegat Dušan Pečić je dejal, da se moramo navaditi sprejemati dobre pobude in predloge, ne glede na to, kdo jih je dal – najvišji funkcionar, delavec ali strokovnjak.

Med predlogi je bil tudi tisti, ki predlaga sprejetje zakona o odgovornosti, med obsodbami pa tudi dve z mednarodnim predznakom: Branko Babić je kongres seznanil s spomenikom, ki so ga v italijanski Gorici postavili nekdanjim fašistom in Musolinijevim vojakom, makedonski delegat pa je opozoril na diskriminatorne postopke, ki jih izvajajo grške oblasti nad Makedonci pri izdajanju grških vstopnih vizumov.

Eden od delegatov je sprožil vprašanje gradnje jedrskih elektrarn v Jugoslaviji in se zavzel za prenehanje tega početja, večina vseh pa je na ta ali on način obravnavala vprašanja ekonomskega

in družbenega razvoja države, da je bila končna podoba vsega, kar so povedali borci, polna, tridimenzionalna in bi jo bilo zanimivo primerjati s pristopanjem k istim problemom mladih na mladinskem kongresu.

Več o sklepih in spremembah zveznega borčevskega statuta v prihodnji številki TV 15, v rubriki Naša organizacija.

Dvajseti junij – dan civilne zaštite

Povsod tam, kjer jo potrebujejo

Jutri, v petek, 20. junija, bodo svoj praznik praznovali pripadniki naše civilne zaštite. V osemindesetletnem razvoju se je ta organizacija razvila v pomemben del naše zasnove splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite. Civilna zaščita je zasnovana tako, da lahko priskoči na pomoč vsem, ki so kakorkoli ogroženi, ali pa je ogrožena njihova lastnina.

Temelji civilne zaštite se gajo že v predvojni čas, v tako imenovano protiletalsko zaščito. Pravi razmah pa se je začel po vojni in se je tudi na začetku najbolj ukvarjal s protiletalsko zaščito in postopki pri letalskem napadu. Prvotno je ta zaščita torej zajemala vojne nevarnosti, kasneje pa smo jo razširili tudi na vse naravne in druge nesreče. Besedo civilna zaščita, kot jo razumemo danes, pa so prvič zapisali v zakonu o ljudski obrambi, ki ga je skupščina Jugoslavije sprejela 16. junija 1955, štiri dni kasneje, to je 20. junija, pa je zakon podpisal tudi tovariš Tito. V spomin na ta dogodek so se naše republike in pokrajine leta 1978 dogovorile, da ta dan po vsej Jugoslaviji praznujemo dan civilne zaštite.

Od skromnih začetkov v letu 1948 pa do danes je bil v najrazličnejše oblike uspo-

sabljanja in izpopolnjevanja vključen skoraj vsak Jugoslovan. V enote in štabe civilne zaštite je vključenih skoraj 15 odstotkov prebivalstva naše države. Civilna zaščita pa je organizirana tako, da je navzoča v vsaki stanovanjski hiši, v ulici, naselju, vasi, krajevni skupnosti in delovni organizaciji.

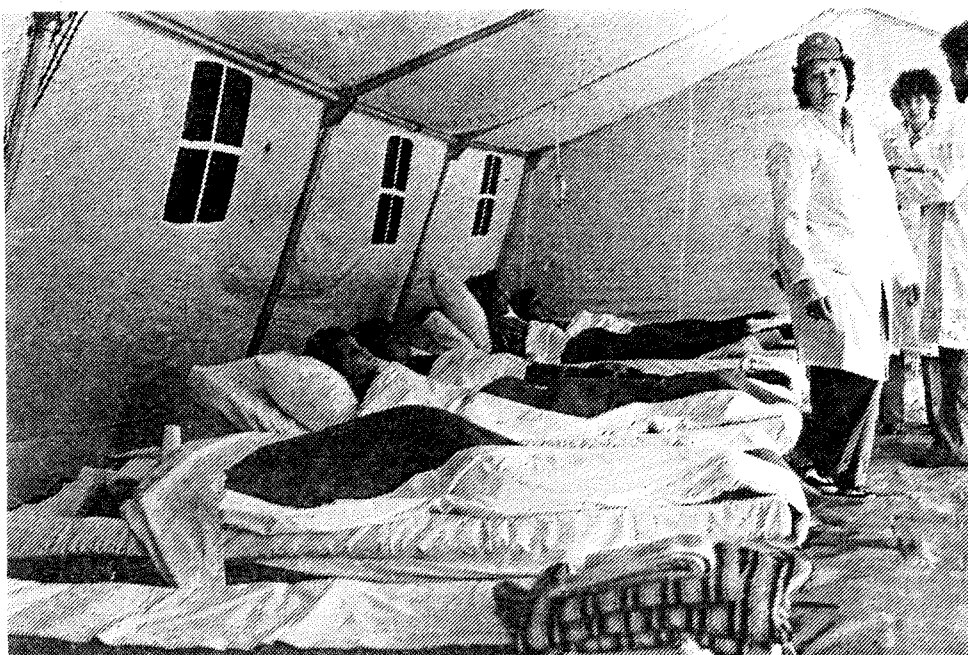
Civilna zaščita je danes usposobljena varovati in reševati občane in njihovo premoženje, ne glede na to, ali je vojna ali mir. Pri vseh naravnih nesrečah so pripadniki CZ med prvimi priskočili na pomoč. Pogosto so izpostavljali tudi svoja življenja, da bi rešili druga. Potresi v Skopju, Banjaluki, na Tolminskem, v Črnogorskem primorju, ledene ujme pri nas, v Sloveniji in ne nazadnje zadnja neurja, zemeljski plazovi in poplave na Koroškem in Štajerskem ter druge nesreče zgovorno pričajo, da smo

pravilno ravnali, ko smo se odločili za razvoj in usposabljanje civilne zaštite. Zato tudi sedanji gospodarski položaj ne bi smel biti prevelika ovira za še boljšo pripravljenost, izurjenost in opremljenost enot in štabov CZ.

Civilna zaščita je v minulih letih opravila vrsto uspešnih akcij doma in v državah, kjer so potrebovali njeno pomoč. Vseh teh uspehov pa v CZ niso razumeli kot svoj višek usposobljenosti in izurjenosti, ampak so ugotavljali, kako daleč smo pri njenem razvoju ter kako daleč je CZ od tistega, kar naša družba pričakuje od nje.

Prav gotovo bodo v štabih in enotah CZ v prihodnje storili vse, da bi se ta sestavina naše zasnove SLO in DS razvijala naprej, saj je to porok njene večje učinkovitosti. S takšnim razvojem pa se ne bo krepila samo CZ, ampak celoten obrambni in samozaščitni sistem.

Veliko dela pa nas čaka na področju ozaveščanja ljudi. Čeprav smo v zadnjih letih najbolj poudarjali razvoj in organizacijo CZ v stanovanj-

V zasilna bivališča lahko v Sloveniji ta trenutek namestimo več deset tisoč ljudi, ki bi jih prizadela nesreča.

skih blokih, soseskah, zaselkih in vaseh ter v drugih bivalnih in delovnih okoljih, so tam problemi največji. Veliko je še takšnih okolij, kjer pričakujejo, da bo prišel nekdo od zunaj in jim organiziral CZ. Vendar takšne priprave ne bi bile veliko vredne. Doumeti moramo, da si mora civilno zaščito organizirati vsako okolje samo, če hoče, da bo ta učinkovita in pripravljena delovati v vseh razmerah. Pri organizaciji civilne zaštite pa morajo

v vseh delovnih in življenjskih okoljih izhajati iz ocene ogroženosti. To pomeni, da morajo najprej ugotoviti, kakšne nevarnosti jim grozijo in na podlagi tega organizirati civilno zaščito. Strokovni organi, ki se ukvarjajo s tem ocenjevanjem, so prišli do presenetljivih spoznanj. Našo republiko lahko prizadenejo vse naravne nesreče, razen vulkanskih izbruhov in tropskih ciklonov.

Vse premalo pozornosti pa namenjamo raznim tehnič-

nim in tehnološkim nesrečam. Poseben ekološki problem so nevarne snovi v proizvodnji, prometu in v uporabi. Nekatere od njih so zelo nevarne in bi v primeru nesreče lahko povzročile katastrofo. Od pripadnikov civilne zaštite in organov, ki se ukvarjajo z njo, vse to zahteva, da tem nevarnostim namenijo še več pozornosti in da ukrepajo predvsem v preventivnem smislu.

Bojan Kuntarič

Pred 16. srečanjem ZRVS Jugoslavije »Bratstvo in enotnost 86«

Topel sprejem gostov iz Srbije

V Mariboru se že pripravljajo na letošnje srečanje rezervnih vojaških starešin Jugoslavije, ki bo letos 4. julija v Kranju. O pripravah na srečanje so razpravljali na predsedstvu mestne konference ZRVS in se dogovorili o programu bivanja delegacije ZRVS iz srbskih občin, ki se bo pred srečanjem mudila v Mariboru.

Predvidevajo, da bo delegacija rezervnih vojaških starešin iz Srbije prišla v Maribor drugega julija, ko jih bosta sprejela predsednik mestne skupščine Emil Tomažič in predsednik mestne konference ZRVS Ivo Gradišek. Pripravili bodo tovariško srečanje, na katerem bodo poleg gostov tudi predstavniki družbenopolitičnih organizacij, garnizije JLA in teritorialne obrambe, mestne skupščine, sekretariata za ljudsko obrambo, uprave za notranje zadeve in sredstev javnega obveščanja. V kulturnem programu pa bo sodelovalo kulturnoumetniško

društvo Študent. Gostje iz Srbije bodo prenočevali v domu srednješolk Lizike Jančar.

Naslednji dan, 3. julija, si bodo gostje iz Srbije ogledali Izobraževalni center za SLO in DS v Pekrah. Pokazali jim bodo opremo in prostore centra in pripravili pogovor o delu in metodah dela organizacij ZRVS s poudarkom na družbeni samozaščiti v krajevnih skupnostih in organizacijah združenega dela. Obiskali bodo tudi Tovarno avtomobilov in motorjev v Mariboru, kjer si bodo ogledali proizvodne prostore in se seznanili s proizvodnim

programom. Na Osankarici na Pohorju se bodo srečali z rezervnimi vojaškimi starešinami, ki bodo na obiskih v občinah Ptuj, Slovenska Bistrica in Slovenske Konjice. Skupaj bodo položili venec k spomeniku padlim borcem legendarnega Pohorskega bataljona in se seznanili z zadnjim bojem te partizanske enote. Pozdravil jih bo tudi predsednik Skupščine občine Slovenska Bistrica Slavko Kleindienst in jim zaželel dobrodošlico v njihovi občini. Gostje iz Srbije pa si bodo ogledali tudi nekatere zgodovinske in umetniške znamenitosti Maribora.

Četrtega julija zjutraj bodo gostje iz Srbije odpotovali z avtobusom na osrednjo prireditev v Kranju. V okviru medobčinskega sveta ZRVS za Podravje so se dogovorili,

da bo vsaka občina organizirala po en avtobus, v katerem se bodo na prireditev v Kranj pripeljali skupaj člani ZRVS in zveze borcev. Tako se bo iz Podravja na prireditev odpeljalo enajst avtobusov. Dogovorili so se tudi, da bodo izdali posebno jubilejno številko glasila »Iz vrst RVS«, ki bo namenjena gostom in širši javnosti. V njej bodo objavili prispevke o partizanski saniteti, o boju pohorskih partizanov in o zadnjem boju pohorskega bataljona, o značilnostih Maribora in njegovem razvoju, o delu medobčinskega sveta ZRVS za Podravje in še nekatere druge. Predstavili bodo tudi nekatere poveljnice JLA in TO.

Na mestni konferenci ZRVS Maribor in medobčinskem svetu ZRVS za Podravje si prizadevajo, da bi goste iz Srbije čim lepše sprejeli in jim predstavili svoje delo. Že sedaj pa je gotovo, da bosta srečanje z rezervnimi vojaškimi stareši-

Priprave na srečanje potekajo po načrtu

Predsedstvo republiške konference zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije je na seji, ki je bila konec prejšnjega tedna v Ljubljani, namenilo največ pozornosti obravnavi varnostnih razmer v naši republici. Uvodno razpravo na to temo je podal republiški sekretar za notranje zadeve Tomaž Ertl.

Pri obravnavi osnutka poročila o minulem štiriletnem delu zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije so imeli člani predsedstva sicer nekatere pripombe, vendar so ga sprejeli. Prav tako pa so sprejeli predlog možnih kandidatov za vodilne funkcije, člane predsedstva in komisij pri predsedstvu in v republiški konferenci ZRVS Slovenije ter osnutek sprememb in dopolnitev statuta svoje organizacije.

Člani predsedstva so obravnavali priprave na 16. srečanje rezervnih vojaških starešin Jugoslavije »Bratstvo in enotnost 86«. Ugotovili so, da potekajo priprave po načrtu, hkrati pa so sklenili, da se bodo tudi sami tvorno vključili v priprave po regijah in občinah.

B. K.

nami iz Srbije in zvezno srečanje v Kranju prispevali k nadaljnjemu poglobljanju stikov, izmenjavi izkušenj in k utrjevanju bratstva in enotnosti med jugoslovanskimi narodi in narodnostmi.

M. K.

Obsodili brezbriznost nekaterih svojih članov

Tako iz uvodnega poročila, ki ga je podal predsednik OK Z RVS Postojna Rafael Baraga, kot tudi iz samega letošnjega poročila, ki so ga prejeli delegati za volilno programsko konferenco je jasno, da veliko rezervnih vojaških starešin ne izpolnjuje svoje temeljne naloge, to je, ne hodi na urjenje in usposabljanja. Še zlasti zaskrbljuje, da je med njimi veliko mlajših rezervnih starešin. Kakšne so težave z udeležbo na preverjanjih znanja, kaže podatek, da so jih morali ponavljati dvakrat ali celo trikrat. Najprej so članom poslali vabila, za zamudnike pa so poslali pozive Sekretariata za ljudsko obrambo. Kljub temu pa se še 56 rezervnih starešin sploh ni odzvalo na vabila in pozive.

Da bi bile obinska konferenca in krajevne organizacije ZRVS seznanjanje, koliko in kako so člani preučevali gradivo, ki ga objavlja Naša obram-

ba, so pripravili seminarje in predavanja, kjer so ta gradiva obravnavali in prilagajali krajevnim razmeram. Seminarji so bili hkrati tudi priprava za poznejša preverjanja znanja. Tudi na tej obliki dela je bila udeležba vse prej kot dobra. Na splošno je udeležba na usposabljanjih in preverjanjih znanja le sedeminpetdeset odstotna. Najboljše pa imajo na Hruševju, kjer je udeležba 73 odstotna.

Kje so vzroki? V poročilu je zapisano, da so vzroki objektivni in subjektivni. Med objektivne sodijo pre zaposlenost rezervnih vojaških starešin, službena odsotnost, oddaljenost in podobno.

Na volilno programski konferenci so kritizirali predvsem tiste svoje člane, ki opravljajo različne družbenopolitične funkcije, pogosto tudi v zvezi z SLO in DS. To jim ne bi smel biti izgovor, da se izognejo ob-

veznostim v ZRVS. S tem dajejo slab vzgled drugim članom, ki jih pri neudeležbi pridno posnemajo.

Seveda pa imajo postojanske rezervne starešine tudi kaj pokazati. Tako so lani njihovi člani prejeli zlato plaketo ZRVS Jugoslavije, zlato značko ZRVS Jugoslavije, plaketo ZRVS Slovenije in osem priznanj ZRVS Slovenije. K temu so prav gotovo prispevala prizadevanja in dejavnosti predsednika Rafaela Barage, sekretarja Antona Milhatčiča in drugih članov predsedstva OK ZRVS, predavateljev in starešin JLA, ki so pomagali pri delu.

Program, ki so ga sprejeli na konferenci zajema vse tiste dejavnosti, ki so pomembne za usposobljenost in izurjenost rezervnih vojaških starešin, (splošno vojaške, varnostne in samozaščitne dejavnosti).

Štefan Bratina

Najboljši so merili moči

Pred dnevi je bilo v Prebolu regijsko tekmovanje z naslovom »Mladi v SLO in DS«. Pomerile so se najboljše ekipe osnovnošolcev in učencev šol srednjega usmerjenega izobraževanja iz vseh osmih občin celjskega območja. Poleg preverjanja teoretičnega znanja so vsi imeli še orientacijski pohod z reševanjem praktičnih nalog in veščin. Streljali so z zračno puško, imeli so prometno vzgojo, preverili so znanje o pomnikih iz NOB, protipožarni zaščiti, prvi pomoči, znanju o zdravilnih zeliščih in nekaterih drugih.

Med osnovnimi šolami je zmagala ekipa OŠ Petrovče,

pri učencih srednjega izobraževanja pa ekipa Elektro- usmeritve iz Titovega Veljaka.

računalniške-naravoslovne

Tone Tavčar

Ekipa osnovne šole Petrovče, katero so sestavljali Silva Grobelnik, Jure Kranjc, Boris Lešnik, Barbara Čeh in Mateja Potočnik med orientacijskim pohodom.

Strah je zavladal v Južni Afriki

Cisto upravičeno so se belopoliti prebivalci Južne Afrike bali 16. junija desete obletnice protestov in žrtev v Sowetu. Sindikati črnopolitih delavcev so razglasili splošno stavko, iz uradov ANC (Afriškega narodnega kongresa) v Lusaki pa je prišel poziv za aktivno kljubovanje rasističnemu režimu.

Obeh velikih revolucionarnih vstaj, leta 1976. in zdajšnje, ko krvavi nemiri vznemirjajo vso državo in za katere je značilno nerazumljivo odklonilno stališče ter brezbržnost belopolte vlade, belopolta oblast ni le povzročila, temveč dobesedno sprovcirala. V obeh primerih ni šlo za nikakršen grom z vedrega neba, ki bi povzročil nemire v črnem »Townshipu«, temveč predvsem za nesmiselnost belopolte birokracije, ki nenehno ponavlja, da nihče ne pozna bolje duše in miselnosti črnškega prebivalstva, kakor ona sama.

Vlada noče videti dejanskih razlogov za široki val protestov, zato kar naprej ponavlja, da gre za dejanja komunističnih agentov. Ne mislijo na nikakršne politične reforme, temveč samo na ukrepe, ki v bistvu ne bi prinesli nobene spremembe v razdelitvi oblasti. Vso pozornost posvečajo policiji: danes jih je 46.000, od tega polovica črnopolitih, marca 1987. jih bo 56.000, leta 1993. pa že 68.000.

Za kaj je šlo pred desetimi leti, ko so izbruhnili prvi hudi nemiri s tako tragičnimi posledicami? Šlo je za »afrikaans«, kot poučevalni jezik. Kljub dolge mesece trajajočim protestom učiteljev, staršev in šolarjev so sklenili, da bodo od petega šolskega leta (v prvih štirih letih so poučevali v plemenskih narečjih) poučevali polovico predmetov tako, kakor prej v angleščini, drugo polovico pa v jeziku »afrikaans«. Toda, afrikaans je jezik, v katerem govori policija, zato ga sovražijo. Več kakor 5.000 šolarjev se je udeležilo protestnega pohoda, ki je pripeljal do spontane eksplozije: požigali so šole, uničevali javne naprave, nemiri so se širili po vsej državi, policija pa je začela divjati. Ko je bil zopet mir, je bilo mrtvih 700 črncev, med njimi veliko otrok.

Letos je vlada prepovedala vse proslave 16. junija. Anglikanski škof Desmond Tutu je zahteval, da naj Črnci ne spoštujejo tega vladnega ukaza: »Vsem pastorem sem ukazal, naj 16. junija berejo spominske maše. Tudi sam bo to storil«. Pred desetimi leti, med nemiri leta 1976 Tutu se zdaleč ni bil tako samozavesten. Tedaj je vzklikal: »Ljubi bog, prosim te, pomagaj nam – naj belci

slišijo naš glas, preden bo prepozno.«

Sedanji upor se je začel že jeseni 1984. Od tedaj ni minil teden, ki ne bi terjel vsaj ducat mrtvih ali še več, do zdaj že 1600. Eskalacija črnškega radikalizma in policijskega nasilja nikakor ne pojenja. Tokrat je bila povod razglasitev nove ustave. Ko so črni spoznali, da jim ustava ne prinaša ničesar, da zanje ni prostora v južnoafriški družbi in da bo njihova prihodnost še nadalje brezpravna, je bilo njihovega potrpljenja konec.

Kdor je doživel vstajo leta 1976 in videl, kako je zdaj na nemirnem območju, ugotovi takoj veliko razliko. Tedaj je bilo vse spontano, kot da bi začelo goreti v grmičevju, vendar je vsak vedel, da je mogoče požar pogasiti. Zdaj je čuti organizacijo, ki skrbi, da se nemiri kot nekakšna verižna reakcija nadaljujejo že drugo leto. Tudi zdaj so to mladi ljudje, vendar tokrat veliko bolj samozavestni in prepričani v zmago.

Najhuje je v Crossroads in v okolici, nedaleč od Capetowna. Crossroads je velikansko območje, pokrito z lastnoročno izdelanimi kolibami iz pločevine in starih zabojev, v katerih živijo več kakor 100.000 črnopolitih ljudi. Tam vztrajajo ker vedo, da bi v svojih uradnih naseljih, imenovanih homelands, živeli še veliko slabše. Za oblast je to neplanirano naselje že dolgo časa trn v peti. Ko med sedanjimi nemiri pogori kakšen del tega naselja, takoj ogradijo prazno parcelo in onemogočijo naseljevanje novincev. Zato policija mirno opazuje občasne spopade med »comerades« in starejšimi naseljenici, »fathers«, in ji še na misel ne pride, da bi posredovala.

Comerades so tisti, ki jih imajo za jedro mladih revolucionarjev v črnških naseljih. To so radikalni mladi ljudje, ki jih obsojajo na grozljive »femororde«, smrtno obsodbe; storilcu na primer obesijo okoli vratu avtomobilsko gumo, polno gorečega bencina. Svojim somišljenikom razdeljujejo ukaze, katere je najbolj brez besed ubogati. Mladi aktivisti so v »townshipih« prevzeli krmilo v svoje roke. Svojo jezo, naperjeno sicer proti belopolti vladi, občasno stresa nad svojimi črnopolitimi brati, vendar le nad tistimi, ki se vdnjajo rasističnemu sistemu kot policaji ali žandari.

Tudi ta »nadomestna« državljska vojna, v kateri preganjajo sodelavce rasističnega režima in jim sodijo, je nov pojav. Vse to se dogaja v naseljih za črnce. Ozemlja, na katerem živijo belci, ta revolt vsaj za zdaj še ni dosegel. To bi vlada zane-

sljivo tudi preprečila, saj ima sredstva. Za nemire v Townshipih je uporabila komaj drobec vsega, kar ima na voljo. Gre torej za proces, v katerem je črnška solidarnost na preizkušnji, osvobodilno gibanje pa precej razcepljeno. Ob splošnem pomankanju smernic hoče vsak nekaj drugega. Nastajajo vedno nove frakcije, ki se bojujejo med seboj: ANC in UDF proti PAC in »Azapo«, Tutu proti Butheleziju in tako naprej. Največja nevarnost, ki po mnenju nekaterih grozi Južni Afriki je, da bodo na koncu ostali samo še radikali, ne bo pa nobenega odgovornega voditelja več, s katerim bi se vlada eventualno pogajala.

Toda, ne le črnška fronta, cepi se tudi fronta belopol-

S solzilnim plinom nad demonstrante: črnopoliti prebivalci v Južni Afriki se vse bolj radikalizirajo, ker belci ne pristajajo na reforme, ki bi bistveno vplivale na življenje črnopoltega, večinskega prebivalstva v Južnoafriški republiki.

ti. Prvič je bilo mogoče po televiziji gledati, kako so se belci pretepali med seboj. Desno radikalno gibanje AWB (Afriško odporiško gibanje) je dobilo nenadoma veliko novih članov in postalo zelo aktivno. Konec maja so poskušali vriskajoči privrženci Evgena Terre Blancheja v Pietermaritzburgu razgnati zborovanje vladne stranke. Šele ko je policija uporabila solzilni plin, so poskrili svoje zastave s kljukastimi križi in pobegnili.

Kaj takšnega se prej ni dogajalo: nasilje belopolnih nad belci! Terre Blanche je nasilni bivši policijski oficir, nekdanji osebni čuvár predsednika vlade Vorsterja. Okoli sebe je zbral kakšnih 50.000 privržencev. Na drugi strani lestvice belopolnih pa se zbirajo skupine opozicijskih študentov, ki so liberalno usmerjeni. Tako kot opozicijska »Progressive Federal Party«, so se pripravljali porediti večinski črnški vladi.

Položaj predsednika Bothe bo vedno težji. Zdaj se mora bojevati proti akcijam z desne in z leve. Če bo zaradi upoštevanja belopolnih desnih radikalov še zadrževal prepotrebne reforme in na nemire odgovarjal samo z nasiljem, potem bo njihov nacionalizem še naraščal. Če bo še nadalje odlagal sklep o izpustitvi Nelsona Mandele, bo imel ob sebi le še kup

ekstremistov.

Botha si tudi ne more več dovoliti, da bi svetovno javnost »tolažil« s praznimi obljubami. Tudi januarja letos, med nastopnim govorom v parlamentu, je še kar obljubljal nove politične strukture, s katerimi bodo imeli vsi Južnoafričani enake pravice. Vsem prebivalcem je obljubljal enake politične pravice v enotni politični državi. Takšna obvestila so izšla v vseh svetovnih časopisih. To je bilo januarja, nato pa je bilo vse tiho. Verjetno je bilo vse mišljeno le kot pesek v oči zahodnim kreditorjem pred pogovori z južnoafriško vlado.

Zdaj se mu žalitve maščujejo. Celu v vladi se oglašajo prej sila zvesti sodelavci, kot na primer zunanji minister,

ki ugotavljajo, da predsednik preveč zateguje vajeti. Klic po sposobnem človeku bo v prihodnje vedno glasnější. Verjetno bo pravi šele tisti, ki se bo otresel vseh dosedanjih zlaganih političnih uspehov v Južni Afriki in samozavestno začel po novem. Ne bo torej presenečenje, pravijo poznavalci, če bo moral predsednik Botha v 24 mesecih prepustiti svoje mesto nekomu drugemu. Če se to ne bo zgodilo, potem bodo nemiri trajali še dolga leta. Kaj bi lahko novi človek storil?

Ta »Mr. X« bo moral najprej izpustiti Nelsona Mandelo in druge politične nasprotnike režima apartheida. Obljubiti bo moral, da bo v doglednem časovnem roku v državi odpravil apartheid in se začel pogajati s predstavniki vseh političnih opozicij nerasističnega režima. Neizogibna bodo tudi jamstva za manjšine, da se v prihodnosti ne bi v Južni Afriki znova pojavil apartheid, tokrat z obratnimi predznaki.

Črnopoliti Južnoafričani so veliko manj dogmatični kot belci. Zavzemajo se za sprejemljive praktične rešitve. Tutujeva molitev »... preden bo prepozno«, je stara že deset let, vendar še vedno poskuša preprečiti nasilje. Kaže, da je prišel čas za drugačno molitev...

Florijan Laimiš

Aktualni zunanjepolitični komentar

Dogovor ima še vedno svojo ceno

Tudi tokrat se je potrdilo nenapisano pravilo, da se redna zasedanja držav, povezanih z »varšavskim sporazumom«, redno končujejo z novimi predlogi za zmanjšanje oborožitve. Te predloge na drugi strani, to je v atlantski vojaški organizaciji, redno sprejemajo z zadržanostjo, čez nekaj časa pa nastopijo z nasprotnimi predlogi, ki so prav tako ambiciozni in menda »enako miroljubni. Do sporazuma pa kljub temu nikoli ne pride, zato pa toliko bolj naraščajo zaloge orožja na eni in na drugi strani politično razcepljenega sveta.

Novi predlog, ki so ga objavili ob zasedanju voditeljev sedmih držav varšavskega sporazuma pred dnevi v Budimpešti, se nanaša na zmanjšanje oboroženih sil ter konvencionalne oborožitve, skupaj pa naj bi ga obravnavali v okviru posebnega foruma vseh evropskih držav, ZDA in Kanade.

Če bi odnosi med dvema blokoma temeljili na racionalnosti oziroma na dejstvu, da gre res za obrambno zvezo, ne bi bilo nič lažjega, kakor začeti obravnavanje teh in njim podobnih predlogov. Toda, ker to ni tako, obvelja preizkušena taktika: zmanjšati pomen teh predlogov ter opozoriti na prednost lastnih stališč ali pa na problem verifikacije. Največji problem torej niso razlike v stališču do razorožitve, temveč globoko politično nezaupanje. V takšnih okoliščinah lahko vojaške zveze kaj malo pomagajo, ker so tudi same obremenjene s politično konfrontacijo.

Kljub vsemu pa je udeležencem posvetovanja v Budimpešti težko odrekati vztrajnost in tudi konstruktivnost v predlaganju vrste ukrepov, ne le vojaških, temveč tudi političnih. Njihova sporočila, predlogi in pozivi dejansko odsevajo izjemno zaskrbljenost zaradi oboroževalne tekme. Posegajo na vsa področja vojaških in političnih odnosov, občasno pa z že znanim odmevom na drugi strani pogumno ponujajo mnoge rešitve in izhode iz nastalega nezaželenega položaja.

Po svoje ponujajo izhod iz nekega položaja tudi vznemirljive avstrijske predsedniške volitve. Z njimi je Avstrija dobila ne le novega predsednika republike, temveč tudi novega predsednika vlade, novega zunanjega ministra in skoraj polovico nove vlade. Predsednika so izvolili Avstrijci z večino glasov, spremembe v vladi pa so bile izsiljene s takšno izvolitvijo šefa države.

Prevladuje mnenje, da izvolitev Kurta Waldheima ne bo veliko vplivala na položaj Avstrije na mednarodnem političnem prizorišču, nova vlada pa je znamenje resnega preusmerjanja na notranjepolitičnem področju. To je napoved možnega zasuka na desno, celo med tradicionalnimi zagovorniki centra. Gre prav gotovo za enkraten primer v povojni Evropi, da so za šefa države – katere neodvisnost in status so določili veliki zavezniki iz protihitlerjevske koalicije ob koncu druge svetovne vojne in o katere nevtralnosti so dosegli svoj prvi pomembnejši mednarodni sporazum – izvolili človeka z zavidanja nevrednim vojnim življenjepisom.

V zvezi s temi predsedniškimi volitvami je veliko kontroverznega. Sem sodi zapoznelo odkrivanje Waldheimove medvojne preteklosti in njegov vzpon v povojni Avstriji vse do soglasne izvolitve za generalnega sekretarja svetovne organizacije ter do popolnega zaupanja, ki ga je užival na tem položaju. Sem sodijo tudi prva voščila iz SZ in držav varšavskega sporazuma ter vseh arabskih držav, kakor tudi zadržanost na zahodu. Najpomembnejše pri tem je, da je izvolitev Kurta Waldheima za avstrijskega predsednika resno vznemirilo tudi vest enega dela še vladajočih socialistov, identificiranih tudi s protifašizmom.

V našem protislovnem svetu je bilo vse bolj ali manj predvideno, zato je na koncu tudi prišlo na svoje mesto. Največji del naših sosedov Avstrijcev preprosto ni mogel pogoltniti tujega vmešavanja v predsedniške volitve, pomemben del Avstrijcev pa je želel z izvolitvijo Kurta Waldheima ne le pokopati svojo vojno preteklost in pomiriti svojo več kot nemirno vest, pač pa celo rehabilitirati to preteklost.

To bi bilo morda dovolj o novem človeku na krmilu naše sosedne Avstrije. Toda, še večja uganka kot vse to, je vprašanje, kakšni so končni motivi kampanje proti Waldheimu, ali so tisti, ki so jo sprožili, vedeli za njegovo preteklost, vendar mu je niso oponesli, ko so ga predlagali za generalnega sekretarja ZN in ko je opravljal naloge, ki gredo prvemu človeku Svetovne organizacije. Ali ni morda to tudi poskus diskreditiranja ne le ZN, temveč nekega telega obdobja v mednarodnem življenju, v katerem je bil smisel državništva izenačen z bojem za mednarodno popuščanje in mir na svetu?

Sodobni svet ima svoje zakonitosti, te pa bodo sčasoma izpričale dejansko stanje. Ta čas pa ob svetovnem spektaklu v Mehiki vzporedno spremljamo dramo, v katero se je Mehika kljub vsemu pogreznila in ki je tudi mundial ne more prekriti. Gre za vprašanje mehiških mednarodnih dolgov in za reševanje splošne dolžniške krize na svetu. Mehika se je prav zdaj – delno zaradi položaja na naftnem tržišču kot proizvajalka nafte – znašla pred zlomom lastnega gospodarstva. Ni več sposobna odplačevati velikanskih dolgov in še večjih obresti nanje. Domnevno majhna Mehika je zagrozila z ukrepi, s katerimi bi utegnila zrušiti veliki svetovni finančni sistem, njegova pravila in kreditno prakso, pri čemer bi tveganje prevzela ena sama stran. Naglica, s katero so ogroženi finančni velikani reagirali na grožnjo, priča, kako malo je sicer dobre volje za rešitev mnogih perečih svetovnih kriz, ne le njihovega finančnega poloma.

Florijan Laimiš

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna

Moskva: V referatu na plenumu CK KP SZ je generalni sekretar partije Mihail Gorbačov ostro kritiziral zamujanje pri izvajanju sklepov 27. kongresa partije. Odločno je kritiziral številne slabosti, nerazumevanja in tudi direktno kljubovanje partijskim direktivam.

Pariz: Generalni sekretar organizacije afriške enotnosti (OAE) Umaru je izrazil obžalovanje zaradi nesposobnosti evropske »dvanaesterice«, da bi dosegla sporazum o sankcijah zoper Južnoafriško republiko. »Ne razumemo takšnega stališča, še posebno zdaj ne, ko je južnoafriški režim uvedel izredno stanje v državi«, je poudaril Umaru.

Washington: Banca America, druga največja banka v ZDA, se je priključila skupini vodilnih bank, ki so uradno sporočile, da bodo ustavile vse kredite Južni Afriki, dokler ta država ne bo ukinila politike apartheida.

Tel Aviv: V Izraelu se širijo nasprotja med ultraortodoksni Judi, ki kot žalitev doživljajo reklame z napol golimi lepoticami, in med svobodumnejšimi rojaki, ki želijo svoje nasprotnike »spametovati z maščevanjem«. Prvi požigajo avtobusne postaje, ki so oblepljene z »nesramnimi reklamami«, drugi požigajo – sinagoge! Premier Simhon Peres je zagrozil, da bo z najostrejšimi ukrepi prekinil to »vojno«.

Islamabad: Kakor so sporočili v Pakistanu, je ameriški predsednik Ronald Reagan v Beli hiši sprejel delegacijo afganistan-

skih uporniških voditeljev in s tem potrdil podporo, ki jo Washington daje tem ljudem v njihovem boju zoper prosovjetsko vlado v Kabulu. Reagan je za zdaj zavrnil zahtevo upornikov, naj jih ZDA diplomatsko priznajo.

Rim: Italijanski notranji minister Oscar Luigi Scalfaro je dejal, da sta se Italija in Egipt sporazumela o skupnih protiterorističnih akcijah. Med drugim so se dogovorili, da bodo Egipčani prišli na protiteroristične tečaje v Italijo. Dve državi bosta tudi izmenjevali informacije, ki utegnajo biti koristne v boju proti teroristom in v uvajanju preventivnih ukrepov.

Praga: Predhodnice nekaj tisoč češkoslovaških delavcev in strokovnjakov so prišle na traso prihodnjega 4.604 km dolgega sovjetskega izvoznega plinovoda »Progres«, po katerem bo Češkoslovaška v prihodnjih dveh desetletjih prejela plin z nahajališča na Tazovskem polotoku v zahodni Sibiriji. Češkoslovaška bo del dobav plačala s sedanji deli – postavitvijo plinovoda od meje do Ukrajine.

Harare: Mozambiški predsednik Samora Machel je bil na tridnevnem uradnem obisku v Zimbabveju. Razpravljal je o sodelovanju med državama, o položaju na afriškem jugu in o dejavnosti neuvrščenih držav prd njihovo osmo konferenco. Ta bo jeseni v Harareju.

fl-

Od tedna do tedna ● Od tedna do tedna ● Od tedna do tedna ● Od tedna do tedna ■ Od tedna do te

Jeklo v Rušah, nekoč in zdaj Pot, ki jo je utiral Norbert Veber

Ob letošnjem delavskem prazniku so odprli nove proizvodne prostore v tovarni bazenske tehnike in kovanih izdelkov Jeklo v Rušah. Naložba, na katero je ta 390-članski kolektiv upravičeno ponosen, je stala 790 milijonov dinarjev in sodi med največje v Podravju. Ob stari kovačnici z nad stoštridesetletno tradicijo stoji tako zdaj nova tovarna za proizvodnjo programov vodne tehnike in obeta delavcem tega kolektiva nove delovne perspektive. Kolektiv ima za seboj omembe vredno predvojno in medvojno preteklost. Korenine predvojnega delavsko-revolucionarnega gibanja v Rušah so segale tudi med mlade delavce v takratni Pogačnikovi kovačnici.

S prihodom Norberta Vebera leta 1937 se je revolucionarna dejavnost mladih okrepila in močno razširila. Ena najuspešnejših stavk v mariborskem okrožju l. 1940 v Pogačnikovi tovarni, ki so jo vodili mladinci, člani KP, je prav tako odraz Vebrove revolucionarne dejavnosti med naprednimi delavci v tovarni in izven nje.

Veber je Rušam zapustil bogato dediščino. Sejal je žlahtno seme, ki je dobro obroditelj, saj imajo Ruše z okolico tudi po njegovi zaslugi vidno in častno mesto v zgodovini delavskega gibanja, KPS, SKOJ-a in NOB.

Zato se je kolektiv skupaj z ZZB NOV odločil obeležiti spomin na tega velikega revolucionarja z odkritjem spominske plošče, ki krasi pročelje nove tovarne.

Svečanosti sta se udeležila tudi soproga in sin pokojnega Vebra ter delegacija družbenopolitičnih organizacij in železarne v Sisku, kjer je Veber dolga leta živel in delal. Na slovesnosti so bili še zgodovinar in pisatelj France Filipič (ki je napisal Vebrovo posvetilo na spominski plošči), predvojni revolucionar Pavle Žavcar-Matjaž, veterani delavskega gibanja v Rušah Rudolf Žunko, Vili Šenet in Drago Angel član CK ZKS in predsednik MK ZKS Maribor Rafael Razpet. Ob članih in upokojencih kolektiva Jekla, so se slovesnosti udeležili še predstavniki DPO in SO Maribor-Ruše, predstavniki mestne občine

in številni Rušani in okoličani.

Ob tej priložnosti so soprogi in sinu pok. Vebra, podarili posebno spominsko darilo – knjigo Ruška kronika, v kateri je France Filipič med drugim v obsežnem poglavju opisal revolucionarno delavsko gibanje in NOB v Rušah in okolici, ki se tesno prepleta z Vebrovim politič-

Norbert Veber je govoril v »Jeklu« ob 20 letnici uspešne stavke ruških kovačev l. 1959 in odkril spominsko ploščo.

nim in revolucionarnim delovanjem na tem območju. Spominska plošča in lik Norberta Vebra sta delo akademskega kiparja Nikole S. Perunovića.

Obeležje je odkril predsednik sveta za ohranjanje tradicij NOB pri OK SZDL Maribor-Ruše in predvojni revolucionar ter Vebrov sodela-

vec in soborec Maks Gašparič. V nekaj besedah je orisal njegovo življenjsko in revolucionarno pot in dejal: »Danes izpolnjujemo pomembno obvezo ZZB NOV, delovnih ljudi Ruš in kolektiva Jeklo, ko odkrivamo spominsko obeležje predvojnemu revolucionarju, komunistu, borcu NOV in povojnemu graditelju samouprave, socialistične, Titove Jugoslavije – Norbertu Vebro-Sabanu.

Rodil se je 25. julija 1912 delavski družini v Trstu. Že v rani mladosti je spoznal življenje kapitalističnega izkoriščanja in narodnostnega zatiranja.

Tu je mladi Veber doživljal spopade med fašisti-črno-srajčniki in komunisti, ki so se upirali njihovemu nasilju. Ko je njegov oče (po poklicu ključavničar) izgubil službo, je odšel v Jugoslavijo iskat »kruha« za svojo šestčlansko družino. Našel ga je v Mariboru. Tu se je Norbert vpisal v meščansko šolo in leta 1927 postal ključavničarski vajenec. Zaradi strahotnega izkoriščanja vajencev, se je mladi Veber kmalu uprl in organiziral stavko. Za svoj »podvig« je bil odpuščen. Vajeniško dobo je končal pri očetu, ki je med tem v Mariboru odprl majhno ključavničarsko obrt.

Prišlo je obdobje gospodarske krize, ki je Vebro pomenilo »novo šolo za življenje«. V podjetju se je spopadal, da bi zaščitil delavca, ki so ga hoteli odpušiti. Solidarnost je plačal z lastnim

odpustom. Leta 1931 je zapustil Maribor in odšel s »trebuhom za kruhom«. Peš je prehodil pot v Zagreb, preko Bosne v Beograd, pa v Vojvodino in nazaj v Beograd. Med potjo je iskal priložnosti dela in se tako bedno preživljal.

Leta 1933 se je vrnil v Maribor in se zaposlil v tekstilni tovarni. Za mladega Norberta Vebra je bilo to obdobje odločilno. Vključil se je v razredno-delavski URS-ov sindikat. Aktivno je deloval v akcijah za delavske pravice. Maja 1934 je odšel na službenje vojaščine.

Po vojaščini se je zaposlil v Ljubljanskih strojnih tovarnah in livarnah. Tu se je vključil v zvezo kovinarskih delavcev Jugoslavije. Ker je bil razgledan, tovariški in odločen, so ga delavci-zaupniki izvolili za tajnika sindikalne podružnice kovinarskih delavcev za mesto Ljubljana. Tu se je povezal s Francem Leskoškom, ki je znotraj sindikata vodil boj z oportunistično in reformistično desno socialdemokratsko skupino.

Leto 1936 je bilo leto številnih stavk v Sloveniji, ki jih je v večini organizirala KP. Njeni člani so se legalizirali z uspešnim delom v sindikatih med delavskimi in tudi kmečkimi množicami. Gibanje je zajelo širše množice, še posebej kmečke, ki so stavkajoče delavce materialno podpirale.

V takšnem revolucionarnem poletu, v povezavi s Francem Leskoškom in drugimi komunisti, se je vzgajal, kalil in učil abecede revolucionarnega boja Norbert Veber.

Po odpustu zaradi organiziranja stavk v Ljubljani, se je vrnil v Maribor. Tu se ponovno vključil v sindikalno delo in poveže z vodilnimi komunisti inž. Jožetom Hermankom, Tonetom Veluškom in Brankom Babičem.

Iz slovenskega vodstva KP v Ljubljani so sporočili, da se naj Norbert Veber sprejme v KP.

Avgusta 1937 se je zaposlil v železarni Hinka Pogačnika v Rušah, danes Jeklo Ruše. Ob že bogati zgodovini revolucionarnega delavskega gibanja v Rušah, pomeni prihod Vebra pomembno prelomnico in obdobje. Še leta 1937 ustanovi Veber v tovarni dušika celico KP, avgusta 1938 pa organizacijo SKOJ-a. Mladi komunisti so bili izredno aktivni med delavsko in dijaško mladino, SKOJ-evska organizacija pa je bila uspešna tudi med odraslimi prebivalci. Ljudska fronta in protinacistične – protihitlerjevske akcije so postajale množične. SKOJ je prodiral v tovarne in društva (Sokol, Vzajemnost itd.)

Veber je razvijal aktivnosti na vseh področjih, predvsem pa v Pogačnikovi železarni, v kulturnem društvu VZAJEMNOST, med učitelji in drugimi izobraženci, največ pozornosti pa je posvečal SKOJ-u in mladini.

Leta 1938 je Veber postal član OK KPS za Maribor, ki ga je vodil Miloš Zidanšek. Aprila 1938 se je udeležil prve konference KPS v Šmiglavi zidnici nad Grajsko vasjo, kjer se je seznanil z Edvardom Kardeljem.

Zaradi svojega političnega delovanja, je moral Veber januarja 1939 zapustiti Pogačnikovo železarno in oditi iz Ruš. Sadovi njegovega plodnega dela se kažejo v nadaljevanju oz. širjenju novih vrst članov SKOJ-a in KPS v Rušah in širši okolici. Iz teh vrst so zrasli kadri, ki so bili na tem območju že na začetku l. 1941 sposobni masovno organizirati NOG in OF slovenskega naroda.

Po odhodu iz Ruš se ustavi v Banja Luki. Tu postane član mestnega komiteja KP. Leta 1940 deluje že v Slavon-skem Brodu, kjer se na par-

tijski konferenci mesta spozna z narodnim herojem Radom Končarjem. Vebra tu izberejo za organizacijskega sekretarja OK KPH z ilegalnim imenom Šaban. Avgusta 1940 se udeleži prve konference KPH. Norbert Veber je vojak revolucije in NOB, zato ga KPH pošilja v kraje in mesta, kjer je potreben izkušen, sposoben in predan organizator. Kot instruktor CK KPH deluje od aprila do decembra 1944 v samem Zagrebu pod izredno težkimi okoliščinami.

Osvoboditev pričaka kot organizacijski sekretar oblastnega komiteja KPH za zagrebško oblast. Po osvoboditvi opravlja naloge v vladi LR Hrvatske in številne v zvezni vladi v Beogradu. Več let je bil sekretar centralnega sveta Zveze sindikatov Jugoslavije in predsednik sindikata kovinarjev Jugoslavije. Leta 1958 je v Sisku prevzel dolžnost generalnega direktorja železarne, ki jo je opravljal vse do svoje prezgodnje smrti aprila 1974.

Bil je nosilec partizanske spomenice 1941, dobitnik nagrade AVNOJ 1972 ter redov hrabrosti, bratstva in enotnosti, zaslug za narod, dela, za vojne zasluge in podobnih.

Norberta Vebra-Sabana je dobro poznal in visoko cenil tudi tovariš Tito, ki je ob njegovi smrti poslal svoje sožalje soprogi in sinu.

Kljub številnim odgovornim nalogam po osvoboditvi Norbert Veber ni pozabil Ruš, Rušanov, tovarišev v tovarni Jeklo, še posebej pa svojih soborcev. Pogosto se je vračal v Ruše in bil vesel vsakega, še tako majhnega napredka v nekdanji železarni. Kako vesel bi bil šele danes, ob otvoritvi te nove, sodobne tovarne tukaj pod zelenim Pohorjem«, je zaključil svoj opis Vebrove življenjske in delovne poti Maks Gašparič.

Ivan Bučak

Aktivistka s košem

Spomini Ane Demšar, vdove prvega škofovškega partizana

Kako sta padla Jaka Bernard in Tone Demšar

Občinski komisar Benedik je o dveh »banditih« v Oblakovi hiši obvestil orožniško postajo v Selcih, ta pa gesta po v Kranju ali Škofji Loki.

Na začetku vojne je bilo v Stirpniku 13 hišnih števil. Le pri Podnjivcu in Sinkarju so bili kmetje, sicer pa kajžarji, ki so se preživljali z dnino pri kmetih, predvsem pa so bili fantje, večji gozd-nih del.

Oblakova mati Terezija je umrla že pet let pred vojno. Rodila je pet sinov in osem hčera; vsi so odrasli, kar je bil v tedanjih časih redko pri rojstvu tolikih otrok. Od teh jih živi še šest.

Jaka in Tone sta bila v hiši že stara znanca. Po požigu novega cestnega mosta na Praprotnem decembra 1941. leta je Tone Demšar s še tremi delavci prav v tej hiši začel svojo partizansko pot. Oblakova družina je goreče delala za osvobodilni boj. Iz Vukovščice so semkaj prihajali Ivan Tomažin, Kocjanov in še vrsta drugih organizatorjev NOB.

Nekaj ur za Bernardom in Demšarjem sta iz Selc k

Oblaku na zvezo prišla aktivista Peter Šmid-Petrov in Anton Alešev. Šmid je kasneje deloval na terenu kot član gospodarske komisije OF, Potočnik, ki je kot izučeni mizar delal v očetovi mizar-ski delavnici, pa je bil nekaj časa na prisilnem delu na Koroškem. Ko se je vrnil, se je priključil NOV. Kot politkomisar čete Prešernove brigade je marca 1944. leta padel na Ledinah na Idrijskem.

Šmid je umrl pred sedmimi leti, zato nisem mogel zvedeti, zakaj ju je Bernard poklical k Oblaku.

Do opoldneva so se domači vrnili iz Selc, kjer so bili v cerkvi. Od petih bratov nihče še ni bil poročen in so še vsi z očetom Jurijem živeli doma, od osmih sester pa le Vida; druge so bile poročene ali pa so živele drugje. Od fantov je bil najstarejši Franc, star 33 let. On je podedoval domačijo.

V Stirpniku so hiše raztresene po gozdnatem hribovju. Poleg Oblakove hiše je le Sokova kajža. Iz nobene hiše v vasi in ne s ceste se ti dve hiši ne vidita. Že to kaže, da je bil tak skrit kraj primeren za ilegalno delo.

Tisto nedeljo je Oblakova Vida poleg bratov in očeta

povabila h kosilu tudi Bernarda, Demšarja, Šmida in Potočnika. Po kosilu sta si brata Janez in Slavko Oblak nataknila smučke in se šla nekam smučat. Z vsemi drugimi pa je imel Jaka Bernard sestanek, pravzaprav pogovor o nadaljnjem sodelovanju. Govoril jim je o nalogah, o terorju, o splošnem vojnopolitičnem položaju, o budnosti. Opozoril jih je, naj ne nasedajo provokatorjem.

Cez pol ure je Franc odšel v zgornjo sobo po denarnico, kjer je slučajno pogledal skozi okno. Kar streslo ga je, ko je na kolovozni poti pod hišo zagledal kolono policistov, ki so šli v smeri Stirpnika. Kot se je pozneje zvedelo, je na klic iz Selc v akciji krenila policijska enota iz Kranja. Iz Selc so šli do naselja Zgornja Golica, kjer so nekega fanta prisilili, da jih je vodil do Stirpnika. Iz te smeri je na desni strani prva Oblakova hiša, na levi pa Sokova. Fanta, vodiča so že prej nagnali nazaj. Policisti se niso zmenili za nobeno od teh dveh hiš. Šli so naprej, kar pa tudi ni slučajno. Najprej so se oglasili v izdajalčevi hiši in v nobeni drugi. Očitno so dobili takšno navodilo o tistem, ki jim bo pokazal hišo, v kateri sta »bandita«. V tej hiši so se zadržali nekaj časa; toliko, da je vsak popil kozareček žganja ali morda čaja. Takšen je bil med in po vojni ljudski glas, kajti resnica je, da razen še

živečih domačih niče ni videl, kaj so policisti deset ali petnajst minut delali v hiši.

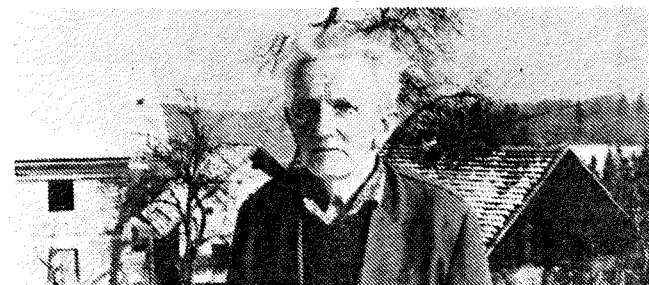
Oblakov Franc se je urno spustil po stopnicah navzdol in med vrati s prstom na ustih zasepetal: »Nemci«. Z roko je pokazal, kje so in kam gredo. Jaka in Tone sta planila iz hiše in v cel sneg nekaj metrov nad potojo v smer, iz katere so prišli policisti. S kolovozne poti ju policisti niso mogli več videti.

Bernard in Demšar sta nekaj časa stala v gozdu, kjer ju je kmalu začelo mraziti. Nato sta si verjetno skrivaj ogledovala hišo in ker sta opazila, da o policistih ni »ne duha ne sluha«, sta se vrnila k Oblakovim. Bila sta prepričana, da je policijska skupina skozi Stirpnik nadaljevala pot v dolino proti Bukovici.

Nekaj dni pred tem dogodkom je vaški kmet za Oblakove, ki so imeli le vola, s konjem peljal drva slaščičarju v Škofjo Loko. Ker je bilo v okolici vse mirno, partizanov ni bilo več v hiši, se je Franc odpravil k tistemu kmetu, da bi mu plačal za prevoz drva. Ko je prišel iz hiše, je zagledal Jaka in Toneta, ki sta mu rekla: »Verjetno jih ne bo več nazaj«. Pri tem sta mislila na policiste.

Franc se ni zmenil, kam sta šla borca, pa tudi spomniti se ne more več. Le dve sto metrov od hiše je naletel na policiste, ki so se že vrača-

li po isti poti. Šel je že mimo vseh, ko ga oficir pokliče in mu s prstom pokaže, naj gre z njimi nazaj. Tako je bil Franc zadnji v tej nemški koloni. Nemci so se vrnili v pol ure.

Franc Oblak pred domačo hišo v Stirpniku v Selški dolini. Na desni je hiša, v katero sta 1942. prišla narodni junak Jaka Bernard in prvi škofovški partizan Anton Demšar. V ozadju skedenj nad hlevom, kjer sta bila obkoljena in iz katere sta se skušala prebiti.

Vseh podrobnosti ni več mogoče ugotoviti, ker žal v letih po vojni, ko so bili spomini še sveži in več živih prič, teh ni nihče zapisal. Tako se pri opisovanju dogodkov, ki so sledili, ne moreta uskladiti niti brata Franc in Alfonz. Prvi je star 77 let in gospodar Oblakove domačije, drugi je star 64 let in gospodar sosednje Sokove hiše.

Opozoriti in poudariti pa velja, da v tem primeru ne gre le za nagrizen spomin, pač pa tudi za dejstvo, da sta začetek tragedije videla in doživljala ločeno: Franc je bil zunaj blizu hleva in sked-

nja, Alfonz pa v hiši.

Tako Franc trdi, da sta se Tone in Jaka vrnila iz gozda, prepričana, da je nevarnost minila. Meni, da so to vedeli tudi drugi domači. Ne more pa se spomniti, če so sploh

vedeli, da sta šla spat na hlev Tako pravijo skedenju, ki je nad hlevom.

Alfonz pa je mnenja, da domači sploh niso vedeli, da sta se partizana vrnila k hiši, kaj šele, da bi bila na hlevu. Morda imata brata vsak po svoje prav: v primeru namreč, če se borca o vrnitvi iz gozda sploh nista več oglasila v hiši. Le Franca sta srečala na dvorišču, ki je šel kmetu plačat pevoz drv. Ker sta Jaka Bernard in Tone Demšar vso noč hodila po snegu, po hrihrib gor in dol, sta bila sižno utrujena in zato šla na skedenj. Približno le nekaj minut prezgodaj. Trage-

V teh dneh se spominjamo

19. junija

... leta 1949 je umrl Vladimir Nazor, hrvaški pesnik, predsednik AVNOH in predsednik hrvaškega sabora.

20. junija

... leta 1920 je bil v Vukovarju 2. kongres socialistične delavske stranke Jugoslavije (komunistov), ki so jo preimenovali v Komunistično partijo Jugoslavije.

... leta 1942 je odšla z osvobojenega ozemlja čez Gorenjsko na Štajersko 2. grupa odredov.

21. junija

... leta 1943 so pri glavnem štabu NOV Slovenije ustanovili ekonomski odsek, ki je imel na skrbi prehrano in opremo partizanskih enot.

22. junija

... leta 1941 je nacistična Nemčija brez vojne napovedi napadla Sovjetsko zvezo.

... leta 1941 je CK KPS ustanovil glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet z Francem Leskoškom-Luko kot komandantom in Miho Marinkom kot komandirjem.

... leta 1941 je CK KPJ razglasil vsem jugoslovanskim narodom, da se je z nemškim napadom na Sovjetsko zvezo začel odločilni boj za osvoboditev izpod fašističnega osvajalca.

... leta 1941 je bil v bližini Siska ustanovljen prvi partizanski odred na Hrvaškem.

... leta 1942 je izdal vrhovni komandant Tito povelje za začetek pohoda udarne skupine brigad v zahodno Bosno (od tromeje Bosne, Hercegovine in Črne gore).

23. junija

... leta 1943 je britanska vlada sklenila dati narodnoosvobodilni vojski Jugoslavije izdatno pomoč v orožju in opremi.

... je padlo pod okupatorjevimi streli 62 talcev v Celju.

24. junija

... leta 1940 je pred Hitlerjevo armado kapitulirala francoska republika.

... leta 1942 je izvršni odbor OF slovenskega naroda obravnaval predlog o ločitvi političnega vodstva od izvršne oblasti v vrhu OF, ter v skladu s tem, o ustanovitvi narodnoosvobodilnega odbora kot vrhovnega organa.

... leta 1943 je glavni štab slovenske partizanske vojske ustanovil drugo operativno cono, ki je obsegala srednji in zahodni del Gorenjske in Koroške.

25. junija

... leta 1941 se je začela vseljenska vstaja v Hercegovini.

... leta 1957 se je sestal prvi kongres delavskih svetov.

Napad Poljanske čete na avtobus

Tretja Poljanska četa v sestavi drugega Poljanskega bataljona prve grupe odredov je 19. junija 1942 v Maharjevi grapi na Fužini pri Zireh napadla potniško-poštni avtobus, ki je vozil iz Žirov v Škofjo Loko. Akcijo sta vodila Komandir Janez Pohleven-Poljanc in politkomisar Jože Černič-Kostja.

Poljanska četa je tistega dne zjutraj še ponoči prispela iz Vinharj na kraj dogodka in zasedla položaje nad cesto v ostrem ovinku Maharjeve grape. Nekateri borci so prinesli s seboj orodje, podžagali dve drevesi in ju z vrmi privezali na sosednje drevo, da se ne bi podrli. Zjutraj je ob 6. uri odpeljal avtobus iz Žirov in ko je ob 6.20 prispel do zasede, so borci presekali vrvi. Drevesi sta padli na cesto in avtobusu zaprli pot. Ko se je ustavil, je za to pooblaščen tovariš v imenu partizanske vojske potnike v avtobusu pozval, naj civilisti izstopijo, vojaki pa ostanejo v njem. Nemci niso ubogali poziva predstavnika partizanske vojske, temveč so se pomešali med potnike, ki so stopali iz avtobusa. Eden od vojakov je skočil pod cesto in pobegnil. Prišlo je do streljanja, pri katerem so bili ubiti štiri nemški vojaki-inženirji, ki so na območju Žirov polagali žične ovire in mine ob takratni državni meji med Nemčijo in Italijo. Ubiti so bili Nemci Mihael Pauer, Erhard Neuwroth, Adolf Schmidt in Leopold Avjesky. Med streljanjem je bila med potniki ranjena v levo nogo (v metih je imela zdrobljeno kost) kmetica Justina Kržišnik, po domače Kamšča iz Bukovega vrha v Poljanski dolini, ki pa je pozneje ozdravela.

Po opravljeni akciji so partizani pobrali vso pošto: pisma, pakete in lesene zaboje, v katerih so bili čevlji, ki so jih iz Žirov pošiljali v Nemčijo. Nato so v avtobus nanosili drva in ga zažgali.

Partizani so se umaknili čez Kladije v Žirovski Vrh in med potjo zaboje s čevlji poskrili na raznih krajih v gozdu, čez dan pa so se zadrževali v gozdu pod

Petelino domačijo v Žirovskem Vrh. Zaplenjena pisma nemških vojakov sta brala borce čete Bogomir Starc-Karamazov, učitelj iz Maribora, in Ive Osredkar-Stipe, mornariški poročnik iz Ljubljane. Oba sta kasneje, 3. avgusta 1942 padla v boju z Nemci na Blegošu.

Že od maja 1942 je bil borec Poljanske čete tudi partizanski pisatelj Bogo Flander-Klusov Joža. Sodeloval je v tej akciji in objavil naslednjo črtico:

Poljanska četa gre v napad »Zadnji odsev zarje je utonil za Črnim Kalom in ostro zarisani vrhovi Blegoša, Koprivnika in Mladega vrha so se jeli potapljati v temine neba. Nad gozdovi je vladala tišina.

Komandir Janez se je sklonil

vozi velik nemški avtobus. S komandantom Fazanom sva izdelala načrt, kako bomo ta avto in njegovo spremstvo uničili. Preprečiti moramo Švabom, da bi na tako lahek način odvažali postojankam živež in municijo. Na mesto, kjer bomo izvršili napad, bomo prišli jutri zjutraj, pol ure preden pripelje avto. Akcija mora biti končana preden dobe Nemci pomoč. V boj!

»Za svobodo!« je mrmraje odgovoril zbor, a žarenje v očeh je bilo močnejše kakor krik iz polnega grla. Nato smo drug za drugim tonili po koreninastih stezah v noč in kmalu je v stražarjevih ušesih zatonil šum naših korakov...

V meglenem jutru se je iz somraka izluščila vijugasta ce-

Janez Pohleven-Poljanc, komandir Poljanske čete, fotografiran pred vojno, padel 24. novembra 1942; Jože Černič-Kostja, politkomisar Poljanske čete, fotografiran pred vojno, padel 18. januarja 1943; Bogo Flander-Klusov Joža, partizanski pisatelj, fotografiran pred vojno, padel leta 1944

nad pojemajoči ogenj in njegovo črnolaso kodrasto glavo je osvetlil ognjeni žar. Skoro nelišno je tiktakala na smreko obešena budilka, vendar je njen glas prodiral skozi tanko platno šotorov, skritih v gostem smrečju. Na robu poseke se je v blišcu prvih zvezd zganičila senca. Stražar. Politikomisar Kostja je zavezal nahrbtnik in stopil iz teme k pojemajočemu ognju.

»Bomo šli tovariši?« Komandir Janez je v odgovor vstal in z njim so vstali vsi ter si optali nahrbtnike in puške.

»Tovariši, gremo v akcijo.« je šepeteje govoril tovariš Janez. »Vsi veste, da po cesti, ki vodi iz Žirov v Škofjo Loko

sta. Na eni strani strm breg, na drugi med skalovjem šumeča Poljanska. Na ostrem ovinku je naša četa zlezla v breg. Kakor v gledališču smo v polkoru zasedli položaje nad cesto. Spodaj zapoje žaga. Vrh bukve lahko drhti, ko ji jekleno rezilo gloda trdi les. Enakomerni glas žage nas uspava, oči se zapirajo, vse naokoli je sama brezdušna tišina. Uho napeto prisluškuje, kdaj bo v dalji zabrenčal motor. Komandir pogleduje na uro. Še deset minut! Teh deset minut je večnost. V teh kratkih desetih minutah lahko človek premisli vse svoje življenje. Kaj pa, če avto sploh ne pride? Kaj tedaj? Toda v komandirjevih očeh leži

mir, skoraj bi rekel, da švigajo iz njih plamenčki nagajive hudobnosti. Te oči ti govore: Ne boj se, fant, avto pride

Tedaj pripelje avto, velik rdeč avto, da je skoraj čudno, kako mora voziti po tako ostrih ovinkih. Pazi! Žica, ki je držala bukev se utrga. Kakor bi se utrgalo z neba, omahne drevo na cesto. Zavore zaječe in rdeča pošast se ustavi. Za hip zavlači tišina. Nato kakor bi sekal ostro povelje:

»V imenu slovenskih partizanov vsi z dvignjenimi rokami iz avtobusa! Civilisti naj se umaknejo nazaj, kar je nemških vojakov naj ostanejo na mestu!«

V avtu zašumi kot v panju. Preplašeni ljudje rinejo drug čez drugega na prosto. Nemci ne vedo, kaj bi storili, in se zbegani prerivajo med nje. Mi kričimo, zaustavljamo, a Nemci beže kot gluhi ob robu ceste. Tedaj počijo streli. Fric za fricem se zvli na cestni prah. Le eden je trmast. Napenja brzostrelko in se hoče braniti. Zastonj. Ne eden, deset strelav ga prikuje na tla.

Sedaj pa naglo na delo. Polovica odnaša, kar je vrednega, naprej v breg, drugi pa uničujejo rdeče vozilo; s kopiti po motorju, v notranjost bombe in čez nekaj minut nemški avto že gori. Opravili smo, naloga je izvršena...

Na Žirovskem vrhu je že toplo. Polegli smo po gostem, žarno rdečem vresju in v lica, blede od naporov polagoma stopa kri. Komandir Janez mirno leži z zaprtimi očmi, Nande in Sokol čistita puški, Stipe pa zamišljeno prebira pismo, ki je bilo last ubitega Nemca.

»Dragi Hans! Sedaj sem na ruski fronti. Tu je zelo huda zima in vojaki smo slabo oblečeni. Srečen si, da si odšel na dopust, meni pa se zdí, da doma ne bom več videl...«

Stipe se lahko nasmehne. Danes je pač vseeno, ruska fronta ali slovenska zemlja, obe požirata hitlerjanske morilce. Ker so smrt sejali, so smrt prejeli.

(Napisano po ohranjenih izvornih dokumentih in pričevanju borcev, ki so sodelovali v tej akciji.)

Janko Mrovlje

Andrej Fatur je padel v Bosni

Pokopali so ga na položajih

Dne 28. maja 1944 je na položaju nad Glamočem v Bosni, padel junaka smrti Andrej Fatur, doma iz Zagorja, občina Postojna.

Andrej Fatur je bil rojen 2. decembra 1924 v številni kmečki družini. Po uspešno opravljeni osnovni šoli je ostal na domu svojih staršev in jim pomagal pri vsakodnevnih kmečkih delih.

Prve dni marca 1943 so ga aretirali in odpeljali na karabinjersko postajo na Pivko. Šele tam je zvedel, da so italijanske oblasti aretirale tudi druge mladoletnike iz bližnjih slovenskih vasi, da bi jim preprečili odhod v partizane (rojeni v letih 1924, 1925 in 1926). Nato so ga močno zastraženega odpeljali v hleve topniškega polka v Trstu in odtod na grad Sv. Justa. Po nekaj dneh so ga v živinskem vagonu in pod stražo odpeljali v Aquilo v Abruzzu, kjer je bilo veliko taborišče naših internirancev in zavzeznih vojnih ujetnikov. Tam so ga vtaknili v posebno kazensko enoto za mladoletnike, saj je bil ob aretaciji star 18 let. Sledila je premetitev v taborišče Casermette, zgrajeno v predmestju Aquile. V tem taborišču se je Andrej Fatur vključil v organizacijo NOB. Zaradi sodelovanja v pripravah za demonstracije so ga 1. maja 1943 pregnali v Celano, v 250. kazensko skupino. Tu je posled živl v nekem zapuščnem samostanu in prisilno delal na poljih, ki so bila last grofa Windischgrätz.

Ob padcu fašizma se je Andrej Fatur pridružil somišljenikom in zahteval, naj ga izpusti iz domov kot žrtev fašizma.

Toda »novi« oblastniki so ga poslali v malarično Kalabrijo, pa čeprav so takrat zavezniki osvobodili že vso Sicilijo. Po velikem tveganju, trpljenju in splošnem pomanjkanju je prišel na zahodno obalo Kalabrije.

Andrej Fatur iz Zagorja pri Postojni, slikan januarja 1943 na Pivki. Bil je borec 1. prekomorske brigade, padel je 28.5.1944 pri Glamoču v Bosni kot borec proletarske brigade »Rade Končar«.

je, kjer je bil dodeljen na prisilno delo za kopanje protitankovskih jarkov (Paola, San Genneta in Belvedere). Tu so ga 3. septembra 1943 osvobodili Angloameričani. Takrat se je Andrej Fatur skupaj s skupino somišljenikov prebijal proti Jadranski obali, z namenom, da odpotuje v domovino, v NOVJ. Po hudem tveganju mu je uspelo priti v zavezniški prehodni tabor Carbonaro. Vključen je bil v 1. prekomorsko bri-

gado, s katero je novembra 1943 odšel v obrambo srednjedalmatinskih otokov. Po sklepu vrhovnega štaba sta se 1. in 2. prekomorska brigada decembra 1943 zbrali na otoku Visu in odpotovali proti Drvarju. Andrej Fatur je bil sprejet v 13. proletarsko brigado Rade Končar s katero se je udeležil številnih bojev.

Angel Zeleznik, rojen 20. decembra 1925 na Artvižah, občina Sežana, ki je bil njegov desetar, je zapisal: »Andreja Fatura, rojenega 2. decembra 1924 v Zagorju, sem spoznal oktobra 1943 v Carbonari (v partizanski tabor »Pod Oljaki« v Tarantu sem prišel 27. septembra 1943). V Tarantu smo bili štirinajst dni, nato smo se odpeljali z vlakom do Barija in od tam s kamioni v tabor Carbonara. Namestili so nas v zidano zgradbo. V tej zgradbi smo bili samo mladeniči, med njimi tudi Andrej Fatur. V Carbonari smo postali pripadniki 1. prekomorske brigade. Od tam so nas odpeljali v partizanski tabor Gravina in so nas razporedili v 3. bataljon. Naš komandir čete je bil Zdravko Lenarčič iz Zarečja pri Ilirski Bistrici. Iz Gravine oziroma Barija smo se prepeleli na Vis, potem pa na različne otoke (Hvar, Brač, Šolta). Od tu smo se preko Kornatskih otokov izkrcali pri Dragi in čez Velebit prispeli v Drvar. Tam pa so nas razporedili v 13. proletarsko brigado Rade Končar, ki je takrat bila v Gornjem Bjelobučju. Določili so nas v prvo desetine drugega voda prve čete drugega bataljona. V to desetine je bil določen tudi Andrej Fatur. Nato sva se skupaj bojevala skoraj po vsej Bosni. 6. aprila 1944 je na Karavski gori blizu Kresluka padel skoraj celotni tretji vod prve čete in naš drugi vod. Od te čete nas je zelo malo

ostalo. Od tam smo se premaknili nazaj na Petrovo polje, od tam pa proti Mrkonjić Gradu. Tam smo imeli spet precej izgub, zato smo se premikali proti Podražnici. Hodili smo na položaje k Mrkonjić Gradu. Okrog 20. maja 1944 pa so nas Nemci, četniki in ustaši podili preko Mlinišča. Dne 21. maja 1944 je bil oblikovan slovenski bataljon (tj. peti bataljon). Takrat je Andrej Fatur določen za mitraljezca v moji desetini. Ko smo prodirali proti Drvarju, smo se srečevali z borci, ki so se umikali iz Drvarja proti Glamoču in Kupreskem polju. Nad Glamočem pa smo imeli ostre boje (28. maja 1944). Na tem položaju je bil tudi tovariš Andrej Fatur. Takrat me je prosil, naj mu dam slike, da bi jih pregledal. V tistem trenutku nas je napadel sovražnik. Čez eno uro pa je padel tudi Andrej Fatur in pri njem so ostale tudi moje slike. Pokopali so ga na položajih. V tem boju so padli še drugi štirje borci. Sledil je umik proti Kupreskem polju, od tam pa so z letali odpeljali težke ranjence v Bari. Andrej Fatur je padel junaka smrti na položajih nad Glamočem kot pogumen borec-mitraljezec. V spominu nam je ostal kot zgleden in požrtvovalen soborec. V moji desetini je bil tudi sovaščan Alojz Abram, ki sedaj stanuje v Hrpejlah.

V knjigi Prva in druga prekomorska brigada, ki je izšla v Knjižnici NOV in POS pod številko 25-1 leta 1967, je v seznamu padlih borcev 1. in 2. prekomorske brigade zaznamovan tudi Andrej Fatur. Prav tako je zaznamovan v knjigi 13. proletarska brigada Rade Končar, ki je izšla pri Vojnoizdavačkom zavodu v Beogradu, leta 1984 (avtor Todor Radošević).

Albert Klun

dije ne bi bilo, če bi ostala v gozdu le še pet minut.

Nadalje Alfonz pravi, da so vsi policisti prišli v hišo. Spominja se, da je on tedaj šel ven do nekaj metrov nad hišo oddaljenega kozolca po butaro za peč. Zunaj ni videl niti enega policista. To lahko povsem drži, ker na tej kratki poti zaradi hiše in hleva, dveh ločenih savb, ni mogel videti, če je kdo na kolovzni poti na drugi strani hiše in hleva.

Franc, ki se je moral vrniti domov na repu policijske kolone, vztraja pri trditvi, da je skoraj polovica policistov ostala spodaj, pod hišo in hlevom, kjer je na drugi strani Sokove hiše. Če ti Francevi spomini ne bi bili točni, bi se lahko vprašali: kdo pa je potem sploh streljal na partizane?

Skozi špranje lesene stene sklednja sta Jaka in Tone lahko videla policiste na kolovozni poti. V primeru, da na tej poti ne bi bilo nikogar, bi odtrgala desko in mirno odšla mimo Sokove hiše po bregu navzdol. Vhod v Oblakovo hišo je namreč z zgornje strani, zato so tisti, ki so pili žganje v hiši, (kuhinji in veži), lahko gledali le v nekaj metrov pobočja pred hišo. Jaka in Tone pa sta bila v drugi, sosednji stavbi (skednju), skušala pa sta se prebiti v povsem drugo smer.

Zaključka drame ni videl nihče od Oblakovih; tudi Franc ne, ker je medtem že

prišel v hišo. Sledi in druga znamenja so pokazala naslednje: Jaka in Tone sta odstranila (odtrgala) desko iz stene, vrgla na policiste bombe, skočila dol skoraj mednje in streljala. Tone Demšar je obležal le nekaj metrov od hleva, zadet v glavo, vendar ni bil takoj mrtev; nekaj časa se je še mučil. Bernard je bežal po strmini grape, ki se začne takoj od kolovozne poti, zaradi neravnega zemljišča in mrtvih kotov pa ga niso mogli več zadržati. Zaradi nepoznavanja zemljišča pa je storil več usodnih napak. Franc mi je pokazal, da bi se Jaka lahko rešil, če bi na koncu Sokove hiše zavil na levo in bežal po grapi, ki je v smeri Selc. Drugo napako je storil v koritu grabna. Če bi bežal po tem koritu naprej, ga verjetno ne bi več dobili. Tako pa se je začel vzpenjati v strmi zasneženi breg, proti poti, po kateri je zjutraj prišel k Oblakovi in po kateri se je vrnila policijska skupina.

Policisti iz hiše, ki so po streljih stekli ven, so ga zagledali v tisti strmini, ga s strelom ranili in stekli po poti tja, kjer naj bi Jaka prilezel na pot. Ko je le-ta spoznal, da ga želijo dobiti živega v roke, in verjetno ko je uvidel tudi svojo vojaško napako (bil je rez. oficir jugoslovanske vojske), si je pognal kroglo v glavo.

Piše J. Vidic
(se bo nadaljevalo)

Janez Lušina-Mali

9

Prvi bataljon Jožeta Gregorčiča

Zasluzna, a pozabljena partizanska enota Gorenjskega odreda

Prva četa Cankarjevega bataljona, v kateri so bili še vedno pretežno »Ljubljanci«, je bila sestavljena močnejše kot 2. in 3. četa. Po 5. novembru 1942 je zapustila območje Vodiške planine. Na nočnem pohodu je četo dohitel dež. Zaradi popolne teme in sredi neznanega gozda so borci pod krošnjami dreves dočakali jutro in nadaljevali pot. V Jelenjih lužah so se borci ob velikih ognjih posušili, ogreli in nahranili. Naslednji dan je četa zapustila Jelovico. 2. četa (Janušková) je taborila pri Martinj vrhu nad Železniki. 3. četa (Tončkova) pa pri Povšinovi planini na severni strani Jelovice. Jelovica je za bivanje postala prehladna. Povelje štaba 1. grupe je glasilo, da naj se partizani približajo vsem in bolj živeti med ljudmi. 1. četa se je primaknila na področje Novakove Jelovice, v kraj Pašni vrh. V tem kraju, ki mu domačini pravijo Jesenovce, je stala nepožgana gozdarska bajta. V njej je bilo prostora za okoli 20 borcev. Stisnili pa se je lahko vanjo tudi do 40 borcev. Nekateri so si ležišča uredili ob koči. Po vsem sodeč se je v tem taborišču četi priključila še 2. (Janušková) četa, ki je pred tem taborila pred Brsničarjevo hišo iz Podlonka.

14. in 19. novembra 1942 so borci izvedli prehranjevalne akcije v vaseh Podlonk, Prtovč in Torka. Za hrano so dali 540 mark. Potem je Cankarjev bataljon (brez 3. čete) prešel Selško Soro v območju Martinj vrha. Sprva je taboril na hribu Vancovcu, pozneje pa se zadrževal na samotnih kmetijah v Megušnici, pri Smrekarju v Martinj vrhu in pri kmetu Kosu v Ojstrem vrhu. Borci so prenočevali v hlevih; tu je bilo toplo. Poveljstvo bataljona je navezalo številne zveze z njegovimi simpatizerji in terenci na področju Železnikov in Selške doline. Zdaj šele se je pričelo pravo sodelovanje partizanov z ljudmi po vaseh.

Novembra 1942 je na območju Železnikov, Podlonka, Prtovča, Martinj vrha, Ojstrega vrha in Lenarta deloval terenec dr. Janez Kmet-Mirko. Na Gorenjsko je prišel aprila 1942. Do oktobra je bil zdravnik v Selški četi, oktobra pa so ga določili za političnega delavca na omenjenem območju. Bil je prvi, ki je organizirano zbiral ljudi. Organiziral je prve odbore OF ter hrano in obleko za borce Januškovske skupine in pozneje Cankarjevega bataljona. V hribu Ojstri vrh je pričela septembra delovati prva zasilna partizanska bolnica. Ljudje po vaseh okoli Železnikov se še danes dobro spominjajo dr. Janeza Kmeta. Organiziral je tudi nove borce. Z njim je tesno sodeloval domačin-partizan Lenartov Miro-Mišo iz Železnikov. Spomladi 1943 so ga sovražniki zajeli in ustrelili. O delu dr. Janeza Kmeta priča dokument štaba 1. Gregorčičevega bataljona z dne 15. februarja 1943. V njem med drugim piše: »...Tovariš Mirko je bil že v Italiji

(mišljena na Ljubljanska pokrajina) izključen iz partije in to zato, ker je bila nekoč njegova četa (Ribniška četa na Dolenskem) razbita, komandir pa jo je razpustil in se je sam skrival. Tovariš Mirko se je propisno javil komandi, vendar je bil razrešen dolžnosti in izključen iz partije. Nekoč sem o tem govoril z Lojzetom Kebetom in on mi je rekel, da je stvar v redu. Zdaj sem na ponovno opozorilo na svojo roko odredil, da tovariša Mirka sprejmemo v partijo. Moramo priznati, da je zelo postrvovalen in uspešna mobilizacija v Selški dolini je v glavnem njegova zasluga. Pisal sem o tem tudi na Pokrajinskem komitetu za Gorenjsko. Poročilo sta podpisala komandant Biček (Franc Biček-Bruno) in politični komisar: Žakelj (Jože Kranjc-Žakelj). Oceno je napisal Žakelj, ki je tudi sestavil poročilo. Dr. Janez Kmet-Mirko je bil leta 1941 politični komisar Ribniške čete.

Okoli 15. novembra 1942 se je 2. četa na Martinj vrhu priključil ozdraveli puškomitraljez Selške čete Janko Prezelj-Stane. Skoraj dva meseca se je zdravil v skriti partizanski bolnici v Ojstrem vrhu. To potrjuje, da je večji del Cankarjevega bataljona sredi novembra deloval na območju Martinj vrha-Ojstri vrh. S tega območja je 10. 11. 1942 odšla skupina borcev Cankarjevega bataljona v akcijo proti Škofji Loki. Vodil jo je Janko Luznar-Janušek in politični komisar 2. čete Vlastimir Vardijan-Lojze. V skupini je bilo okrog 15 borcev. Avgust Mikec piše: »11. novembra 1942 smo v Soteski pod Lubnikom postavili zasedo in napadli policijski avto in motor s prikolicco. Padli so trije policisti. Avto in prikolicco smo uničili. Ranjen je bil tudi nemški policist, ki je na vso moč klical na pomoč. Po končanem regljanju strojnica so partizani dobro slišali ranjenca, ki je ječal in klical »mein Gott, mein Gott«. Ležal je v cestnem jarku. Nuditi mu moramo prvo pomoč, je zahteval politični komisar Lojze. On in še en borec sta hotela preko brvi na drugo stran Selške Sore. Ko sta bila sredi mostu, je zaropotala brzostrelka in morala sta se umakniti. Policist je streljal še z zadnjimi močmi. Borci so se umaknili proti cerkvi Sv. Tomaža. Visoko pod vrhom so še slišali vpitje na pomoč, ki je prihajalo iz globoke soteske.

Uspeha akcije je bil posebno vesel Janušek, komandir 2. čete. Ko se je vračal v taborišče na Martinj vrhu, je vso pot popeval pesmico »Vintovačka hej, hej, vintovačka hej...«

Potem sta 1. in 2. četa Cankarjevega bataljona ostali na Martinj vrhu le še nekaj dni. Zadrževali sta se na samotnih kmetijah od Ojstrega vrha do kmeta v Martinj vrhu. S 3. četo so imeli borci le občasne zveze; ta četa je delovala samostojno.

Kamilo Brešan-Bojan

Deportacija in pobeg iz osrčja Nemčije

Prek nekdanje meje

Z vso močjo sva se podala proti glavni cesti, ki je bila od naju oddaljena le nekaj sto metrov. V naglici sva jo prečkala in takoj zatem nadaljevala v smeri, ki sva jo prejšnji dan določila. Ura je bila okoli 8.00. Tedaj brez vsakršnega zemljevida nisva mogla točno vedeti, kam sva bila pravzaprav usmerjena in koliko časa bova morala pešati do Bele peči ali Trbiža kot je bil najin namen. Po debeli uri hoje, le v začetku rahlo navkreber, ter potem dokaj strmo v hrib, predvsem pa po bližnjicah, sva nenadoma opazila pred seboj kmeta na njivi. Nedaleč od njega pa je bila večja hiša, ki je stala na samem. Pozorno sva si najprej ogledala okolico in se mu nato počasi približala. Ko sva prispela do njega, se je možakar nekoliko ustrašil. Pozdravil sem ga v nemščini ter ga naravnost vprašal, če greva prav v smeri Bele peči. Močno sva se začudila, ko je v slovenščini sledil približno takle odgovor:

»Ničesar ne bom povedal! Tukaj v bližini je nemško vojaško taborišče za angleške ujetnike. Več tisoč ujetnikov je, ki so močno zastraženi. Nemške patrulje prihajajo semkaj zelo pogosto. Svetujem vama, da se takoj pobegeta! Doma imam tudi orožje za takšne primere. Pohitita, dokler je še čas!« Tudi jaz sem mu odgovoril v slovenščini, hitro kot iz topa: »Neoborožena sva. Če naju Nemci ujamejo, naju verjetno za poizkus pobegeta ne bodo ustrelili. To pomeni, da se Vam bova po končani vojni lahko prišla osebno zahvaliti!« Nato je on odbrusil: »Pojdita že enkrat! Pojdita naprej v tej smeri,« in pokazal z roko proti hiši. Ker sva dobila tisto, kar sva pravzaprav iskala, sva ga pozdravila, se obrnila in pohitela v nakazano smer. Skoraj tri ure sva potem lezla močno navkreber skozi gozd. Najprej po dobri kolovozni poti, nato pa po snegu, ki je postal vse bolj visok. Zadnjo uro sva morala dati prav vse od sebe, da sva lahko napredovala proti vrhu, ki se nama je zdel nedosegljiv. Mahala sva jo kar povprek, kajti poti so bile močno zasnežene in jih zato sploh nisva mogla razločiti. Nekajkrat sva zaradi str-

mine in snega tudi zdrsnila za nekaj metrov nazaj. Skratka, bilo je zelo naporno. Poleg tega, čeravno sva računala, da naju tisti kmet ne bo prijavil, sva hitela kolikor sva največ mogla. Zato so tudi najini postanki bili zelo redki in kratkotrajni. Le toliko, da sva prišla do sape. Zaradi velikega napora sva bila po vsem telesu mokra od znoja. Obutev in nogavice pa so bile vse premočene od snega. Ob postankih sva na vso moč nastavljala ušesa in pozorno opazovala okolico. V dokaj gostem in starem gozdu je vladala smrtna tišina, ki je tako še povečevala najino živčno napetost in zaskrbljenost. Najbolj naju je skrbelo, da nisva morda zšla in kolikšna pot je pravzaprav še pred nama. Ves ta čas mi je bilo tudi žal, da o tem nisem kmeta ničesar vprašal.

11. aprila nekaj minut pred 12. uro sva bila že tako utrujena, da sva se morala zmeniti za daljši počitek. Tako nisva mogla več naprej. Tudi sita prav preveč nisva bila, vendar naju to ni preveč skrbelo. Ko sva prišla v bližino majhnega prelaza – odprtine med dvema vrhoma, sva se usedla na eno izmed nekaj podrtih (požaganih) velikih in debelih smrek. Bile so orjaške. Sonce je prijetno grela. Na začetku sva molčala in polagoma lizala sneg, da bi se tako odžejala. Sedela sva šele nekaj minut, ko sva skoraj oba hkrati pripomnila, da so tako velika drevesa pripravljena za prevoz lahko le v bližini kake boljše ceste. Postala sva nenadoma zelo nestrpna. Ta daljši počitek sva predčasno prekinila. Dvignila sva se in že po nekaj deset metrov hoje sva našla na vidne smučarske sledi. Ugotovila sva, da so le te na precej široki cesti, ki je debelo pokrita s snegom. Nadaljevala sva ob sledovih in že po nekaj minutah zagledala pred seboj majhno hišico (stražarnico) in bunker. Iz njega so v neposredni bližini morale žične ovire. Ob njih je stala precej velika tabla z napisom »Deutsche Reieshsgrenze« (nemška državna meja). Občutil sem, da mi je srce začelo biti tako močno, kot še nikoli poprej. Potem pa še nekaj korakov, nekaj bunkerjev in na večji železni tabli italijanska trobojnica z

napisom »Regno d'Italia« (Kraljevina Italija). Bila sva na meji! Objela sva se in poljubila od sreče in veselja. Dolgo nisem mogel priti k sebi, čeravno me je Felice skušal pomiriti. Smejala sva se iz vsega srca, ko sem se jaz valjal po snegu in skakal od veselja. Tudi čudovit sončni dan je začel nenadoma dobro vplivati na uro. Bilo je točno opoldan, 11. aprila. Od začetka bega nista minila še niti dva polna dneva.

Najtežji del poti je bil za nama, sva mislila. Saj sva prišla na območje, kjer nama jezik, navade ljudi in ostale domače okoliščine ne bi smele delati posebnih preglavic. Utrujenost je naenkrat izginila. Široka vojaška cesta se je ovinkasto spuščala proti dolini. Snega je bilo vse manj.

Onstran doline pa so se ti isti visoki vrhovi Julijcev, močno zasneženi in zavoljo katerih sva bila tako zaskrbljena pri Podklostru, sedaj lepo bleščali v soncu. Gledala sva jih z užitek in hkrati bila zadovoljna, da je poprej šlo pravzaprav za optično prevaro. Na najini poti, že čez približno pol ure, snega ni bilo več. Kot sem kasneje ugotovil, sva mejo najverjetneje prešla nekje pri kotu 1272. (Monte Ciabin). Kmalu zatem sva prispela na veliko jaso. Odmaknila sva se od ceste in si s suhimi vejami zakurila ogenj, da bi se vsaj za silo posušila nogavice.

Spominjam se prav dobro, da sva nogavice sušila tako, da sva jih nataknila na meter dolge palice ter da sem jaz s svojo »spretnostjo« eno nogavico pošteno tudi osmodil. Ta čas pa sva si noge ovila z zimskima plaščema, ki ju tokrat ob že prijetno močnih sončnih žarkih nisva več potrebovala. Po daljšem premoru sva nadaljevala pot v dolino. Najraje bi se spustila v dir. Vendar sva morala biti previdna. Pred vsakim ovinkom sva vsaj za trenutek postala in se potem počasi pomikala naprej. Hkrati sva pozornost prisluskovala in opazovala vso okolico. Nekje okrog 16. ure popoldan sva prispela do kraja, kjer se je gozd končeval. Prikazala je široka odprtina oziroma dolina s precej obdelovalne zemlje. Presodila sva, da mora prva vas biti že v bližini.

labod

NOVO MESTO

ETA

CERKNO

Tovarna elektrotermičnih aparatov

n. sol. o.
65282 Cerkno
Jugoslavija

Telefon: Cerkno (065) 75-030
Telegram: ETA Cerkno
Telex: 34319
Žiro račun: NB – SDK eksp. Idrija

– TOZD Livarna 52020-601-12594
– TOZD Plošča 52020-601-12622
– TOZD Grelec 52020-601-12617
– TOZD Termulegola 52020-601-12601
– TOZD Orodjarna 52020-601-12589
– TOZD Dom 52020-601-12573
– DSSS 52020-601-57413
Železniška postaja Škofja Loka

Kovinska industrija

KOVIND p.o.

Unec pri Rakeku

61381 Rakek, Slovenija

Železniška postaja: Rakek
Telefon: (061) 796-086,
796-094
Telegram: Kovind Unec

Zanimiv gledališki krst v MGL

Justifikacija

V zadnjem času, pravijo gledališčniki, izvirno pisanje za odrske uprizoritve ni ravno razkošno. Ljubljanska Drama, denimo, za naslednjo sezono ne napoveduje nobenega izvirnega slovenskega dela, pa menda še zdaleč ni edina.

Mestno gledališče ljubljansko je skušalo to vrzel v dramskem ustvarjanju premostiti s posebno spodbudo. Ob lanskim štiridesetletnici osvoboditve je namreč razpisalo natečaj za dramsko delo na temo »okupirana Ljubljana«, dobilo nekaj tekstov in izreklo svoj imprimator Justifikaciji izpod peresa Toneta Partljiča. Ob koncu sezone 85/86 nam je torej pripravilo uprizoritev, in to v režiji Franceta Jamnika.

Drama »opisuje« justifikacijo (izvršitev smrtno obsodbe) nekdanjega bana dr. Marka (Natlačena). Vosovsko politično jedro se je odločilo za njegovo smrt, da bi poudarilo svojo moč in okrepilo svoj vpliv. Nekdanji ban je namreč pod italijansko okupacijsko oblastjo figuriral kot vodja slovenske »prosto-

voljne milice« – bele garde, ki jo je snoval ob pomoči izdajalskih elementov, predvsem zadržanih antikomunistov iz vrst klera. Zahtevno likvidacijo dr. Marka vosovska organizacija naloži enemu od svojih sodelavcev, sicer »nesumljivemu« bančnemu uradniku, ki bo preoblečen v trebanjskega kaplana prišel v sicer zastraženo banovo hišo in s pomočjo svojih najbližjih sodelavcev dosledno izpeljal zastavljeni načrt.

Vse to se zgodi – približno tako, kot se je v resnici, seveda skraćeno na odrski prostor in v razmeroma skopi igralski sestavi, v realistični ponazoritveni tehniki, ki opredeli, razčleni in zajame vse dogajanje ter se osredotoči predvsem k etičnim dilemam samega justifikatorja. Natanko se namreč zaveda, da bo njegovemu dejanju sledila maščevalna ustrelitev nedolžnih talcev; sledilo bo veliko boleče vprašanje, ki bo za vselej ostalo brez odgovora.

Predstava je obvladana, razgibana, doživljajsko polna in kot taka vredna ogleda pa tudi pozornosti, čeprav v gledalčev notranji svet ne vnaša ničesar bistveno novega.

Zanimive so igralske interpretacije Daretja Ulage (dr. Marka), Marka Simčiča (Jožeta) in Andreja Kurenta (Prevzvišenega). Kot domiselni sestavni del predstave velja omeniti še Matulova scenska dognanja in glasbeni delež Janija Goloba.

V. K.

Književniki, udeleženci NOB

Boris Paternu

Ob 60-letnici rojstva

Slovenski literarni zgodovinar Boris Paternu je zagledal luč sveta 5. junija 1926 v Predgradu pri Starem trgu v Beli krajini. Osnovno šolo je obiskoval v Vinici, na Vrhniki, v Šentvidu in Zagrebu, predvno gimnazijo pa v Zagrebu, Murski Soboti in v Mariboru, kajti številne selitve so njegovega očeta, državnega nameščena, prestavljale skupaj z družino iz kraja v kraj. Začetek druge svetovne vojne je doživel Boris kot štirinajstletni četrtošolec realne gimnazije v Mariboru.

Po okupaciji se je družina umaknila na Gorenjsko, v Čirče pri Kranju, kjer je prebivala vojno. Njen dom je postal zatočišče partizanov in eno izmed organizacijskih oporišč Osvobodilne fronte, predvsem mladinskega in skojevskega gibanja. Spomladi 1944 so Borisa Paternu aretirali in zaprli v Begunjah. S prisilnega dela, kamor je bil poslan, je jeseni odšel v partizane, kjer je najprej deloval na terenu v skojevski organizaciji, zatem pa v vojski.

Maturnir je lahko šele po osvoboditvi na kranjski gimnaziji leta 1946, se vpisal na ljubljansko slavistiko in diplomiral leta 1951. Po diplomu je postal asistent za slovensko književnost. Doktoriral je leta 1960, zatem postal docent in izredni profesor, od leta 1972 pa redni

profesor na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Leta 1979 je bil imenovan za dopisnega in leta 1985 za rednega člana Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Je tudi član odbora za proučevanje kulture in znanosti med NOB pri Skupnosti jugoslovanskih akademij znanosti.

Glavno področje njegovega znanstvenega dela je slovenska književnost osemnajstega, devetnajstega in dvajsetega stoletja. Z nekaterimi objavami posega tudi v starejša, pa tudi v najnovejša obdobja. V slovensko literarno znanost je uvedel vrsto novjših metod, ki so usmerjene k raziskavi literature ne le kot dokumenta, ampak predvsem kot umetnosti. Pri tem je zastopnik integralne

književne vede, ki ne ločuje, ampak povezuje strukturalno, stilsko in sociološko razlagalo literarnega besedila, pri čemer uporablja jezik širše dostopne, čeprav eksaktne esejistike. Napisal je nekaj sto študij in razprav, objavljenih doma in v tujini. V knjižni izdaji so doslej izšla naslednja njegova dela: Slovenska proza do moderne (1957), Slovenska literarna kritika pred Levstikom (1960), Estetske osnove Levstikove literarne kritike (1962), Slovenska književnost 1945–1965 (Pesniški del – 1967), Pogledi na slovensko književnost I, II (1974), France Prešeren in njegovo pesniško delo I, II (1976, 77), Na zeleni stehi vetra – Auf den grünen Dach des Windes (Celovec 1980, dvojezična antologija sodobne slovenske lirike, izbor in spremna študija).

Boris Paternu pravkar dokončuje dolgoročno in skupinsko raziskovalno nalogo Slovensko pesništvo upora 1941–1945, ob kateri je bilo s pomočjo študentov zbranih čez 10.000 besedil slovenskega narodnoosvobodilnega pesništva iz vojnih let in iz vseh okoliš upora (partizanske, zaledne, zaporniške, taboriščne, pregnanske pesmi, pesmi prisilnih mobilizirancev v okupacijskih delovnih ali vojaških enotah). Prva knjiga izbranega gradiva je že v tisku, druga v pripravi, naslednji dve pa bosta dokončani do letošnje jeseni. Zajetih bo okoli 2000 besedil s komentarji, uvodom in v zadnji knjigi s sklepno študijo. Vrsta prispevkov na to temo je že izšla, med njimi Pesmi partizana Cirila

(1942–1944) 1980, s faksimilsko rokopisno zbirko partizanskih pesmi Mitje Ribičiča-Cirila in kaseto petih pesmi; in Brevir moj v travi, 1981, zbirka pesmi partizanskega duhovnika Lojzeta Žabkarja. Mimo vzgojiteljskega in znanstvenega dela je opravljal in še opravlja vrsto drugih del. Je član Izvršilnega odbora Raziskovalne skupnosti Slovenije, republiškega Komiteja za raziskovalno delo, Ekspertne skupine za humanistične vede pri SSS, Projektnega sveta za literarnozgodovinska dela Slavistične revije, vodja mednarodnega simpozija Obdobja v slovenskem jeziku, književnosti in kulturi, predsednik Odbora za Prešernove nagrade študentom univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani. Bil je sourednik Problemov (1962–1965), Slavistične revije (od leta 1966 in zbirke Beseda sodobnih jugoslovanskih pisateljev).

Za svoje obsežno in pomembno znanstveno delo je doslej prejel več priznanj: leta 1975 nagrado Sklada Borisa Kidriča, leta 1981 Nagrado Borisa Kidriča za izjemne dosežke v znanosti in leta 1981 skupinsko Zupancičevo nagrado mesta Ljubljane, Red dela z rdečo zastavo in plaketo Združenja zveze borcev Jugoslavije.

Borci cenimo našega jublanta še zlasti zaradi tega, ker se je z izjemno ljubeznijo in strokovno zagnanostjo lotil raziskovanja literature, ki je nastala v narodnoosvobodilni vojni, in to delo vztrajno nadaljuje. Pri tem delu mu želimo še mnogo uspehov!

Dušan Mevlja

Trideset let dogajanj v Kostanjevici

Letos mineva 30 let, odkar so slovenski in jugoslovanski likovni umetniki podarili kostanjevski osnovni šoli Jožeta Gorjupa 64 del, s čimer je nastala likovna galerija Jože Gorjup, prva pri nas ustanovljena v osnovni šoli. To je bil začetek galerijske dejavnosti v Kostanjevici na Krki v dolenskem mestu, v katerem je koroški vojvoda Bernard Spanheim pred sedemsto petdesetimi leti ustanovil cistercijsko opatijo, ki je bila kot Stična takratno versko, kulturno in gospodarsko središče. S cistercijski so namreč prišle naprednejše oblike gospodarjenja, poljedelstva, vinogradništva in gozdarstva in predvsem višje oblike duhovnega življenja. Cisterca je obstajala nepretrgoma 552 let, pred dvesto leti pa so jo z reformami cesarja Jožefa II. ukinili. V petek zvečer so se s slavnostjo in slavnostnim koncertom Primorskega akademskega zbora Vinko Vodopivec spomnili teh jubilejev, hkrati pa so odprli razstavo 25 monumentalnih tapiserij Jožeta Horvata – Jakija.

Poleg začetne galerije Jožeta Gorjupa, ki je iz 64 del zrasla v galerijo s fondom, ki presega 2.000 del in v katerem se nahajajo tudi dela takšnih umetnikov kot so Meštrovič, Kršinič, oba Kralja, Jakac, Šimunović, Stančič, Jesih, naj omenimo le nekatere, so z leti rasle tudi druge galerijske dejavnosti. V starem mestnem jedru so odprli galerijo Vladimir Lamut, v kateri letno prireajo 5–6 razstav. Pri tem nenehno poskušajo dajati priložnosti mlajšim ustvarjalcem in umetnikom s Hrvaške, da bi tako bogatili spoznanja in utrjevali bratske kulturniške vezi. Naslednji razstavljalci podvig so biennale otroške grafike, ki se je razraščal in postal osrednja otroška likovna manifestacija v Jugoslaviji, edini, ki skrbno in kontinuirano spremlja, kaj se dogaja v naši otroški likovni ustvarjalnosti. A kaj šele reči o prostorih v Gradu, prostorih, v katerih so danes predstavljeni slovenski ekspresionisti, oba Kralja, France in Tone, Božidar Jakac, Gorjup, dolenski rojak Zoran Didek in še bogata zbirka starih mojstrov iz pleterske zbirke!

In vendar je Kostanjevica v svetu znana po svoji Formi vivi, ki bo letos že šestnajstič. Na njej so se zvrstili umetniki iz mnogih dežel in leseni kipi okoli kostanjevškega gradu so postali pojem ne le doma, temveč tudi v svetu.

Vsega, kar je bilo narejenega in vseh, ki so pri tem sodelovali ni mogoče omeniti; naj se nam spomin ponudi le pri delu Lada Smrekarja, ki je 30 let vodil, povezoval, ustvarjal in skupaj z entuziasti ustvaril to, kar je Kostanjevica danes – ponos slovenske kulture, središče, ki je postalo blizu in priljubljeno tako delavcu in kmetu kot intelektualcu. Zatorej ob koncu čestitajmo Kostanjevici, naj bo takih in podobnih jubilejev še veliko.

Ivan Krasko

Del hodnikov v galeriji Božidar Jakac, v ozadju pa je obnovljena gotška cerkev, kjer je odprta razstava tapiserij Jožeta Horvata-Jakija.

Skladatelji, udeleženci NOB

Marjan Kozina

Ob 20-letnici smrti

Slovenski skladatelj, dirigent in publicist Marjan Kozina se je rodil 4. junija 1907 v Novem mestu, umrl je 19. junija 1966, star devetindeset let. Študiral je na konservatoriju v Ljubljani, na glasbeni akademiji na Dunaju pri profesorju Marxu in na mojstrski šoli v Pragi pri J. Suku, kjer se je izpopolnjeval tudi kot dirigent.

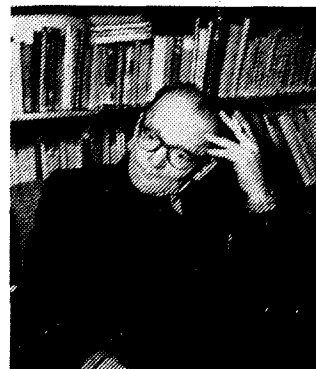
Njegov prvi glasbeni učitelj je bil skladatelj Ignacij Hladnik, ki ga je uvedel v skrivnosti harmonije in kontrapunkta in ga seznanil z osnovami klavirske in violinske igre. Leta 1928 je izdal svoje prvo večje glasbeno delo, klavirsko Suito.

Ko se je vrnil iz Češke, kjer je končal mojstrsko šolo pri skladatelju Josefu Suku s Suito za orkester (1932), se je najprej zaposlil kot korepetitor v ljubljanski Operi, pozneje je odšel v Maribor za ravnatelja šole Glasbene matice. Prijateljstvo s Ferdom Delakom in z vojaški kapelnikom Jiranekom, ki je tedaj deloval v Mariboru, ga je spodbudilo h kompoziciji večjega odrskega dela, operete »Majda« (1934). Leta 1939 je odšel v Beograd, kjer je

poleg manjših skladb napisal tri pomembna glasbena dela: kantato Lepa Vida, Balado Petrice Kerempuha za glas in orkester in opero »Ekvinokcij« (1940–1942).

Leta 1943 je odšel k partizanom, kjer je živo ustvarjal. Dodeljen je bil propagandnemu oddelku 18. divizije, po nemški ofenzivi pa k 9. brigadi. Tam je uglasbil več koračnic in himno 9. brigade. Pozimi 1943/44 je napisal več samospevov po besedilih partizanskih pesnikov (Bor, Kajuh). Februarja 1944 so ga premestili v propagandni oddelek glavnega štaba Slovence, kjer je nadaljeval s propagandnim delom, poučeval glasbo, komponiral, prevajal in pisal skeče za partizanske dramske skupine. Prvega maja 1945 je sodeloval pri osvoboditvi Trsta. V tržaškem radiu je prevzel vodstvo glasbenega oddelka in pomagal ustanoviti Tržaško filharmonijo. Demobiliziral so ga 2. julija 1945.

Kaj sodi o Marjanu Kozini slovenska glasbena zgodovina? Vilko Ukmar je o njem v Zgodovini glasbe zapisal, da goji pretežno operno umetnost, dasi se posveča tudi kon-

certni glasbi. Kozina je izšel iz praške in dunajske šole in je za svoj glasbeni izraz uporabil moderna zvočna sredstva, ki pa jih je uporabil bolj zmerno in jih je povezal z novoromantično tradicijo.

Ciril Cvetko je zapisal, da Kozina ne sodi ravno med najplodovitejše skladatelje: štiri-štavčna Simfonija, Ekvinokcij, nekaj kantat in krajših simfoničnih del, balet, samospevi, klavirske in zborovske skladbe ter filmska glasba, to je njegova skladateljska bera. Bivanje med partizani je po Cvetkovem mnenju Kozinove ustvarjalne sposobnosti poglobilo in razširilo. Samospevi, nastali od jeseni 1943 do poletja 1944, so bili v partizanih zelo popularni, borci, ki so v dvoranah Črnoljaja, Metlike, Gradca poslušali koncerte vokalnih solistov partizanskega Sloven-

skega narodnega gledališča, so jih sprejemali z zadržanim dihom, navdušeni in s ponosom.

V deveti brigadi je Kozina skomponiral »Budnico« po verzih Majde Silc, koračnico na besedilo Toneta Seliščarja, koračnice »Hej, tovariši (v Vrbovskem)«, »Naša vojska« (v Srpskih Moravicah) in »Nismo se uklonili« (v Mrkopolju), vse po besedilih Franceta Kosmača, slednja je postala tudi himna Devete brigade. V zimskih mesecih 1943/44 so nastali Kozinovi samospevi Našo barako zamele je (Matej Bor), Kovaška (Karel Štrbenk), Težak, grenak je ta čas (Matej Bor) in Pomladna romanca (Ivan Korosec). Kot glasbeni pedagog je Kozina sodeloval pri treh pevovodskih tečajih v Semiču, Otovcu in Gradcu, kjer je borce seznanjal z osnovami glasbe. Zanje je spisal tudi priročnik »Kratek pregled glasbene teorije«, ki ga je natisnila tehnika glavnega štaba. Pomagal je tudi pri ustanavljanju vojaških godb. Leta 1944 je Kozina napisal skladbe: »Tisočletni suženj vstaja«, »Viharajte, zastave!« in »Pesem slovenskih partizanov«, za mladino pa zbora »Mladi pionirji« in »Pionirsko kolo«. Zadnja pesem, ki jo je Kozina napisal v partizanih je bila »Pomlad v svobodi« po Kosmačevih verzih. Po osvoboditvi je Kozina komponiral še vrsto skladb na temo NOB. Njegova žalna glasba

vek Simfonije je Kozina naslovil »Proti morju«. Po nadčloveških naporih v bojih, zatajevanjih, težkih nočeh in neskončnih pohodih je skladatelj skušal v njem upodobiti svojo vizijo, ki ga je spremljala ves čas bivanja med partizani, vizijo o odprti poti proti morju, proti svobodi.

Večino podatkov za ta zapis ob 20-letnici smrti partizanskega skladatelja Marjana Kozine smo črpali iz knjige Cirila Cvetka »Marjan Kozina«, ki jo je izdala Partizanska knjiga v zbirki »Znameniti Slovenci« leta 1983. Cvetko je to knjigo napisal z veliko ljubeznijo do partizanskega skladatelja – kolega, s katerim se je srečeval v partizanih in tudi sam izvajal njegovo partizansko glasbo kot pianist in zborovodja.

D. M.

LOM NAD TRŽIČEM

Od Cerknega
do Dolomitov

Na letošnjem, 7. tradicionalnem vsakoletnem srečanju partizanskih kurirjev Gorenjske, ki je bilo v nedeljo, 15. junija v Lomu nad Tržičem so podelili 20 zlatih plaket kurirjem, več priznanj za današnje aktivistično delo ter monografijo partizanskih kurirjev Pionirskemu odredu G 34 v Lomu in odredu G 26 v Selški dolini. Prav tako so bile podeljene prve zlate značke štirim pohodnikom takojmenovane transverzale, ki zajema vseh nekdanjih 40 kurirskih postaj in so vsa opremljena z ustreznimi obeležji, z žigi in voditcem, kar je zasluga večletnega dela področnega odbora na čelu z Janezom Kavčičem-Orlovim.

Prisrčen sprejem gostov – kurirjev je dopolnjevalo domače Kulturno društvo s pevskim zborom in mladino. Ta je pripravila poseben recital za ta dogodek, kar je vse izredno prese-netilo.

V tovariškem srečanju so kurirji med seboj obujali spomine na nekdanja kurirska poslanstva z vsemi dogodivščinami, hajkami, borbami in žrtvami od cerkljanskih grap preko Jelovice, Mežaklje, Karavank pa vse do Polhograjskih Dolomitov.

KAREL MAKUC

STARE ŽAGE PRI ČRMOŠNJICAH

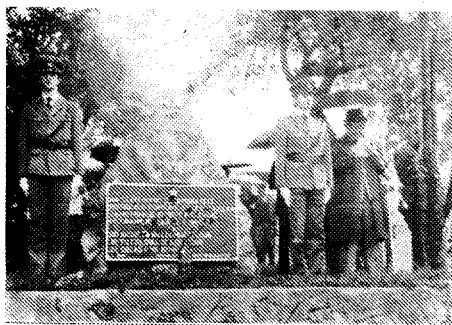
Spominska plošča
nekdanji OZNI

V Seču, zaselku nad dolino Starih žag pri Črmošnjicah se je minulo soboto, kljub izredno slabemu vremenu, saj je ves čas deževalo, zbralo več kot petsto ljudi. Prišli so na otvoritev spominske plošče nekdanji borci OZNE (predvsem tisti, ki so tod delovali), delavci RSNZ (tisti, ki nadaljujejo njihova izročila), člani kolektiva GG Novo mesto (ki so prevzeli pokroviteljstvo nad spominskim obeležjem), prišli so prebivalci Poljanske doline pod Rogom (iz Podturna, Občice, Stare žage, Srednje vasi, Črmošnjic...); vsi pa so prisrčno pozdravili v svoji sredi tovariša Franceta Popita in Ivana Mačka-Matijo, ki je spominsko obeležje odkril ter v priložnostnem nagovoru še enkrat izrekel priznanje medvojnemu borcem. Sedanjim delavcem varnostnih organov je zaželel uspeh pri nadaljnjem delu. Slavnostni govornik je bil podsekretar RSNZ Ivan Eržen, ki je orisal razvoj našega varnostnega sistema in med drugim poudaril:

»Danes ni več tako, kot je bilo včeraj in že jutrišnji dan ne bo podoben današnjemu. Kolo zgodovine se vrti naprej (čeprav bi ga nekateri radi tudi zaustavili), njena pot pa ni gladka. Toda samo ena je pot, pot samoupravnih socialistične, nevrščene, na bratstvu in enotnosti temelječe nove Jugoslavije. Tega ne bomo nikoli pozabili in tega se bomo držali.»

Predsednik odbora skupnosti borcev OZNE 7. korpusa Franca Pasetta je direktorju DO GG Novo mesto Jožetu Petriču izročil listino o prevzemu patronata nad spominskim obeležjem, na katerem piše:

»Na Seču so od decembra 1943 potekale priprave za delo Odseka za notranje zadeve pri SNOS, ustanovljenega 12. 3. 1944. Od avgusta 1944 do marca 1945 je tu deloval odsek OZNE za oblast VII. korpusa. Republiška skupnost borcev OZNE. Pred odkritjem spominske plošče in po njem je potekal partizanski miting, v katerem so sodelo-

vali igralec Boris Kralj, pionirji iz Birčne vasi in Dolenjskih Toplic ter godba milice, točke pa je domiselno povezoval Marjan Kralj in s tem kljub dežju ustvaril prijetno vzdušje.

Besedilo in fotografija:
STAŠ

IZOLA

Spominske medalje

Ob 40. obletnici ustanovitve slovenske čete 3. bataljona 1. makedonsko-kosovske udarne brigade, samostojne čete »Primorje« v ELAS, slovenske čete v Palestini, 1. samostojnega slovenskega bataljona glavnega štaba JA za Makedonijo in vključitve drugih slovenskih borcev v NOV Makedonije, Grčije in Albanije, so v Izoli (domicilna občina) podelili spominske medalje in listine vsem živečim borcem, svojcem padlih in po vojni umrlih borcev omenjene skupnosti. Spominske medalje in listine vsem živečim borcem, svojcem padlih in po vojni umrlih borcev omenjene skupnosti. Spominske medalje in listine so jim podelili na III. tovariškem srečanju, ki so ga priredili v počitniškem domu upoko-

jencev Slovenije v Izoli, dne 24. maja 1986 in so jih dobili kot priznanje in v spomin na udeležbo v narodnoosvobodilnem boju makedonskega, grškega in albanskega naroda, ter v spomin na slovenske borce v NOV Makedonije, Grčije in Albanije.

Spominsko medaljo je oblikoval Elio Sfiliogij iz Izole, nekdanji politični interniraneec na otoku Kefaloniji v Jonskem morju (v Grčiji) in poznejši borec grške osvobodilne vojske ELAS, po vojni pa eden izmed pobudnikov za ustanovitev omenjene skupnosti.

Spominsko medaljo jee izdelala Aurea Celje v nakladi 400 komadov in vse so oštevilčene. Medalja je okrogle izvedbe, 40 mm premera, iz trdega bakra površinsko pozlačena z nosilnim trikotnim trakom svetlo plave barve. Na prednji strani je napis »Slovenski borci v NOV Makedonije, Grčije in Albanije 1941–1945«, med letnicama je rdeča, petokraka zvezda. Na levi spodnji strani spominske medalje je tričlenski grški tipični slog »athenais«, na desni strani pa štiričlenski lovorski venec slave. V sredini, znotraj šestoglatega lika (ki pomeni narode Jugoslavije), je upodobljen partizan, ki z na puško nasajenim bajonetom zadene peto škornja nemškega osvajačca, ki »gazi« po goratem delu Balkana; osrednji del gorovja pa je veriga Olimpa z ozadju največjim vrhom Grčije v Mytika (2.917 m). Ta osrednji zelo posrečeni simbol bojev slovenskih borcev na gorovju Olimpa – se ujema z naslovom knjige »Boj pod Olimpom«, ki je izšla leta 1984, in ki opisuje nastanek, razvoj in bojne poti slovenskih borcev v NOV Makedonije, Grčije in Albanije 1941–1945, kjer je padlo skupaj 74 naših borcev. Zadelek partizana v peto nemškega škornja pomeni po grški mitologiji, t. i. »Ahilova peta« – zadeti sovražnika na najbolj ranljivem delu telesa, t. j. »smrtni udarec«.

Na hrbtni strani ima spominska medalja na reliefu dvojezični napis: občina Izola–SR Slo-

venija–Comune di Isola, RS di Slovenia, 27. april–aprile 1983 in vgravirane zaporedne številke (od 1–400).

Spominske medalje in listine so podelili tudi nekaterim zaslužnim posameznikom in ustanovam v naši državi in zamejstvu.

ALBERT KLUN

MIRNA NA DOLENJSKEM

Prijetno in koristno
srečanje

V navadi je, da se srečujejo partizani iz enot, ki so se med vojno borile na istih ali sosednjih območjih. Pred dnevi pa je bilo na Dolenjskem nenavadno, toda prijetno srečanje dolenjskih in gorenjskih partizanov, ki so se med vojno bojevali vsak v drugem koncu Slovenije, eni z Italijani in Nemci, drugi pa z Nemci, toda družil jih je isti cilj, neizprosni boj za osvoboditev domovine.

Na pobudo odbora Skupnosti borcev 9. SNOUB – Kočevske in njenega predsednika Alojza Beleta-Tička, ki ga je partizanska pot vodila, da se je bojeval na območju Dolenjske in Gorenjske, so se v Mirni na Dolenjskem srečale delegacije Kokrškega odreda in Gorenjskega odreda s predstavniki Zapadno-dolenjskega odreda in 9. SNOUB – Kočevske. Šolska mladina osnovne šole Zapadnodolenjskega odreda na Mirni je prisotnim pripravila kratek kulturni program, predstavniki občinskega odbora ZZZB NOV Trebnje in KS Mirne ter ravnatelj šole pa so vsem zaželeli dobrodošlico in prijetno počutje.

Ravnatelj šole na Mirni Janez Gregorčič je v svojem nagovoru še posebej poudaril, da si otroci in učitelji želijo tesnejših stikov z gorenjskimi partizani, da bi se podrobneje spoznali s posebnostmi izredno težkega boja gorenjskih partizanov.

Srečanje se je nadaljevalo v urejenem taborišču Zapadnodolenjskega odreda iz leta 1942, v taborišču v Jelovki. Ogledali so si brunarico, zemljanke, kuhinjo in spoznali so se z življenjem in aktivnostjo štaba in bataljonov Zapadnodolenjskega odreda v neposredni bližini tedanje nemško-italijanske meje. Šolarji osnovne šole dr. Lunačka iz Šentruperta so s skečem in recitacijami pozdravili prisotne udeležence NOB.

Predsednik odbora skupnosti borcev Kokrškega odreda, njegov medvojni komandant, Janko Prezelj-Stane in podpredsednik odbora skupnosti borcev gorenjskega odreda Janez Lušina-Mali sta govorila o posebnostih boja na Gorenjskem o tem kako bo Dražgoška bitka, boji na Jelovici v Udinem borštu, osvoboditev Begunja, za mladino teh krajev osvežitvev v pripovedovanju na živih zgodovinskih urah. Enako

Pobudnik srečanja Alojz Bele-Tičko pozdravlja udeležence v obnovljenem taborišču Zapadnodolenjskega odreda.

se bodo učenci šol Kokrškega odreda v Križah, Gorenjskega odreda v Žirovnici in taborniki Kokrškega odreda iz Kranja podrobneje spoznavali s partizanskimi boji na Dolenjskem.

Srečanje so organizirali tov. Aleksander Ravnikar kot domačin in član odbora ZDO in IX. SNOUB, Osnovna šola ZDO Mirna, KS Mirna, obč. odbor ZZZB NOV Trebnje, materialno pa sta ga podprli DO DANA Mirna in KPD Dob.

»Taka srečanja kot je današnje in medsebojno sodelovanje mladine in šol iz raznih krajev Slovenije je za oživljanje in negovanje izročil NOB izrednega pomena in za vzgled ostalim odborom domicilnih enot«, so izvezele besede udeležence srečanja Dušana Gorkiča, predsednika koordinacijskega odbora domicilnih enot in služb pri republiškem odboru ZZZB NOV Slovenije.

Letos jeseni bodo predstavniki partizanskih enot iz Dolenjske vrnili obisk in obiskali bodo Gorenjsko.

MILOŠ RUTAR

RADOVLJICA

Tekmovali v
obrambnih veščinah

V organizaciji koordinacijskega odbora za izvedbo tekmovalj v SLO in DS pri OK SZDL Radovljica so se v osnovni šoli bratov Žvan v Gorjah srečali na občinskem tekmovalju učenci vseh šestih osnovnih šol iz radovljiške občine. Sodelovalo je 15 ekip, ki so se pomerile v streljanju, v poznavanju prometnih predpisov in protipožarnih zaščitnih ukrepov, v nudenju prve pomoči, v orientacijskem gibanju po topografski karti in azimutu ter v poznavanju zdravilnih in užitnih rastlin. Najbolj se je izkazala prva ekipa osnovne šole iz Lesc. Drugo mesto si delita ekipi osnovne šole Bled I. in Lipnica I. Četrta je bila ekipa osnovne šole iz Gorij in peta ekipa osnovne šole Radovljica I.

Na regijsko (gorenjsko) tekmovalje v Žirovnici so se uvrstile tri najboljše ekipe.

JR

Vabili

Krajevna organizacija ZB NOV Kromberk–Loke vabi vse svoje krajanje, kakor tudi vse ostale občane, da se udeležijo slavnostnega odkritja spomenika padlim v NOB iz Kromberka–Lok, ter padlim v sosednjih krajevnih skupnostih Grčna, Vetrišče in Borisa Kidriča.

Odkritje spomenika bo v nedeljo, 22. junija 1986 ob 10.30 v Kromberku, nad otroškim vrtcem.

ODBOR ZA POSTAVITEV SPOMENIKA
KO ZB NOV KROMBERK–LOKE

★

V petek dne 4. julija t. l. bo na Stari gori, blizu Blatnega klanca, v organizaciji OO ZZZB NOV Trebnje in KO ZZZB NOV Mirna, odkritje spomenika na spomin bivanja Slobodanove čete 1. dolenjskega partizanskega bataljona aprila 1942 na Blatnem klancu in ustanovitve 1. Dolenjskega odreda 7. maja 1942, leta blizu taborišča čete na Blatnem klancu.

Slavje bo organizirano v okviru proslave 4. julija, »Dneva borca« trebanjske občine.

Skupnost borcev 1. dolenjskega partizanskega bataljona vabi vse borce tega bataljona, da se slavlja udeležijo v čim večjem številu. Saj bo to istočasno tudi VI. redno srečanje borcev tega bataljona. Slavje bo napovedanega dne, to je 4. julija ob 11. uri na Stari gori, to je na koncu poti po slemenu Stare gore, kjer se odcepi pot proti Trebelnemu in pot v gozd proti Blatnemu klancu.

Ob tej priliki bodo lahko prejeli spominsko medaljo še borci bataljona, ki tega priznanja do danes niso sprejeli. Prejeli pa bodo tudi Zlato značko bataljona.

Na predlog KO ZZZB NOV Mirna bo odbor skupnosti borcev bataljona svojcem padlih in umrlih borcev s tega območja podelil Spominsko medaljo bataljona.

Priporočamo vsem borcem bataljona udeležbo na tem slavlju.

Odbor skupnosti borcev
bataljona

Obvestili

BRAČIČEVCI!

Zbor skupnosti borcev XIII. SNOUB Mirka Bračiča bo soboto 5. julija 1986 ob 11. uri v Domu teritorialne obrambe v Slovenskih Konjicah. Po končanem zboru bo tovariško srečanje, na katerem bo slavnostni govornik tovariš Ivan Dolničar–Janušik, kulturni program pa bo izvedel Partizanski pevski zbor iz Celovca. Srečanje bo združeno s praznovanjem Dneva borca v Konjiški občini.

Autobusne zveze so zelo ugodne, za prevoze v Slovenskih Konjicah pa je poskrbljeno. Srečanja se udeležite v čim večjem številu.

Odbor.

★

Prejeli smo pismo italijanskega novinarja in publicista P. A. Carnierja (ki je, kot piše, med drugim tudi avtor vrste zgodovinskih študij). Avtor prosi za podatek o partizanskem komandantu Mirku, ki je deloval v aprilu 1945, na Koroškem in bil ustanovitelj varnostne službe na tamkajšnjem območju. Rad bi poizvedel za nekaj več življenjskih podatkov o komandantu Mirku in navezal stike z njegovimi še živečimi sorodniki. Morebitni odgovor pošljite na naslov: Pier Arri-go Carnier, 33080 Porcia (Pordenone), Via Vittorino da Feltr 22, Italija.

RO ZZZB NOV Slovenije

GORNJI MILANOVAC

Hiša jugoslovansko-
norveškega
prijateljstva

9. junija 1985 je Jugoslovansko-norveško društvo začelo v Gornjem Milanovcu graditi Hišo jugoslovansko-norveškega prijateljstva. Začetku del so bili navzoči visoki predstavniki našega družbenopolitičnega življenja, norveški veleposlanik v Beogradu, preživeli interniranci, člani JND in drugi gostje. V temeljni kamen Hiše je položena listina, v kateri preberemo: »Prijateljstvo med narodi Norveške in Jugoslavije, skovano v težkih usodnih dneh, se je nadaljevalo in poglajalo vse do današnjih dni... Naj bo ta Hiša posvečena izpričanemu prijateljstvu, sporočilo današnjim in prihodnjim rodovom.«

Hiša bo simbol v vojni nastalega in do danes skrbno negovanega prijateljstva med našim narodom, izraz hvaležnosti norveškemu ljudstvu za nesebično pomoč jugoslovanskim internirancem.

Postavitev Hiše sta podprla tudi odbor za zunanjo politiko zveznega odbora Skupščine SFRJ in norveški kralj Olaf V. Poleg lastnih sredstev, ki jih je jugoslovansko-norveško društvo namensko izločalo že od svoje ustanovitve, je kot vir financiranja predvideno tudi zbiranje prostovoljnih prispevkov iz združenega dela, družbenopolitičnih skupnosti in organizacij, šol, od preživelih internirancev in svojcev na Norveškem padlih Jugoslovancev. Akcija zbiranja prispevkov teče tudi na Norveškem.

LJUBOMIR PETKOVIČ

(Jugoslovanski odbor za izgradnjo Hiše prijateljstva v Gornjem Milanovcu ima ziro račun 61320-763-7316)

prehrambena industrija n. sol. o.

Kolinska

61112 Ljubljana, Šmartinska 30, pp 16

TOZD Tovarna za proizvodnjo otroške hrane
in za predelavo krompirja

68233 Mirna na Dolenjskem

Telefon: h. c. 068/47-050, 47-051 ● Telegram: Kolinska Mirna

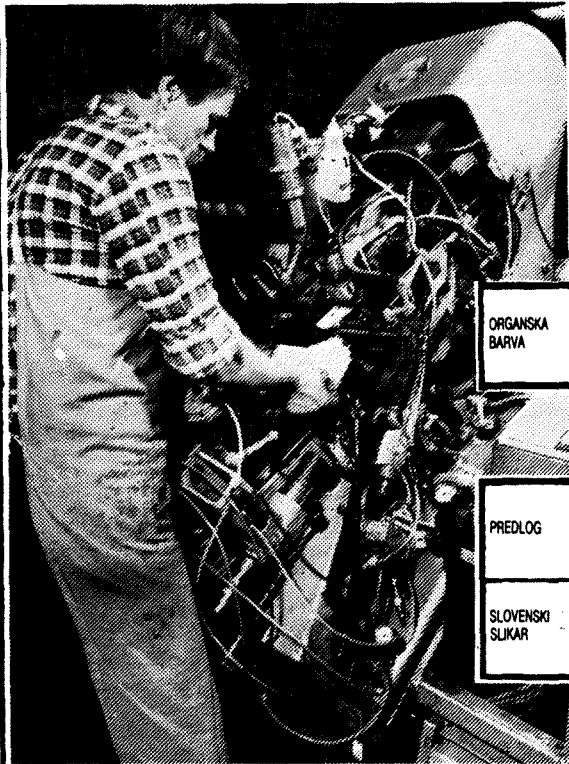
● Telex: 31-191 YU KOLEX

NAGRADNA KRIŽANKA

PEKO TRŽIČ

RAZPIS NAGRADNE KRIŽANKE

Tokrat vam je pripravila nagradno križanko naša znana delovna organizacija tovarna obutve Peko Tržič. Rešitve pošljite do 3. julija 1986 na naslov Uredništvo TV-15 Naš tovariš – Miklošičeva 28, 61 000 Ljubljana. V spodnji levi kot pripišite Peko, Tržič. Tri reševalce čakajo knjižne nagrade iz programa Založbe Borec.

EGIPČANSKI STVARNIK SVETA	GRŠKI BOG VETROV	TEKMOVANJE V ZNANJU	ZELENICA V PUŠČAVI	TUJE Z. IME	GL. MESTO KENJE	DAROVALEC	VELETOK V SZ	NIZOZEMSKI MATEMATIK	PROSTOR IZVEN TEKMOVALNEGA POLJA	DRŽAVA V ZDA	
				JAPONSKI TELOVADEEC PRETEP				SANJE ČEBELJI PANU			TV-15
											BOG SONCA V STAREM EGIPTU
ORGANSKA BARVA							SOV. BALT. REPUBLIKA NIKOLA TESLA				
KONICA	PRITISK NA ZAVORO HITER TEK								ARABSKI ZREBEC GORA V TURČIJI		
PREDLOG		VRSTA ŽITARICE	ŠKOTSKI PISATELJI KATARINA IVANOVIČ					LESKOVAR AMERIŠKI ANTROPOLOG			
SLOVENSKI SUKAR				TURKU TNALO			DEL KNJIGE				
					IRIDU GEOMETRIJ. LIK		GOETHEJEVA MATI FÜRSTENBERG			REKA V SZ	ZVOK
AM. KRATICA VSE V REDU				GL. MESTO ALBANJE	STRUPEN VOJ. PLIN						
DEL SOBE					RISALNI PRIBOR DELOVODJA						
TV-15	SLOVENSKI SKLADATELJ BALA							WJEVIČ			
PLESTENJAK							KARIČ	NAGRADNI KUPON Ime: Priimek: Naslov:			
OBREŽJE											
ČRESLOVINA											
VRSTA PAPIGE											

Kje in kako sem postala mladinka

Za Taborsko jamo ve marširko. Manj pa je znana Taborska stena nad Belico. Ta zgodovinski kraj pa dobro poznamo pionirji in mladinci Čabranske in Gornje Kolpske doline. O njej pripovedujejo starejši šolarji mlajšim, dokler je sami ne spoznajo. V Taborski steni je kraška jama, ki je v začetku vojne dajala zavetje štabu in borcem Kočevskega odreda. Tako dobro je skrita, da je sovražniki niso mogli najti. Toda slovenski izdajalec jih je pripeljal pred odprtino 24. julija 1942. leta in začel se je neenak boj pešice partizanov proti 1200 Italijanom. Padlo je sedem borcev ter pi-

onirja Vinko in Jakec, ki sta se bila pridružila borcem, ko so Italijani požgali njuno rojstno vas Belica.

Pionirja sta pokopana na mestu, kjer sta umrla. Na njunem grobu raste kamnita piramida, ki se veča vsako leto. Vsak udeleženec proslave položi nanjo kamen v spomin na tiste težke dni.

Tako je bilo vsako leto od 1956. do danes. Sprva so v Taborsko steno prihajali učenci OŠ Vas-Fara in Osilnice s svojimi učitelji in borci-domačini. Od leta 1972 se je proslava razširila na druge udeležence; prihajali so preživeli borci te tragedije, na-

rodni heroji, pripadniki JLA, borci in aktivisti ter gostje s hrvaške in slovenske strani. Pred štirimi leti so se nam ob sprejemu v mladino pridružili tudi učenci OŠ Brod na Kolpi.

Srečanje borcev in mladine v Taborski steni je bilo letos 31. maja 1986. V ZSMJ je bilo sprejetih petdeset pionirjev iz osnovnih šol Vas-Fara, Podpreska, Loški potok in Brod na Kolpi. V kulturnem sporedu so razen imenovanih sodelovali še učenci in mladinci iz Čabra, Osilnice, Kočevske Reke, KS Kostel ter kulturniki iz garnizije Ribnica na Dolenj-

skem. V živi uri zgodovine smo spoznali dogodke tistih dni, o njih nam je doživetvo pripovedoval udeleženec bojev tovariš Tone Hočevnar.

Piramido nad grobom Vinkca in Jakca smo okrasili z venčkom in pomladanski mi šopki ter se poklonili spomenu vseh, ki so padli v NOB za svobodo. Položila sem kamen na piramido spominov in zaželela, da nikoli več ne bi bilo treba umirati otrokom zaradi vojne in lakote.

Ta sprejem v ZSMS mi bo ostal v trajnem spominu.

ANDREJKA BIZJAK
OŠ Vas-Fara - VII. razred

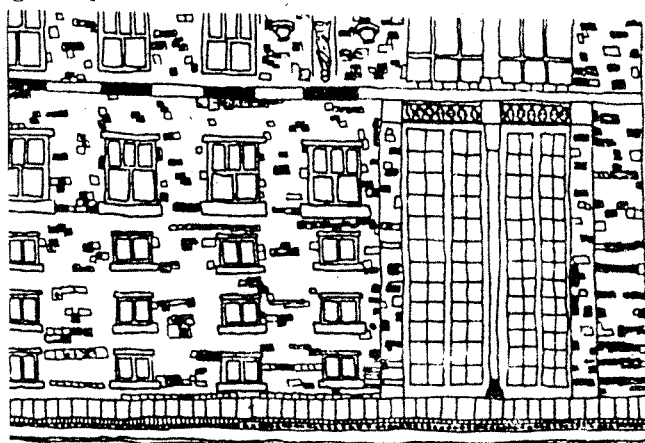
V Trubarjevem duhu

Tretja številka »Roga«, glasila osnovne šole Baza 20 iz Dolenjskih toplic je v celoti posvečena knjigi, ljubezni do branja in Primožu Trubarju. Tako so se dolenjetopiški otroci izkazali v Trubarjevem letu, ob štiristoletnici njegove smrti.

Povzemamo dva prispevka: o obisku v ljubljanski Narodni in univerzitetni knjižnici in enega o najstarejših knjigah v šolski knjižnici.

Kulturni dan

Kot že vsako leto, imamo v začetku februarja kulturni dan. Lets smo si ob našem kulturnem dnevu ogledali Narodno in univerzitetno knjižnico in Cankarjev dom. Oba sta za nas Slovence velikega pomena. V Cankarjevem domu smo videli prostore, v katerih se odvijajo kulturne in kongresne prireditve.

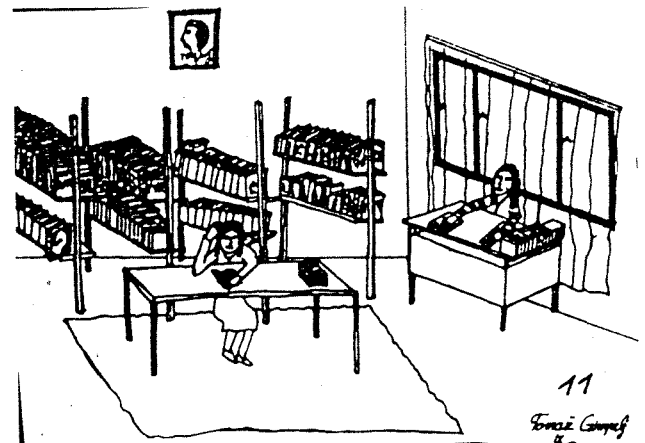

V Narodni in univerzitetni knjižnici pa smo se seznanili z zgodovino knjižnice vse od leta 1774 do danes. Ogledali smo si tudi majhno razstavo številne rokopise pesnikov in pisateljev ter stare knjige. Obisk je bil zelo koristen in poučen.

ALES LAVRIČ

Najstarejše knjige v naši šolski knjižnici

V šolski knjižnici smo pregledali knjige po letih izdaje. Razdelili smo se v dve skupini. Prva je pregledovala knjige, ki jih uporabljamo, druga pa knjige, ki so že zelo stare in so posebej shranjene. Pri tem pregledu smo knjige tudi lepo uredili po policah.

Med knjigami, ki so v uporabi, so najstarejše: Franceta Lampeta Dušoslovje iz 1980., Josipa Stritarja Lešniki iz 1906., Andreja Rapeta Dane in profesorja Luke Lavtata Didaktika iz 1909. leta, Valentina Vodnika Jaz, sin delovnega ljudstva - iz 1918., Stritarjeva Antologija iz 1919., tri novele Miguela Cervantesa de Saavedre iz 1920., Levstikove Poezije in pesmi iz 1921. leta, njegovi Izbrani spisi za mladino iz 1921. leta in Josipa Ribičića Zavrazne pošasti iz 1924. leta.

Pri delu smo imeli tudi težave, saj pri nekaterih knjigah ni bilo več prvih strani in tako nismo mogli ugotoviti letnice njihovega izida.

Moj stari ata kurir

Med vojno je bil stari ata kurir. Kurirska postaja, na kateri je bil, se je imenovala TV 33. Stala je pod sedlom na Mali gori. Kurirji so živeli v bunkerju. Sovražnik jih med vojno ni nikoli odkril.

Dobro so sodelovali z vaščani Stranic.

Kurirji so prenašali partizansko pošto. Bili so zelo pogumni. GREGOR KOROŠEC, 1. r
O. Š. Stranice

Pismo iz kurirčeve torbice

Vsako leto nas kurirčeva torbica vodi skozi številne slovenske kraje, včasih pa kar pozabljamo, da nosijo naši mali, nadebudni kurirji v njej nadvse pomembno pošto, misli in zapisane besede, ki so jih sestavili sami in v njih izražajo natančno tisto, kar mislijo.

Takšno je tudi pismo, ki so ga priložili v torbico straniški otroci, misli Ivanke Kodrin iz šestega razreda pa so izrazile večino tistega, kar so hoteli vsi povedati republiški konferenci SZDL:

»Naš svet bi bil lahko srečen in lep, če ne bi bilo vojn, lakote, prepirov, atomskega orožja,

če bi otroci Afrike bili siti. ...

Ali ni lep ta svet, z roso odet, posut s cveticami, na njem žive živali in ljudje? Toda, kakšni ljudje? Nekateri imajo na jeziku le vojno.

Zakaj jih mi, ki ljubimo mir, ne moremo prepričati, da je svet od vseh? In sedaj vas vprašamo: Zakaj oboroževanje? Zakaj lakota v Afriki? Zakaj uničevanje ptic, trav, živali in ljudi? Ljudje, ste pozabili strahote vojne? Zakaj človek uničuje človeka? Mi hočemo mir, mi ljubimo sonce, dež, travo, rože. ... Pustite nam vse to!«

Po poteh Đure Đakovića in Nikole Hečimovića

Bilo je v aprilu. Komaj sem dočkal, saj sem se prijavil za pohod po poteh Đure Đakovića in Nikole Hečimovića. Pot nas je vodila na Duh na Ostrem vrhu. Tu sta bila zahrbtno in na gnusen način ustreljena Đ. Đaković in N. Hečimović. Pohod pa obuja spomin na tiste čase, ko je okupatorjeva sila viharila po naših tleh.

Zbor pohodnikov je bil na Trgu svobode, kjer so čakali tudi avtobusi. Vožnja na Duh je trajala približno 30 minut in v tem času sta spreporila predsednica ZPM in borec Lackovega odreda, ki nam je opisal napad na hidroelektrarno Fala, ki je bila v sovražnikovih rokah. Z avtobusom smo se peljali do bližnje vrha, kjer smo izstopili in pot nadaljevali peš. Ko smo prispeli do karavle, smo dobili malico. Potem smo odšli k spomeniku, kjer smo se udeležili proslave.

Tam smo tudi pričakali prihod zvezne štafete, ki jo je prinesla učenka iz Jarenine, odnesel pa jo je športnik mesta Maribora Sašo Grajf. Potem so prebrali pesem o miru in spustili golobe. Po končani proslavi smo sedli v avtobuse in se odpeljali proti domu. To je bil zanimiv in poučen pohod za vsakega udeleženca. Potrebno je pohvaliti miličnike, organizatorje in druge ljudi, ki so se trudili za čimboljšo izvedbo programa. Velike napore so prestali maratonce in člani kolesarskega kluba Branik.

Sklenil sem, da se bom vedno udeleževal tega pohoda. BOŠTJAN POLENCIČ
T. O. XIV. divizije Maribor

Takšno naslovnico so dali šolarji osnovne šole Josip Broz Tito v Trbovljah v 20. številki svojega glasila, v kateri so precejšen del posvetili tovarišu Titu, katerega ime od nedavnega nosi njihova šola.

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Prosti čas in počitnice

Le še nekaj dni in vseh vaših šolskih skrbi bo do jeseni konec. Za vesele počitnice pa ne potrebujete veliko: nekaj sonca, kakšen prihranjen dinar za sladoled in podobne malenkosti in - pravo prijateljsko družino. Včasih, ko bodo vročino poletnega dne prekinile nevihte, pa boste morda vzeli v roke kakšno lepo mladinsko knjigo. Nikar ne pozabite na knjige! Izбира v knjižnicah je velika in najbrž bo vsako do na policah našel kaj zase: tisti, ki se navdušujejo nad pustolovskimi zgodbami, spet drugi, ki imajo raje pravljice in nazadnje tisti, ki radi skozi pisano besedo poromajo po svetu, s pomočjo živahnih potopisov ...

Pravzaprav sem vam hotela povedati še tole: počitnice so sicer šolskih obveznosti prosti čas, to pa ne pomeni, da vam ni treba pomagati doma. S premnogimi malenkostmi, ki jih postorite po hiši, lahko olajšate delo mami in očetu, pa tudi bolj prijetno se boste počutili, ko boste dobili tistih nekaj desetakov za sladoled ...

Če se boste imeli nadvse lepo in če se morda spomnite na TV 15, nam pišite.

Prvi pravi poletni pozdrav vam pošiljata Bojana in Živa

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Če bi bila vodič v domačem kraju

V naši dolini je veliko naravnih znamenitosti in zanimivosti. Premišljevala sem, kaj vse bi lahko pokazala popotniku, ki bi se ustavil pri nas.

Najprej bi ga odpeljala k razvalinam Kostelskega gradu. Od tam bi ga lahko opazoval tok reke Kolpe. Nato bi ga napotila v Banjo loko, kjer bi si ogledal spominska obeležja iz narodnoosvobodilnega boja. Popeljala bi ga k spomeniku padlih borcev, k spominski plošči Zdenka Petranovića - Jastreba, ki je tam padel, k Ladovemu spomeniku ter na pokopališče, kjer so v skupni grobnici pokopani borci. Ustavila bi se ob slapu Nežica.

Obiskovalcu bi povedala, kako je slap dobil svoje ime. Če bi se želel, bi ga peljala tudi do izvira. Nato bi nadeljevala pot v Grbec, kjer bi si ogledala edini še delujoči mlin v naših krajih. Povedala bi mu, da je mlin star prek tristo let in da še ni dolgo od takrat, ko je bilo v naših krajih vse polno mlinov. V Fari bi si ogledala spomenik na Žabjeku. Popotniku bi tudi povedala, da vse grobove padlih borcev in spomenike NOB v naših krajih urejamo učenci. Potem bi popotniku pokazala našo šolo v Fari in v Vasi, ki je stara preko sto let. Potem bi se odpeljala na Brod; ustavila bi se na mostu, ki združuje dve bratski republiki.

Ob slovesu bi obiskovalcu predlagala, naj si v trgovini kupi knjigo o gradu Kostelu, saj bi v njej lahko poiskal številne podatke o naši dolini in njenih ljudeh.

KRISTINA KLARIČ, 6. r
O. Š. Vas - Fara

Moji načrti za počitnice

Nimam posebnih načrtov, ker bomo vse poletje zidali, ali pa bom na travniku in njivi.

MAGDA MARKIČ

Dedu bom pomagal sušiti seno in grabil bom listje.

PETER ARH

Verjetno se bom potepala, saj so mi starši že obljubili, da mi ne bo treba nič gledati v knjige.

BOGDANA ROBLEK

Šla bom v hribe, na morje, brala bom knjige in mislila na vse ostalo, le na šolo ne!

SIMONA CUDERMAN

Doma bom kuhala in pospravljala. Šla bom v kolonijo in na počitnice v Avstrijo. Seveda bom našla čas tudi za moj konjiček - šivanje.

MINCA MARKUN

Ob jutrih se bom naspala, potem pa še nimam nobenih načrtov. Vem le to, da bom pasla našo Mekico.

PETRA LAMBAR

Na sprehod bom hodila s psico Galo, šla bom k stari mami in na morje.

MOJCA PELKO, TJASA GOLMAJER

Pasel bom živino, malo pa se bom tudi igral s sosedovimi otroki.

JOŽE CELAR

Grabil bom seno, krmil in delal na kmetiji.

DAVID ŠUMI

Šla bom v Belo krajino, pa tudi na naš Storžič in Kališče ne bom pozabila.

SONJA LOMBAR

Šel bom na počitnice k bratrancu v Avstrijo.

ALES KEPIC

Komaj čakam 22. julij, ko bom šla na morje, a to je še zelo daleč.

MARTINA LIKAR

Pazila bom najmlajšega brata in kuhala kosilo. Tudi na morje bom šla.

SIMONA ROBLEK

To so upanja in obeti učencev 4. estega b razreda iz osnovne šole Matije Valjavca v Predetu.

Anton Zore

Februarja je umrl 85-letni Anton Zore iz Tirne. Vse svoje življenje je posvetil kmetijstvu, gasilstvu in čebelarstvu. V NOB se je vključil 1943. leta, bil je predsednik vaškega odbora OF Tirna, po vojni pa član - podpredsednik okrajnega ljudskega odbora Ljubljana okolica. Za svoje zasluge je bil odlikovan z ordenom zaslug za narod 2. stopnje in z več povojnimi odlikovanji. Prejel je tudi srebrni znak OF Slovenije.

Franc Tomše

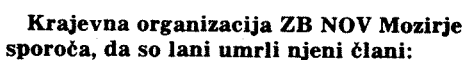
Peter Prezelj

V Cerknem smo se maja poslovlili od 86-letnega terenskega delavca NOB Petra Prezlja iz Zakriža. V njegovi hiši je 26. novembra 1943. leta začel izhajati edini in prvi partizanski dnevnik v okupirani Evropi. Prav tako se je pri njem nahajal štab garibaldincev. Tudi po vojni je mnogo prispeval k napredku celotne vasi.

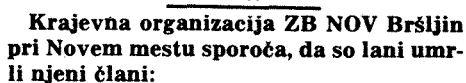
Anton Kapelj

Rodil se je 1920. leta na Kalu pri Pivki. Bil je borec prekomorskih brigad in odlikovan z več medaljami. Od njega smo se poslovlili na ljubljanskih Žalah.

Helena Filipčič

Lani smo se na pirsanskem pokopališču poslovlili od Helene Filipčič iz Strunjana. Rojena je bila 1921. leta v Kožjanah, kjer je od 1943. aktivno delala za NOG, zlasti v AFŽ. Za svoje delo med NOB in po njej je bila odlikovana z redom zaslug za narod s srebrno zvezdo.

Franc Tominec

Februarja smo se na Črnem vrhu poslovili od Franca Tominca, rojenega 1912. leta, stanujočega v Kanjem dolu. Bil je aktivni borec prekomorskih brigad.

iz Suhorja nad Prečno, **Alojz Ščuka**, rojen 1908. leta, stanujočega na Kettejevem drevoredu, **Ana Zagorc**, rojena 1918. leta iz Bršljina.

Krajevna organizacija ZB NOV Preska pri Medvodah se je od februarja 1985 do februarja 1986 poslovila od svojih članov, borcev in aktivistov:

Franciške Cvajnar, rojene leta 1900, **Ivana Berganta**, rojenega 1903. leta, **Ivana Carmana**, rojenega 1911. leta, **Antona Dolinarja**, rojenega 1901. leta, **Marije Dobnikar**, rojene 1916. leta, **Miha Močnika**, rojenega 1905. leta, **Anice Trampuš**, rojene 1916. leta, **Kristine Šušteršič**, rojene 1908. leta **Ivane Žontar**, rojene 1895 leta, **Janka Otoničarja**, rojenega 1912. leta, **Ivane Omejc**, rojene 1903. leta, **Franca Trampuža**, rojenega 1922. leta.

Krajevna organizacija ZB NOV Rožna dolina Ljubljana sporoča, da so umrli njeni člani:

Marija Podrekar, rojenega 1898. leta je OF materialno podpirala, **Franja Rancigaj**, rojena leta 1900. Skupaj z družino so jo Nemci odpeljali na grad Borl pri Ptuj in naprej v Bosansko Krupo, kjer je doživljala grozoto ustaškega terorja. Novembra 1941. se jim je posrečilo priti v Nemsko vas pri Ribnici. Vsi so se vključili v NOG in aktivno delali do odhoda v NOV. Po kapitulaciji Italije je bila skupaj z možem ujeta na Travnici gori. Moža so poslali v Dachau, njo pa so odpeljali v tržaške zapore. Čez en mesec se je vrnila nazaj na Dolenjsko in zvedela, da ji je padel sin Boris, toda ona je svoje delo nadaljevala do konca vojne. **Ivan Seunig**, rojen 1892. leta. Od 1941 je bil aktivist na terenu Rožna dolina. Zaradi sodelovanja z NOB je bil 1944. leta zaprt v Begunjah. **Dr. France Škerlj**, rojen 1909. leta, nosilec partizanske spomenice 1941. Deloval je na vrhniškem okrožju. Za svoje delo je prejel številna odlikovanja in priznanja. **Marija Velkovič**, rojena 1899. leta. Vse do konca vojne je materialno podpirala OF.

Triglav – simbol svobode

Spominski pohod partizanov na Triglav 1986

Odbor skupnosti borcev VII. SNOUB Franceta Prešerna in organizacijski odbor za Pohod na Triglav sta vsem občinskim odborom ZZB NOV Slovenije naslovila dopis z željo, da bi slednji za svoje člane organizirali celodnevni ali poldnevni izlet na Pokljuko, oziroma na Rudno polje. Izlet naj bi bil 19. julija, to je na dan vrnitve pohodnikov s pohoda na Triglav. Celodnevni izlet bi udeleženci obogatili z obiskom nekaterih zanimivosti na Bledu in bližnji okolici: Muzeja talcev v Begunjah, Čebelarskega muzeja v Radovljici, blejskega gradu, otoka, gradu Grmišči in drugih krajev.

Možna pa naj bi bila tudi varianta izleta preko Bohinja, Koprivnika, Gorjuša, Mrzlega studenca na Rudno polje. Izlet naj bi se organiziral tako, da bi udeleženci prispeli na Rudno polje, kjer bi pozdravili pohodnike s Triglava in se pridružili zaključni slovesnosti, ki bo pri vojašnici. Podrobnosti v zvezi s tem pa bomo še poročali v naši redni rubriki.

Ob koncu se to: v zadnji številki TV – 15 v prispevku ob prijavnici se je vrnila majhna napaka in sicer pri četrti točki ki pravi: Glede na to, da v Triglavskem domu na Kredarici lahko prespi le približno 220 pohodnikov, bodo imeli prednost prijavitelji, katerih prijavnice so prve prispjele... V nadaljevanju teksta pa manjka: Za ostale udeležence pohoda, ki ne bodo dobili prenočišča na Kredarici, bodo lahko prenočili v domu Planika.

Jože Čurin

Pohod partizanov na Triglav je spominski pohod nekdanjih borcev NOV in POS, ki so bili med vojno stari okrog 20 let ali le malo več, sedaj pa so večina že kar šestdeset let. To je prva stvar, na katero mora pomisliti vsakdo, ki se bo prijavil za pohod. Prišla so leta, spričo katerih marsikdo ni več sposoben priti na našega očaka.

Menim, da si je o tem več ali manj vsak že sam na jasnem. Tisti, ki redno zahaja v gore in se na kakršenkoli način ukvarja z res aktivno vadbo, bo takemu pohodu gotovo kos, saj

ima kondicijo (seveda pod pogojem, da za vsak primer povpraša za mnenje svojega zdravnika). To je nujno, če kandidat ni povsem zdrav, če boluje na kakšni srčni bolezni, zvišanem krvnem pritisku in še čem ter če ni navajen na obremenitev, ki traja nekaj ur ter na pogoje hoje v visokogorju.

Kot aktiven planinec dobro poznam miselnost, ki preveva marsikaterega udeleženca raznih pohodov. Po eni strani se nihče ne želi zapisati med »odpisane«. Če se nekje ponuja priložnost v organizirani obli-

ki, pa se preštevili kandidatom zdi, da potem sploh ne bo več težav, da bo vse dobro in varno. Tako mnenje je napačno! Vsakdo bo moral pot opraviti sam, z lastnimi nogami in silami. Organizacija mu bo samo pomagala, da mu ne bo treba skrbeti za pot in za nebištvene – četudi važne – stvari, ki jih bo nekaj tovarišev opravilo za vse skupaj. V tem, da bo moral pot opraviti vsak sam, je veliko simbolike, ki nas je vodila tudi med vojno. Vsak je bil vojak NOB v prvi osebi, tega ni mogel opraviti namesto njega

nihče. In tudi hoja v gore je nekaj takega. Tu ni stricev in tet, vsak je stric in teta sam sebi. Če na to ni pripravljen, naj si pohod ogleda na zaslonih televizorja. Organizatorju pa bi v razmislek svetoval, da bi pohod pričeli tako, da bi odšli iz Rudnega polja najkasneje ob 6. uri jutraj, saj bo sicer kar za nikogar ni prijetno, še manj pa zdravo... Upoštevati bi kazalo, da so julija na Triglavu rade tudi nevihte s strelo, ki je že pokazala svojo moč. S tega stališča bi bilo pohod mnogo bolje izvesti septembra – manj je gneče, ni neviht, temperature so že znosne, da nam sonce prija in ni več sovražnik.

K dosedanjim napotkom glede opreme še nekaj o obupu. Potrebujemo visoke čevlje. Ni nujno, da so to gorski čevlji najtežjega kalibra. Imeti pa morajo podplat, ki dobro prime skalo, na primer čevlji adidas treking ali messner ter podobni. Kdor ima dobre stare »gozderje« in je še kos njihovi teži, naj jih le obuje. Nesmiselno pa bi bilo hoditi v copatah ali drugih vrstah nizkih obuv. Slednje mora nog tesno objeti tudi v gležnju, da se noga ne zvrta.

inž. Pavle Šegula

Prispjele so prve prijavnice. Najbrž je zanimivo, da se je na razpis za prijave, objavljene v TV-15, ki je izšel 13. 6. t. m., prva prijavila tovarišica Ivanka Stare-Tanja, poročena Gracelj udeleženka patrolje Jeseniško-Bohinjskega odreda, ki se je 20. 10. 1944 povzpela na Triglav in izobesila slovensko zastavo v počastitev osvoboditve Beograda. Tov. Tanja je v noči pred pohodom patrolje na Triglav lastnoročno sešila še eno slovensko zastavo, ki bo lahko zaplapolala na Aljaževem stolpu ob spominskem pohodu. Organizacijski odbor je njeno željo z zadovoljstvom sprejel.

Tovariši borci, korajža velja, za vzgled si vzemimo tovarišico Tanjo! Ne odlašajte s prijavo, zagotavljamo vam, da bo to srečanje borcev svojevrstno, družabno in zanimivo, v lepem in veličastnem okolju planin in v naročju našega simbola – Triglava. Da naš spominski pohod na Triglav ne bi šel prehitro v pozabo ter da bi se dogodki okrog obeleževanja Triglavske divizije lahko pokazali slov. javnosti, zlasti pa mladim, ki naj bi v prihodnje negovali tradicije Triglava iz NOB, bo televizija zanimivosti posnela kot posebno oddajo, program Val 202 pa bo po radiu pohod prenašal v živo. Dogodek bodo pomagali ohraniti tudi spominski bilten (knjižica 48 strani), spominska razglednica, trije priložnostni poštni žigi, spominski poštni ovitek v treh inačicah in spominska značka.

Kot so o pohodu rekli: (iz spominskega biltena) Rudolf Hribernik-Svarun, predsednik častnega odbora:

»S pohodom na Triglav, ki je posvečen 45. letnici vstaje slovenskega naroda proti poskusom popolnega zasužnjenja, se mi borci, čeprav že v visokih letih starosti, priključujemo tistim, ki so se že v času narodnoosvobodilnega boja nekajkrat povzpeli na ta najvišji vrh naše domovine in na njem izobesili zastavo boja in svobode.

S tem želimo ponovno povedati, da bo za nas borce Triglav – ta pradavni simbol slovenstva – za vedno pomenil to, kar je pomenil našemu svobodoljubnemu človeku v njegovi najtežji preizkušnji – v boju za obstoj ter socialno in človeško osvoboditev in ki si ga je skupaj z znakom OF izbral za sim-

bol odpora in boja proti nacifašističnemu mračnjstvu, si z njim obeležil vso novejšo zgodovino in ga vtisnil tudi na državni grb.

V pohod na Triglav se še s posebnim zadovoljstvom vključujemo borci slavne 31. divizije in drugih enot 9. korpusa Narodnoosvobodilne vojske Jugoslavije. To pa zato, ker se je 31. divizija, imenovana tudi »Triglavska«, v času svojega obstoja samo na prostoru, do kamor seže pogled z vrha Triglava, bojevala kar v 656 bojih in na koncu osvobodila Gorico in Tržič ter na Soči pričakala zahodne zaveznike.

Kot je rečeno, se je to dogajalo v času najtežje narodove preizkušnje, ko je bil narod obsojen na uničenje in ko je na vrhu Triglava stal mejnik med Tretjim rajhom in Italijo. Tja sta ga po razkrošanju narodovega telesa postavila Hitler in Musolini.

Vinko Hafner – avtor pripevka »Triglav v borbi in svobodi«

»Sredi množice strmih gorskih vrhov Julijskih Alp kipi pod nebo najvišji in najmočnejši med njimi – Triglav, najvišja gora nekdanje dežele Kranjske ter današnje republike Slovenije in Jugoslavije. Že pred več kot dvesto leti so mu tedanji zemljemerci namerili 2863 metrov nadmorske višine.

Zgodovinarji, zemljepisci in jezikoslovci se vse do danes še niso povsem sporazumeli, od kod izvira ime tej močelni gori Triglav. Mnogi ga pripisujejo podobi Triglava s tremi neenakimi vrhovi, kakršen je videti iz nekaterih gorenjskih smeri. Nekateri mislijo, da to ime izvira preprosto iz naše besede trdoglav, torej nekaj trdoglavega in nedostopnega. Največ znanstvenikov pa meni, da izvira iz imena močnega božanstva starih pomorjanskih Slovanov Triglava ali Trglava, boga zemlje, morja in zraka, ki so ga najčesteje upodabljali s tremi glavami. Mnogi starejši Bohinjci in drugi domačini naši najvišji gori še danes pravijo Trglav.

Sicer pa izvor imena Triglav niti ni tako pomemben. Bistveno je to, da je Triglav za naše prednike od davnine pomenil nekaj mogočnega, skrivnostnega in nedostopnega.

V petek je bila na Bazovici protestna manifestacija

Proti fašistični provokaciji

Minuli četrtek so na kraški Bazovici predstavniki vseh slovenskih organizacij in zaselkov na tržaškem Krasu organizirali protestno manifestacijo zoper shod misovske stranke, predvsem pa ob neofašističnem izzivanju, ki se je začelo že dan prej, ko so »neznanci« že kdovekolikokrat oskrunili spomenik padlim v narodnoosvobodilnem boju. Predstavniki demokratično usmerjenih sil in prebivalstva tega dela italijanskega Krasa so bili tudi pri vladnem komisaru. Od njega so odločno zahtevali, da prepreči shoda MSI, česar pa niso dosegli. Odgovor oblasti je bil, da na podlagi volilnega zakona misovski stranki ni mogoče prepovedovati shodov v krajih, v katerih se želi predvolično predstaviti.

Spoštovani naročniki!

V človekovi naravi je, da vedno nekaj dela in ustvarja. Tudi v našem uredništvu si nenehno prizadevamo, da bi ustvarjali takšen časopis, s kakršnim bi bili naročniki zadovoljni in kakršnega bi radi prebirali. Želimo, da bi bil časopis: zanimiv, pester, bralen, prodoren in nenehno prisoten v vseh dogajanjih naše družbe. Tega seveda ne moremo narediti brez vaše pomoči, vašega mnenja.

Po nekaj letih smo se znova odločili za anketo, katere odgovori naj bi pokazali, ali ste s časopisom zadovoljni, česa je v njem preveč in česa premalo. Na anketo odgovarjajte tako, da prekrizate okvirček pred odgovorom. Vse podatke bomo uporabili samo v zvezi ankete.

Pričakujemo, da se boste tudi vi odločili izpolniti anketo in jo poslati v naše uredništvo. Naš naslov je: Uredništvo TV-15 Naš tovariš, Miklošičeva 28, 61000 Ljubljana. Menimo, da se boste tudi vi vključili v oblikovanje našega, predvsem pa vašega časopisa, da bo še bolj bralen in še bolj privlačen za bralce.

Tri naročnike, ki nam bodo vrnili izpolnjeno anketo čaka prijetno presenečenje.

- Ime in priimek:
- Leto rojstva:
- Izobrazba:
 - ☐ osnovna šola
 - ☐ srednja šola
 - ☐ višja ali visoka
 - ☐ drugo
- Delo, ki ga opravljam:
 - ☐ učenec
 - ☐ študent
 - ☐ delavec
 - ☐ obrtnik
 - ☐ kmetovalec
 - ☐ gospodinja
 - ☐ upokojenec
 - ☐ drugo
- Sem član:
 - ☐ ZZB NOV
 - ☐ ZRVS
 - ☐ ZSMS
- Na časopis TV-15 Naš tovariš sem naročena od leta
- Poleg mene prebere časopis še
- članov moje družine, sorodnikov in znancev, ki so stari:
 - ☐ d 15 let
 - ☐ do 27 let
 - ☐ do šestdeset let
 - ☐ nad šestdeset let
- Ali rubrike ustrezajo zasnovi časopisa, kot glasila ZZB NOV in ZRVS (Naša organizacija, TV-15 za mladino, Veš, poet svoj dolg, Imeli smo ljudi, Po stopinjah revolucije, Naše srečanje, Svet v katerem živimo)?
 - ☐ ne
 - ☐ da
 - ☐ ne vem
- Ali so potrebne nove rubrike?
 - ☐ da, potrebne so nove rubrike, in sicer
 - ☐ ne, niso potrebne

10. Ukinil bi te, ali to, rubriko

11. Ali katero dejavnost ZZB NOV in ZRVS zapostavljamo?

☐ da, in sicer

☐ ne

12. Ali se vam zdi smotrno objavljanje feljtonov v nadaljevanjih?

☐ da

☐ ne

13. Je za vas razmerje med spominskimi članki in članki, ki obravnavajo sedanjost, ustreznost? Česa je preveč in česa premalo?

☐ razmerje je dobro

☐ premalo je spominskih člankov

☐ premalo je člankov o sedanjem trenutku

14. Ali so po vašem mnenju članki v časopisu

☐ predolgi

☐ prekratki

15. Kako ste zadovoljni z regionalno razporeditvijo člankov (ali je preveč člankov iz ene in premalo iz druge regije)? Razporeditev je

☐ zadovoljliva

☐ ni zadovoljliva. Preveč pišete o

16. Kaj bi po vašem mnenju še morali spreminiti in dopolniti

17. Ali redno prejimate časopis (na leto izide 52 števil), in kje je po vašem mnenju vzrok za neredno dostavo?

☐ prejemam ga redno

☐ ne prejemam ga redno. Vzrok za to je

Datum:

Podpis

tv-15 naš TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 – Časopisni svet TV-15 naš tovariš: DUŠAN BENKO, RASTKO BRADARSKA, MILAN FILIPIČ, TONE GOŠNIK, MARIJAN LAH, FRANCE PEROVŠEK (predsednik sveta), ZORKA PERŠIČ, VANDA ŠKODNIK, STANE ŠKRABAR, JULKA TAJNIKAR, DRAGO VRESNIK. Glavni urednik: ZVONE KRŽIŠNIK. Odgovorni urednik: VIKTOR KONJAR. Novinarji – uredniki: ZIVA DROLE – TV-15 za mladino: BOJAN KUNTARIČ – notranja politika; MILENKO STRAŠEK – reportaža; BOJANA ŽOKALJ-JESIŠ – naša organizacija; Lektorica: MIRANDA MRČELA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Vodja uprave: BOJAN ZVONAR; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 – Uprava in naročniški oddelki: Moše Pijade 24, p. p. 598, 61001 Ljubljana – Letna naročnina 2.200 din, posamezna številka v prosti prodaji 50 din – Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije št. 421-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov – Korektore in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35